

İSKENDERUN TEKNİK

ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

**DENİZ TURİZMİNİN GELİŞİMİNE
YÖNELİK YEREL PAYDAŞLARIN
ALGI VE GÖRÜŞLERİ:
HATAY İLİ ÖRNEĞİ**

Seda BELLİ

**DENİZ ULAŞTIRMA MÜHENDİSLİĞİ
ANABİLİM DALI**

ŞUBAT 2022

İSKENDERUN TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

**DENİZ TURİZMİNİN GELİŞİMİNE YÖNELİK YEREL PAYDAŞLARIN
ALGI VE GÖRÜŞLERİ: HATAY İLİ ÖRNEĞİ**

Seda BELLİ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
DENİZ ULAŞTIRMA MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI**

**İSKENDERUN TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

ŞUBAT 2022

Seda BELLİ tarafından hazırlanan“ DENİZ TURİZMİNİN GELİŞİMİNE YÖNELİK YEREL PAYDAŞLARIN ALGI VE GÖRÜŞLERİ: HATAY İLİ ÖRNEĞİ” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile İskenderun Teknik Üniversitesi Deniz Ulaştırma Mühendisliği Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Özlem DOĞAN

Denizcilik İşletmeleri Yönetimi Anabilim Dalı, İskenderun Teknik Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.

.....
.....

İkinci Danışman: Doç. Dr. Sait DOĞAN

Gastronomi ve Mutfak Sanatları Anabilim Dalı, İskenderun Teknik Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.

.....
.....

Başkan: Doç.Dr. Hasan Cinnioğlu

Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, İskenderun Teknik Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.

.....
.....

Üye: Dr.Öğr.Üyesi Çağrı Saçlı

Rekreasyon Yönetimi Anabilim Dalı, Mersin Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.

.....
.....

Tez Savunma Tarihi: 21/03/2022

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....

Doç. Dr. Ersin BAHÇECİ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

İskenderun Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez üzerinde Yükseköğretim Kurulu tarafından hiçbir değişiklik yapılamayacağı için tezin bilgisayar ekranında görüntülediğinde asıl nüsha ile aynı olması sorumluluğunun tarafıma ait olduğunu,
 - Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
 - Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
 - Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
 - Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
 - Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,
- bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

İmza

Seda BELİ

...../...../.....

DENİZ TURİZMİNİN GELİŞİMİNE YÖNELİK YEREL PAYDAŞLARIN ALGI VE
GÖRÜŞLERİ: HATAY İLİ ÖRNEĞİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Seda BELLİ

İSKENDERUN TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Şubat 2022

ÖZET

Geçmişten günümüze önemini gittikçe artıran sektörlerden ve de bölgesel kalkınma araçlarından biri durumunda olan turizmin, zamanla çeşitlendirilerek mevcut potansiyelinde her geçen gün artış gözlemlenmiştir. ‘Turizm’ dendiğinde akla ilk gelen ‘‘deniz, kum, güneş’’ üçlüsüne alternatif turizm çeşitleri eklenmiş ve yaygınlaştırılmış olsa da, alternatif turizm çeşitleri incelendiğinde bunlardan birinin yine deniz turizmi olduğu göze çarpmaktadır. Hem turizmin ana çerçevesinde, hem çeşitlendirilmiş turizm türleri arasında yer alan deniz turizminin, turizmin mevcut durumu ve gelişimindeki etkisi oldukça önem arz etmektedir. Bir destinasyonda turizm gelişiminin sağlanabilmesi için atılabilecek olan ilk adımın yerel paydaşların algı ve görüşlerinin saptanması olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle, Hatay ili genelinde deniz turizmi gelişimine yönelik olarak yerel paydaşların deniz turizminin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerine karşı algı ve görüşlerinin saptanması amacı ile Hatay’ın tüm ilçelerinde minimum 5 yıldır ikamet etmekte olan 18 yaş üstü yerel halka anket tekniği uygulanmış, denize çevresi olan ilçelerde ise belediyeler ve sivil toplum kuruluşları yetkilileri ile görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sonucunda, yerel halk ve ilçe belediyeler ile sivil toplum kuruluşlarının birbirlerine paralel olarak turizmin sosyo-kültürel etkilerini olumlu algıladıkları, ekonomik etkilerini çok olumlu algıladıkları, çevresel etkiler konusunda ise kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. Hatay ili yerel paydaşlarının deniz turizmine hazır ve açık oldukları, çevresel tereddütlerin de ortadan kaldırılması ya da minimize edilmesi durumunda Hatay’da mevcut olan deniz turizmi potansiyelinin değerlendirilmesi gerektiği sonucu elde edilmiştir. Sonraki çalışmalarda, Hatay ili yerel paydaşlarının deniz turizmi ile alakalı tereddüt konusu olan çevresel etkiler boyutunun yalnız başına ele alınıp, nasıl minimize edilebileceğine dair çözüm yolları aranması önerilebilir.

Anahtar Kelimeler : Deniz turizmi, yerel paydaşlar, Hatay

Sayfa Adedi : 101

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Özlem DOĞAN

İkinci Danışman : Doç. Dr. Sait DOĞAN

PERCEPTIONS AND OPINIONS OF LOCAL PARTNERS ON THE DEVELOPMENT
OF MARINE TOURISM: EXAMPLE OF HATAY PROVINCE
(M. Sc. Thesis)

Seda BELLİ

ISKENDERUN TECHNICAL UNIVERSITY
INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

February 2022

ABSTRACT

Tourism, which is one of the sectors and regional development tools that has increased its importance from the past to the present, has been diversified over time and its current potential has been increased day by day. Although alternative tourism types have been added and expanded to the “sea, sand, sun” trio that first comes to mind when “tourism” is mentioned, when alternative tourism types are examined, it is striking that one of them is still sea tourism. The influence of sea tourism, which is present both in the main framework of tourism and among the diversified tourism types, on the current situation and development of tourism is quite obvious. It is thought that the first step that can be taken to ensure tourism development in a destination is to determine the perceptions and opinions of local stakeholders. For this reason, this study was carried out with the aim of determining the perceptions and views of local stakeholders on the economic, socio-cultural and environmental effects of marine tourism in relation to the development of marine tourism throughout the province of Hatay. In this context, a survey method was applied to the local people over the age of 18 who have been residing in all districts of Hatay for a minimum of 5 years, and interviews were conducted with the authorities of municipalities and non-governmental organizations (NGOs) in districts near the sea.

In line with the results of the data, it was determined that local people, district municipalities and NGOs perceived socio-cultural effects positively, perceived economic effects very positively, and remained indecisive on environmental effects, in parallel with each other. It has been concluded that the local stakeholders of Hatay province are ready and open to sea tourism, and there are no obstacles to evaluate the sea tourism potential in Hatay by eliminating or minimizing environmental hesitations. In the future studies, it could be suggested to discuss and find solutions about, only the “environmental impacts” scale which became a corner of the local partners of the Hatay province in terms of marine tourism.

Key Words : Marine tourism, local partners

Page Number : 101

Supervisor : Asst. Prof. Özlem DOĞAN

2. Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Sait DOĞAN

TEŞEKKÜR

Tez konumun belirlenmesi aŐamasından, tamamlanmasına dek yardım ve desteklerini, bilgi ve birikimlerini benden hiç esirgemeyen kıymetli danışmanlarım Dr. Öğr. Üyesi Sayın Özlem DOĞAN ve Doç. Dr. Sayın Sait DOĞAN hocalarıma,

Yüksek lisans eğitimim süresince, kişisel ve de mesleki anlamda varlığını ve desteğini hep hissettiğim, değerli büyüğüm Doç. Dr. Sayın Alpaslan ATEŐ hocama,

Araştırma verilerini elde etmeme katkı sağlayan, değerli zamanlarını bana ayıran tüm katılımcılar ve Erzin, Dörtıyol, Payas, Arsuz, İskenderun, Yayladağı ve Samandağ Belediyesi Sayın yetkililerine

Öğrenim hayatım boyunca, ne zaman karanlıkta kalsam hep bir aydınlığın var olduğunu bana hatırlatan, özellikle kız çocuklarının okuması gerektiğini çocuklu yaşlardan itibaren bana öğütleyen, beni yüreklendiren, yüksek lisans eğitim sürecim de dahil olmak üzere maddi manevi hiçbir desteği benden hiçbir zaman esirgemeyen ve bunlarla kalmayıp sahada da bana hep yardımcı olan babam M. Muzaffer BELLİ, annem Gönül BELLİ ve ağabeyim EŐref BELLİ' ye,

Sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	x
RESİMLERİN LİSTESİ	xiv
HARİTALARIN LİSTESİ.....	xv
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xvi
1. GİRİŞ.....	1
2. DENİZ TURİZMİ KAVRAMI.....	3
2.1. Tanımı	3
2.2. Tarihsel Gelişimi	5
2.3. Deniz Turisti Davranışları.....	8
2.4. Deniz Turizminin Çok Yönlü Etkileri.....	10
2.4.1. Ekonomik etkiler	10
2.4.2. Sosyo-kültürel etkiler	12
2.4.3. Çevresel etkiler.....	13
3. TÜRKİYE’DE DENİZ TURİZMİ.....	14
4. HATAY İLİ ve HATAY İLİNİN DENİZ TURİZMİ POTANSİYELİ... 16	
4.1. Hatay’ın Tarihi ve Coğrafik Konumu.....	23
4.1.1. Hatay’ın tarihi	23
4.1.2. Hatay’ın coğrafik konumu	25
4.2. Hatay’daki Turizm Çeşitliliği	27

4.3. Hatay Deniz Turizminin Değerlendirilmesi.....	35
4.3.1. Pazarlama yönüyle	36
4.3.2. Alt yapı- üst yapı yönüyle.....	38
4.3.2. İstihdam etkisi.....	41
4.3.3. Kalkınma planlarında Hatay	43
5. MATERYAL VE YÖNTEM	48
5.1. Araştırmanın Amaç ve Önemi	48
5.2. Araştırmanın Hipotezleri	48
5.3. Araştırma Yöntemi.....	49
5.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	51
5.5. Verilerin Toplanması	56
5.6. Verilerin Analizi	57
6. ARAŞTIRMA BULGULARI	55
6.1. Nicel Araştırma Bulguları	55
6.1.1. Demografik analiz.....	55
6.1.2. Faktör analizi.....	57
6.1.3. Aritmetik puan ortalamaları	59
6.1.4. Normallik değerlendirmesi.....	62
6.1.5. T-testine ilişkin bulgular.....	62
6.1.6. ANOVA analizine ilişkin bulgular	65
6.2. Nitel Araştırma Bulguları	72
7. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	81
KAYNAKLAR	87

EKLER.....	100
EK-1. Anket Formu Örneği	100
EK-2. Görüşme Soruları Formu Örneği.....	101

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 4.1. Hatay ili turizm seyahat acenteleri tablosu	40
Çizelge 4.2. Demografi ve işgücü piyasasına ait görsel.....	42
Çizelge 4.3. Turizm istihdamında öngörülen genişleme.....	43
Çizelge 5.1. Tahmini örneklem tablosu	51
Çizelge 5.2. Tabakalı örnekleme yöntemine göre minimum kişi sayıları	52
Çizelge 5.3. Gruplar bazında minimum kişi sayıları	53
Çizelge 6.1. Yerel Halkın Demografik Özellikleri	55
Çizelge 6.2. Faktör Analizi.....	57
Çizelge 6.3. Önermeler ve Aritmetik Ortalamalar.....	59
Çizelge 6.4. Normallik Testi Değerleri.....	61
Çizelge 6.5. Katılımcıların Cinsiyetine Göre Deniz Turizmine Karşı Tutum Boyutlarının T-testi.....	63
Çizelge 6.6. Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Deniz Turizmine Karşı Tutum Boyutları T-testi.....	64
Çizelge 6.7. Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Etki Puanlarının ANOVA Sonuçları.....	66
Çizelge 6.8. Katılımcıların Öğrenim Düzeylerine Göre Etki Puanlarının ANOVA Sonuçları.....	67
Çizelge 6.9. Hatay'da İkamet Edilen İlçelere Göre Etki Puanlarının ANOVA Sonuçları.....	69

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 4.1. İskenderun sahil şeridi görseli.....	28
Resim 4.2. Samandağ sahil kıyısı şeridi.....	20
Resim 4.3. Arsuz sahil kıyısı görseli.....	31
Resim 4.4. Yenişehir Gölü görseli	32
Resim 4.5. Gölbaşı Gölü görseli	33
Resim 4.6. Hatay Deniz Otobüsü (HADO) görseli.....	35

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita	Sayfa
Harita 4.1. Hatay ili siyasi haritası	25

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler

%

C°

km

km²m²

Açıklamalar

Yüzde

Santigrat derece

Kilometre

Kilometrekare

Metre kare

Kısaltmalar

3S

DOĞAKA

DTO

EXPO

HADO

HBB

HİTSEP

IMEAK

İSDEMİR

İTSO

M.Ö.

M.S.

RG

SPSS

T.C.

TBMM

TDK

TGA

TUİK

UNEP

UNESCO

WTO

Yy

Açıklamalar

Deniz, kum, güneş

Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı

Dünya Ticaret Odası

Dünya Fuarı

Hatay Deniz Otobüsü

Hatay Büyükşehir Belediyesi

Hatay İli Turizm Stratejisi ve Eylem Planı

İstanbul, Marmara, Ege, Akdeniz, Karadeniz

İskenderun Demirçelik

İskenderun Ticaret ve Sanayi Odası

Milattan önce

Milattan sonra

Resmi gazete

Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı

Türkiye Cumhuriyeti

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Türk Dil Kurumu

Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı

Türkiye İstatistik Kurumu

Birleşmiş Milletler Çevre Programı

Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Kurumu

World Trade Organization(Dünya Ticaret Odası)

Yüz yıl

1. GİRİŞ

Deniz turizmi, denize kıyısı bulunan ülkelerin denizin sunduğu tüm imkânlardan istifade ederek ülke ekonomisine önemli katkılar sağlayan turizm türlerinden biridir. Bir destinasyonun var olan potansiyelini ortaya koyması, geliştirmesi ve koruması, büyük önem arz etmektedir. Mevcut potansiyelin ekonomik, sosyo- kültürel ve çevresel etkileri hem destinasyon yerlileri (yerel halk), hem bölge belediyeler ve sivil toplum kuruluşları (yerel paydaş) açısından değerlendirilmesi, bahse konu olan potansiyelin korunması ve geliştirilebilmesi için ilk adım olacağı düşünülmektedir.

Türkiye'nin birçok şehrinde deniz turizmi üzerine çalışmalar/ araştırmalar yapılmış fakat Türkiye'nin en güney noktasında denize kıyısı olup 14 kilometreyi bulan sahil uzunluğu ile dünyanın en uzun onuncu, Türkiye'nin ise en uzun kumsalını (www.sabah.com.tr) bulunduran Hatay ilinde, deniz turizmine yönelik geniş çaplı bir çalışma bulunmamaktadır. Hatay, konumu, iklimi, tarihi ve kültürel çeşitliliği, doğal güzellikleri, zengin ve özgün mutfağı, gelişmiş sanayisi gibi çeşitli avantajları bünyesinde bulundurmakta, Hatay ilinde turizm alanında yapılmış çalışmaların daha çok şehir, kültür, gastronomi turizmi açısından yoğunlaştığı görülmektedir (Babat, Gökçe, Varışlı, 2017; Cömert, 2014; Duman, Eryılmaz ve Saçlı, 2021; Saçlı ve Öztürk, 2020; Taştan ve İflazoğlu, 2019; Tosun ve Bilim, 2004). Bu nedenle, bu çalışma Hatay'da deniz turizminin gelişimi açısından önemli kaynak ve rehber olma özelliği taşımaktadır. Bu bağlamda Hatay'ın tüm ilçelerinde minimum 5 yıldır ikamet etmekte olan 18 yaş üstü yerel halka anket uygulanmış, Hatay'ın denize kıyısı olan ilçelerinde ise ilçe belediyeleri ve Sivil Toplu Kuruluşları yetkilileri ile görüşmeler yapılmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde detaylı literatür taraması yapılmış ve deniz turizmi kavramının tanımı, tarihsel gelişimi, deniz turisti davranışları ve deniz turizminin çok yönlü etkileri ekonomik, sosyo- kültürel ve çevresel açıdan literatürde incelenerek Türkiye'nin deniz turizmine değinilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise Hatay ili, turizm çeşitliliği ve deniz turizmi potansiyeli ele alınmıştır. Yapılan araştırmanın amacı ve önemi, yöntemi ve bulguları incelenmiştir. Veri toplama yöntemi, görüşme tekniği ve anket olarak belirlenmiştir. Bu yöntemlerin uygulanması konusunda ilgili literatür incelenmiş ve araştırma soruları belirlenerek anket yüz yüze ve çevrimiçi kanallar aracılığıyla yerel halka, görüşme soruları da yine yüz yüze, denize kıyısı olan ilçe belediyeleri ve sivil

toplum kuruluşlarına yönelik olarak uygulanmıştır. Elde edilen veriler incelenerek bulgular kısmında ifade edilmiştir. Elde edilen bulgular ise son bölümde sonuçlandırılmıştır.

2. DENİZ TURİZMİ KAVRAMI

Araştırmanın bu bölümünde deniz turizminin tanımı, tarihsel gelişimi, çok yönlü etkileri ve deniz turisti davranışları incelenmiştir.

2.1. Deniz Turizminin Tanımı

Deniz turizmi kavramının literatür içerisinde birçok tanımı yer almaktadır (Kozan, Özdemir ve Günlü, 2014). Genel anlamda denizde ve deniz kıyılarında gerçekleştirilen, kruvaziyer turizmi gemilerinden, yelkenli tekneler ve deniz sporları vasıtalarına dek bütün deniz araçlarıyla yapılan etkinlikleri kapsamaktadır (Collins, 2008; Hall, 2001).

Deniz Turizmi (marine tourism), deniz ve deniz çevresindeki öğelere bağlı bir turizm şeklidir. Bu turizm şekli, müşterilerin ikamet ettikleri bölgeden uzaklaşarak deniz ve unsurları ile aktif olarak ilgilenmesini kapsamaktadır (Papageorgiou, 2016). Bu ilgi kapsamında; tüplü dalış, deniz sporları, su altı ve su üstü balıkçılığı, su kayağı, yelkencilik, rüzgar sörfü, deniz parklarına gerçekleştirilen turlar ve deniz canlılarının gözlemlenmesine yönelik etkinlikler deniz turizmini oluşturulan öğelerdir (EC, 2014: 87).

Deniz Ticaret Odası (IMEAK DTO, 2015) deniz turizmini, “Deniz araçları kullanılarak denizin içinde veya üzerinde ve de kıyıda gerçekleştirilen turizme yönelik tüm ticari etkinlikler” olarak tanımlamıştır. Deniz turizmi tanımı Deniz Turizmi Yönetmeliği’nde ise “Turizm kapsamındaki tüm turizmsel araçları işletmek, barındırmak ve bu turizm araçlarını kullanma maksadı bulunan veya bunların aracılığıyla gelen bireylere yemek-içmek, barınma, zaman geçirme gibi hizmetler sunmak” olarak tanımlanmıştır (RG, 24.07.2009).

Deniz turizmi kavramı, kıyı turizmi (coastal tourism) olarak da isimlendirilmektedir. Bu doğrultuda kıyı turizmi yüzme, sörf, güneşlenme gibi denize yakın olan faaliyetlerle birlikte denizcilik, yatçılık, deniz ve koy gezileri, deniz sporları gibi karasal hizmet ve altyapıya ihtiyacı bulunan faaliyetleri de kapsamaktadır (Ecorys, 2013).

Diakomihalis’e göre deniz turizmi kavramı turistlere yönelik deniz alanlarında gerçekleştirilen eğlence ve hobi amaçlı tüm faaliyetleri içermektedir. Aynı zamanda deniz

turizmi, uluslararası boyuta sahip olarak bir ülkenin, gelen tüm turistlere deniz alanı içinde sunduğu ağırlama hizmetlerinden, rekreasyonel ve boş zaman faaliyetlerinden oluşur. Daha kısa bir tanımlamasında ise deniz turizminden turistin denizle daha doğrudan ve daha uzun süreli bir temas içinde olma arayışı olarak bahsetmiştir (Diakomihalis, 2007).

Deniz turizmi bir bireyin ikametinden uzakça bir yerlere seyahatini kapsayan, varış noktası veya ev sahipliğini yapan deniz çevresi olmakla birlikte eğlenme ve dinlenme faaliyetlerinin tümünü içine almaktadır. Bu nedenle fazlaca faaliyet deniz turizmi adı altında toplanmaktadır. Bu faaliyetler; tüplü ve de şnorkelli dalış, rüzgâr sörfü, balıkçılık, deniz canlıları ve kuşlarını gözetleme, kruvaziyer turizmi ve feribot endüstrisi, yelkencilik, yat turizmi, deniz müzeleri, kutup turizmi, bütün kumsal aktiviteler ve hatta çok ötesidir (Orams, 2002).

Bir farklı bakış açısı olarak, Lekakou ve Tzannatos (2001) deniz turizmini direkt ve geçici şekilde, turistlerin deniz ile kurduğu iletişimi araştıran turizm şekli olarak tanımlarken, Wild (2003) deniz turizminin seyahat, ulaşım ve rekreasyon bileşenlerinden oluştuğunu ileri sürmüştür.

Geniş kapsamlı olarak Basiron (1997) deniz turizmi kavramını, bireylerin mevcut çevreleri ve faaliyetleri harici daimi olmayan, deniz bazlı olarak gerçekleştirdikleri seyahatler olarak ifade etmiştir.

Genel olarak deniz turizmi, eğlence tekneleri, kıyı ve deniz temelli eko turizm, yolculuklar, yüzme, rekreasyonel ve derin deniz balıkçılığı, yat gezileri, gezi turizminde şnorkelle yüzme, dalış, rüzgâr sörfü ve macera sporları gibi aktiviteleri içerir (Miller, 1991, 1993). Temel olarak ise Mohd Isa ve Ramli (2014) deniz turizminin plajları, denizleri ve denizaltı çekicilikleri kapsadığını söylemişlerdir (Mohd İsa ve Ramli, 2014).

2.2. Deniz Turizminin Tarihsel Gelişimi

Tarih öncesi dönemde yaşayan insanlar, hayatlarını sürdürebilmek için, yenilebilen bitki ve hayvan bulabilmek maksadıyla, yakın mesafeli seyahatlerini yürüyerek ve binek hayvanlar aracılığıyla gerçekleştirirken, uzak mesafeli yolculuklarını deniz yolu kullanarak gerçekleştirmişlerdir (De Souza, 2002; Shackley, 2006). Yeme ihtiyaçlarını karşılamakla

birlikte, kişilerin deniz ve çevresinde yaşamlarını idame etmeleri ve diğer deniz alanlarını görme arzuları da gerçekleştirdikleri deniz seyahatlerinde başlıca motivasyon kaynaklarından biri olmuştur. Bu nedenle, bu maksatlarla gerçekleştirilen seyahatlerin geçmişi, ilk insanlığa dek uzanmaktadır (Orams, 2002).

Deniz taşımacılığını kimin başlattığı tam anlamıyla bilinmemesiyle birlikte (Casson, 1994), deniz turizminin tarihine genel olarak bakılacak olursa; deniz yollarının turizmsel faaliyetlerde kullanımı 19. Yy' ın ikinci yarısıyla başlangıç bulmuştur. İngiltere'de turizm işletmeciliği yapmakta olan Thomas Cook'un, 1866' da turistik grup meydana getirerek, turizmsel maksatla bir ilk olarak İngiltere ile Amerika arası yandan çarklı bir gemi ile yolculuk düzenlemesi ardından buharlı gemi, tren vb. ulaşım araçları kullanımına başlanmasıyla birlikte turizm belirgin bir hal almış ve 19. yüzyıl sonlarında iktisadi bir etkinlik halini almıştır (Yüksek, 2012).

Orams (2002) temel ihtiyaçların karşılanması ve ticari etkinliklerin gerçekleştirilmesiyle birlikte; yüzme, keşfetme, rahatlama vb. faaliyetlerin, binlerce senedir, bireylerin ilgilerini denizlere ve kıyı alanlarına çeken temel unsurlardan birisi olduğu düşüncesini ileri sürmektedir. Bu nedenle, kişisel ve siyasal amaçlar, iş amaçları ve bunların yanı sıra eğlenmek-dinlenmek amacı ile kıyılarına yönelik gerçekleştirilen seyahatler tarihte yer edinmiştir (Gökgöz, 2010; Orams, 2002).

Deniz turizminin gelişimine katkı sağlayan önemli olaylar ise sırasıyla aşağıdaki gibi özetlenmektedir:

-1822' de kurulan Peninsular ve Oriental Steam Navigation Company'nin (P-O) eğlenme amacıyla gerçekleştirilen deniz seyahatlerini başlattığı düşünülmektedir. Yaptığı ilk sözleşmeyi posta teslimi için 1837 senesinde gerçekleştiren şirket, 1840 senesinde Mısır'daki İskenderiye'ye hizmet sunmaya başlamıştır. P-O ilk kalkan eğlence gemisi ile yolcu taşıma hizmetlerini 1844 senesinde, Southampton'dan başlatmış, sonrasında İskenderiye ve İstanbul gibi yerlere tur gezilerinin tanıtımını yapmıştır. 19. Yüzyılın sonlarında, zamanla gelişen pazarın gereksinimlerini giderebilmek maksadıyla daha büyük ve lüks gemilerin kullanımını başlatmıştır. Dönemin en dikkat çeken gemisi, 1880 senesinde üretilen tamamı çelikten yapılmış bir üst yapıdaki SS Ravenna'dır (<https://wblog.wiki/tr>).

-1911 senesinde, adı "Victoria Luise" olan oldukça büyük bir gemi ile ilk kruvaziyer hizmeti vermeye başlanmıştır. 1920'den 1933 yılına kadar geçen sürede, verilen tatil hizmetinin yanı sıra yiyecek-içecek hizmetlerinin verilmesi söz konusu olmuştur. 1929 senesinde hizmete başlayan ilk yüzmeye havuzlu "Viceroy of India" gemisi, lüks hizmet sunmaya başlamıştır (Gibson, 2006). Almanya'nın 1930 senesinde sağladığı kruvaziyer turizmine yönelik devlet desteğiyle, kruvaziyer turizm ciddi anlamda gelişim kaydetmiştir (Üçışık ve Kadioğlu, 2001).

-1945'li yıllara dek ulaşım araçlarının başlıcası, bugün de uzunca deniz aşırı seyahatler amacıyla kullanılmakta olan gemi olmuştur (Yüksek, 2012).

-İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcıyla ve devamında gerçekleşen havayolu rekabeti ile oldukça gerileyen kruvaziyer turizm, 1960'lı senelerde dibi görmüş ve birçok denizyolu yolcu taşımacılığı hizmetini sonlandırmak durumunda kalmıştır (Güzel, 2006).

-Ülkemizde 1960 yıllarında ilk olarak turist taşımakta olan teknelerin Ege kıyılarımızı ziyaretiyle başlangıç fırsatı bulan yat turizmi, 1970 yıllarında Batı Avrupa ile Amerikalı turistlerin gelmeye başlamaları ve de Yunanistan sularından geliş yapan yatların uzunca zaman bölgemizde kalmaları ile ortaya çıkma fırsatı bulmuştur (Yüksek, 2012).

-1970'li yıllarda turizme dair hizmet veren yeni şirketlerin kurulumu gerçekleşmiştir. Wind Star, Vyager of the Sea, Grand Princess gibi gemiler, büyük çaplı gemiler olarak bilinmiştir (Gibson, 2006).

-1990 yılında, Birleşik Krallık, Asya, Pasifik ve Avrupa'nın bütününe yayılan kruvaziyer turizmin, ciddi talep alan bir faaliyet haline geldiği bilinmektedir (Kester, 2002).

-2000'lere doğru, en kapsamlı kruvaziyer turizmi operatörü ise Carnival olmuştur (Gibson, 2006).

Mevcut ihtiyaçlar ve hedefler ışığında zaman içerisinde gemilerin dizaynı yeniden yapılmış, bugünkü yüzen oteller durumuna getirilmiştir. Söz konusu gemiler ile gerçekleşen seyahatlerde golf, müzik, tiyatro gibi yeni hizmet türleri vermeye başlanmış (Güzel, 2006) ve yeni bir turizm şekli olarak deniz turizmi, özellikle de kruvaziyer turizmi ortaya çıkmıştır. 2013 yılı sonuna gelindiğinde kruvaziyer turizmi dünya genelinde 20,9 milyon yolcuya ulaşmış, bu yolcuların 2,2 milyonu Türkiye limanlarını ziyaret etmiş (www.sabah.com) olup deniz turizminin kapsadığı kruvaziyer turizminin gelişimi bugün hala sürmektedir. Daha geniş ve lüks gemilerle birlikte oldukça kaliteli ve lüks limanların inşası yapılmış ve yeni yerlerin keşfi yapılmıştır (Kılıçhan ve İlhan, 2014). Geniş çaplı

kruvaziyer gemileri dışında, daha küçük olan deniz araçları (tekne, yat, gulet vb.) da yine deniz turizminin kapsadığı kıyı turizminin gelişmesine katkı sağlamıştır (Eralp, 1983).

2.3. Deniz Turisti Davranışları

Turizm sektörü, çeşitli özelliklere (kişilik özellikleri, kültürleri, inançları, eğitimleri gibi) sahip bireyleri bir çatı altında toplayan önemli bir oluşumdur. (Boz ve Yıldırım Saçılık, 2018). Bu sebeple turizm sektörü paydaşlarının turistlerin davranış ve çeşitli özelliklerini bilmeleri gerekmesi hususunda turistlerin davranışlarına yönelik olarak "turist tipolojisi" kavramı gündeme getirilmiştir (Özel, 2010). Bir destinasyonu ziyaret eden turistlerin bazı karakteristik özellikleri üzerinden gruplandırılması, diğer bir deyişle tipolojilerini çıkarmak turizm literatürünün önemli konuları arasında bulunmaktadır. İlgili literatüre bakıldığında turist sınıflandırmaları, turist tanımlamalarında olduğu gibi farklı pencerelerden bakılarak, farklı araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. Turist tipolojilerinin saptanmasının dayandığı amaç, turist tiplerinin saptanarak destinasyonların hangi tip turistlerce tercih edildiğini belirleyerek sunulan mal ve hizmetlerin belirlenen turist tiplerine göre şekillendirilmesini sağlamaktır (Bull, 1995). Yine ilgili literatüre bakıldığında 'deniz turisti davranışları' başlığı altında veri sağlanamadığından ve deniz turizmi '3S' (deniz, kum, güneş) olarak anılan turizmin bir parçası olduğundan, genel turist davranışları incelenmesi uygun görülmüştür.

Cohen'in Turist Tipolojisi: Cohen (1972) yılında turistleri 4 farklı şekilde gruplandırmıştır. Bunlar örgütlenmiş kitle turisti, bireysel kitle turisti, kaşif turistler ve başıboş turistlerdir.

1- Örgütlenmiş kitle turisti: Bu tür turistler tur programının dışına çıkmadan ve ziyaretini gerçekleştirdikleri yerin kültürüyle ilgilenmeden, yolculuk güzergahı önceden belirlenmiş bir paket tur satın alarak seyahatlerini gerçekleştirmektedirler.

2- Bireysel kitle turisti: Bu turist türü, örgütlenmiş kitle turisti gibi paket tur satın alarak seyahat etmeyi tercih etmekle birlikte, seçilen turların önceden planlanmaması, turistin harcayacağı zaman üzerinde söz ve tercih sahibi olmak istemesi ve herhangi bir gruba dahil olmaması gibi farklılıkları barındırmaktadır.

3- Kaşif Turistler: Ziyareti gerçekleştirecekleri yerleri kendileri belirlemektedir, genelde fazla bilinmeyen ülke ve bölgeleri tercih etmektedirler. Ama yine de konforlu konaklama yerleri ve güvenilir ulaşım araçları arayışındadırlar. Ziyaret ettikleri yerlerin kültürleri ve yerel halkını tanımak oldukça önemlidir.

4- Başıboş turistler: Tüm seyahatlerini kendileri planlayıp gerçekleştiren bu turistler, yerel halkla iç içe yaşamayı, onların kültürlerini benimsemeyi tercih ederler. Hedefleri, alışılmış yaşam tarzlarından tamamen uzaklaşmaktır (Cohen, 1972).

Plog'un Turist Tipolojisi: Plog (1974) turistleri sınıflandırırken, psikolojik özellikleri ve farklı davranış biçimlerinin tercih edilen seyahat üzerinde oldukça etkili bir etken olduğunu belirtip, turistleri içe dönük ve dışa dönük olarak iki uç noktada ele almaktadır. Plog, bu tipolojilerden birini "bedenin rahatlamasına yönelik" olarak adlandırırken, diğerini bedenden çok ruhun dinlenmesine yönelik olarak açıklamaktadır (Plog, 1977). Bu iki uç nokta arasında kalan turistleri ise, içe dönüğe yakın, dışa dönüğe yakın ve orta merkezli olarak değerlendirmektedir.

1- İçe Dönük Turistler: Yeniliğe kapalı olan ve risk almaktan hoşlanmayan bu turist türü seyahatlerinde kendi yaşadığı bölgeye benzer yerleri tercih ederek ve aşına oldukları yiyecek ve içecekleri tüketmeye devam etmek isteyerek, mevcut yaşam tarzlarını değiştirmekten hoşlanmazlar. Bu turistler, genelde her şey dahil turları tercih edip, aynı yerlere tekrar gitme eğilimi gösterirler.

2- Dışa Dönük Turistler: Bu tür turistler maceraperest olarak tanımlanabilecek, yeni yerlerin keşfini ve yeni insanları tanımayı seven insanlardır. Kendi seyahatlerini kendileri planlayıp, genelde uzak, bilinmeyen ülkeleri tercih edip risk almaktan kaçınmazlar. Bu turistlerin aynı destinasyonu 2 defa tercih ettiklerine oldukça nadir rastlanılmaktadır.

Smith'in Turist Tipolojisi: Smith (1989) geçmişte belirlenen turist tiplerine ilave olarak sayılarını hedeflerini ve yeni kültürle uyumlarını göz önünde bulundurarak yeni bir tipoloji sunmuştur. Bu tipolojide kaşif turistler, elit turistler, sıra dışı turistler, nadir turistler, yeni başlayan kitle turisti, kitle turisti ve charter turist olarak 7 ayrı turist türü bulunmaktadır. Bu 7 turist türüne bakıldığında:

1- Kaşif Turistler: Maceraperest olarak tanımlanabilen bu turist türleri sürekli yeni bir bilgi ve bölge arayışında olup, daha önce keşfi yapılamamış ve popüler olmayan destinasyonlara seyahat etmeyi tercih etmektedirler. Smith bu kaşifleri turistten çok o bölgenin insanlarını inceleyen birer antropoloğa benzetmektedir. Kaşifler yerel halkın yaşam tarzına oldukça çabuk adapte olabilmektedir.

2- Elit turistler: Pahalı ve ilginç turlardan hoşlanan bu insanlar, hemen hemen her yere seyahati kabul edebilecek niteliktedirler. Kaşiflerden farkları, turla seyahati tercih etmektedirler. Elit turistlerin yerel halk ile olan adaptesini ise "Onlar bu şekilde bir ömür yaşıyorlarsa, biz de bir hafta yaşayabiliriz." cümlesi ile özetlemek mümkündür.

3- Sıra Dışı Turistler: Toplum tarafından sıra dışı olarak adlandırılan aktiviteler gerçekleştirerek veya kalabalık turist gruplarından uzaklaşarak heyecanlı bir tatil geçirmeyi amaç edinmektedirler. Yerel halkla ilişkileri iyi durumdadır. Kendi fikirlerince sıradan olarak gördükleri turist grupları için sunulan konaklama olanaklarını tercih etmeme eğilimindedirler.

4- Nadir Turistler: Bu turist türünü farklılık arayan, yeni kültürler keşfetmekten hoşlanan fakat bu tatili güvenilir bir tur şirketi aracılığıyla gerçekleştirmeyi tercih eden insanlar olarak açıklamak mümkündür. Nadir turistler ile adaptesi, orta seviyededir.

5- Yeni Başlayan Kitle Turisti: Popüler destinasyonları tercih eden ve seyahatlerinden konaklamalarına kadar gelişmiş olanaklara sahip olmak isteyen bu turistler, genelde bireysel veya küçük gruplar halinde seyahat etmektedirler.

6- Kitle Turisti: Seyahat için tercih ettiği destinasyonda ve konakladığı otelde alışkın olduğu kültür ve yeme içmeden vazgeçememektedirler. Bu turistler farklı dillere hakim ve eğitilmiş personellerin bulunduğu bir otelde konaklamayı tercih etmektedirler.

7- Charter turist: Kalabalık olarak seyahat eden bu turistler için seyahatin gerçekleştirildiği yerden çok, sunulan hizmet önemli görülmektedir.

Turist tiplerini saptama çalışmaları geçmişten günümüze birçok araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Ancak ekonomi, kültür, teknoloji gibi farklı birçok alanda yaşanan gelişmelere bakıldığında turizm ve dolayısıyla turistin değişmez olarak kabul edilmesi söz konusu olamaz (Franklin ve Crang, 2001).

2.4. Deniz Turizminin Çok Yönlü Etkileri

Bu çalışmada alternatif bir turizm çeşidi olan deniz turizmi etkisel anlamda ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel olarak üç farklı başlıkta incelenmektedir.

2.4.1. Ekonomik etkiler

Deniz turizmi ülkelerin ekonomilerine önemli bir katkı sunmakta ve hızlı gelişim eğilimi göstererek ekonomik faydayı arttırabilmekle birlikte sektörün gerçek büyüklüğüne dair istatistiksel verilerin kaydedilmesi büyük zorluklardan biri olarak görülmektedir. Özellikle tercihini deniz turizminden yana kullanan turist sayılarının saptanması ve sınıflandırılması bir hayli zordur (Diakomihalis, 2007).

Deniz turizminin birçok ekonomik faydası olduğu gözlemlenmektedir. İstihdamın artmasına, devlet hizmetlerinin iyileşme göstermesine, sağlık şartlarının iyileşmesine ve var olan yaşam standartlarının yükselmesine katkı sağlamaktadır. Yerel halkın sahibi olup gelir sağladığı işletmelerin ticari kazançlarının yükselmesi, daha iyi bir turizm hizmeti için mevcut altyapı ve üstyapı olanaklarının artış göstermesi, ulaşımda kazanılan faydalar bölge ve yerel halkın kalkınması adına büyük yararlar sağlamaktadır. Bu yararlar yalnızca yerel halka yönelik değil, aynı zamanda ödenen vergiler sebebiyle ülke ekonomisine ciddi katkılar sağlamaktadır. Bundan dolayı devletler nezdinde deniz turizmi unsuru oldukça çekici bir ekonomik kaynak olarak değerlendirilmektedir. Tabii ki olumsuz anlamda dışa bağımlı olan bu sistem devletler arası yaptırımlarda bir tehdit unsuru olarak da kullanılabilir. Bu duruma ek olarak, artış gösteren turist ve döviz akışı yerel halkın enflasyonla mücadelesinde ezilen taraf olmasına da sebebiyet verebilmektedir. Eğer turizm faaliyetlerinin olmazsa olmazı olan çekicilik zaman geçtikçe kötüleşme gösterirse, turizme yapılan altyapı masrafları lüzumsuz yapılmış olacak ve yerel işletmelerin yok olması sebebiyle istihdam ve ekonomik sıkıntılar baş gösterecektir. Bu sebeple sürdürülebilir deniz turizmi uzun vadeli bir ekonomik başarının sağlanabilmesi adına oldukça önemlidir (Orams, 2002).

Deniz turizminin ekonomik etkisi var olan kazançlar, gelirler ve istihdam oranında artma, gelişimini devam ettiren ülkelerde turizm işletmelerine yerli olmayan kaynaklardan yatırım, altyapı gelişimi, çevre değerlerine yerel destek fazlalaşması ve nispeten düşük baskı yaratıyor olan yararlanma yöntemlerine yönelik şekilde özetlenebilir. Kıyı kesimleri asırlardır ekonomik nedenlerle ve kazanç sağlama sebebiyle bireylerin ilgi ve merak noktası durumundadır (Mansuroğlu ve Yıldırım, 2001).

Deniz turizminin ekonomiye kaynak yaratma ve istihdam düzeyinde sağladığı artışa ek olarak, faaliyet alanlarında birçok sektörün gelişmesini sağlayarak, bölgesel kalkınmada da önemli bir rol aldığı söylenebilir.

Baran ve Özoğul (2016) deniz turizmi gerektirdiği donanım veya tur maliyetleri açısından yüksek fiyatlar içermesi sebebiyle daha çok ekonomik durumu ortanın üstü olan, yani gelir düzeyi yüksek bireylerin katılımıyla gerçekleştiğini söylemiştir. Bu bakımdan kruvaziyer gemilerden elde edilen gelir, yat bağlama ile ilgili gelir, kruvaziyer ve yat yolcularından elde edilen gelir, günübirlik tekne işletmelerinden, su sporları işletmelerinden, feribot

seferi düzenleyen yatçılık ve dalış acentelerinden elde edilen gelir, kruvaziyer veya yat limanı/marina, tersane, yat çekek ve tamir yerleri ile plajların, koyların hatta adaların kiralanması ve/ya devlet tarafından işletilmesi ile elde edilen gelirlerin yanı sıra diğer sektörlere dolaylı etkiler açısından imalat, otomotiv, tarım, eğitim vb. sektörlerin de deniz turizminden gelir elde etmesi ile ülkenin elde ettiği gelir bulunmaktadır (Baran ve Özoğul, 2016).

2.4.2. Sosyo-kültürel etkiler

Sosyokültürel kelimesi Türk Dil Kurumu (TDK) ye göre: “ Aynı anda bir toplumu ya da toplumsal bir grubu kendine özgü olan kültürü ilgilendiren” manasına gelmektedir (www.tdk.gov.tr). Söz konusu bu kavram turizm açısından oldukça önem arz etmektedir. Örneğin yerel halkın kültürü çoğu zaman bir turist açısından merak edilen unsurlardan bir tanesidir. Yerel halkın davranış biçimleri, gelenek- görenekleri, yaşam tarzları turistlerin oldukça ilgisini çekmekte ve bölgenin cazibesini arttırabilmektedir. Fakat turizmin aşırılaştığı bazı pozisyonlarda yerel halk asimile olarak kültürünü ve yaşayış biçimini kaybetmeye başlamaktadır. Hawaii gibi bazı bölgelerde turistlerin yerel halkı geçen sayısı bu bozulmayı gitgide hızlandırmaktadır (Orams, 2002).

Deniz turizminin başka bir sosyokültürel etkisi olarak, bazı bölgelerde turizmin oldukça yoğun olmasından dolayı, yerel halkın bu destinasyon bölgesini normalde kullanabilecekken, kullanmasına bölgedeki yöneticilerce engeller konulması ya da maddi artış sebebiyle yerel halk tarafından kullanılmasının imkânsızlaştırılması gösterilebilmektedir (Johnston, 1990).

Deniz ve çevresinde, kullanıcıların bu bölgeyi yoğun kullanımı ve bunun sonucunda vermiş oldukları zararların sebebiyet verdiği değişimlerle, toplumsal etkiler oluşmaktadır. Toplumsal etkileşim ve tutum değişikliklerinin artması, o alanda deniz turizminin gelişme göstermesi ile doğru orantılıdır (Taylor ve Buckenham, 2003).

Pınar ve Sarı'nın (2017) aktarımıyla; kültürel faktörler herhangi bir yerin sahip olduğu tüm gelenekselleşmiş ve tarihsel değerleri etkilemekte, geleneksel avcılarla rekreasyonel etkinliklere katılanların yerlerini değiştirebilmekte, yenilenemez kaynaklar kaybı ile

yenilenebilir kaynakların fazlaca tüketilmesi durumlarını kapsamaktadır (Pınar ve Sarı, 2017).

Beyhan ile Ünügür, ancak turizme olanak sağlayan bölge bazında ve de yerel bölgelere has doğal ve kültür kaynaklarının koruma altına alınarak deniz turizmi gelişimi ile sürdürülebilirliğinin sağlanabileceğini savunmuştur (Beyhan ve Ünügür, 2005).

2.4.3. Çevresel etkiler

Deniz turizminde doğal çevre güzelliği çok önemli bir unsurdur. Bölgede bulunan koyların güzelliği, doğal yaşam çeşitliliği, su altındaki canlı popülasyonu, kıyı yapılarının bozulmadan varlığını sürdürmesi ve çevre güzelliği deniz turizminin gelişimi açısından önemlidir. Turistler genel olarak cazibe ve çekiciliği olan destinasyonları tercih etmektedir. Fakat turizm artışı, çevresel olarak bu koşulları bozmakta ve yapılaşmaya neden olabilmektedir. Ayrıca gelen turistlerin bıraktıkları artıklar çevreye zarar verip, canlılığı etkileyebilmektedir. Bu nedenle turizm turizmi yok edebilmekte ve ziyaretçileri çeken çevresel cazibe yok olabilmektedir (Orams, 2002).

Deniz turizminin artması ve bölgenin sağlayabildiği olanakların yetersiz kalması durumunda enerji, gıda, toprak, su, atık ve peyzaj gibi ihtiyaçların karşılanması üzerinde büyük bir baskı oluşturmaktadır. Bu altyapı imkânsızlıkları ve etkin denetimlerin bulunmaması çevresel felaketleri doğurmaktadır (www.marineespecies.org). Bunun sonucu olarak yerel türlerin nesillerinin azalması ya da yok olması, atıklar nedeniyle su kalitesinde düşüş yaşanması, daha büyük alanlar için ormanların veya bitki örtüsünün yok edilmesi, canlıların göç yollarının bozulmaya uğraması, suyun ağır metaller ile kirlenmesinin bir sonucu olarak yerel halkta meydana gelen sağlık sorunları hava ve gürültü kirliliği gibi pek çok olumsuz etkiye neden olmaktadır (Saenger, 1990).

Özellikle kıyı bölgeleri kirlilik konusunda oldukça hassastır (Özhan, 2001). Su seviyesine ve kalitesi ile ilgili problemler, sıvı atıklar ve de katı atıklar bu hassasiyetlerden birkaçıdır. Dalma, tüple dalma, mercan üzeri yürüyüş, balık avı gibi suya dayanan etkinlikler, natürel hayatla kaynaşma (su kuşlarıyla etkileşme vb), kaplumbağa ve balina gözlemlene gibi etkinlikler deniz turizminin doğal çevre üzerindeki negatif etkilerinin oluşmasına sebebiyet vermektedir (Island Resources Foundation, 1996). Pınar ve Sarı'nın (2017) aktarımına

göre; çevre üzerinde negatif etkiler meydana getirebilen deniz turizmi içerisinde kullanma ve koruma dengesi kurulması oldukça güçtür (Pınar ve Sarı, 2017).

Deniz ve çevresinde turizme yönelik etkinlikler, kanalizasyon, kirlilik ve de katı atıklar problemlerini artırıp, deniz bölgelerini oldukça etkiler durumdadır. Teknelerin motorundan çıkan yakıt kaçakları, dalgıçların mercana ve deniz tabanlarına vermiş oldukları fiziki zararlar ve teknelerden demir atma durumu da negatif etkiye sebep olmaktadır (UNEP ve WTO, 2005).

Deniz turizminin getirdiği kalabalıklar, yapılaşmalar, endüstrileşmeler ve geri kalan etkinlikler kıyı alanları ekolojisinde negatif etkilere sebebiyet verdiğinden ekolojik sorunlar deniz ve denize kıyısı olan çevrelerde turizmin çevresel düzeyde esas maliyetinin saptanmasına yardımcı olmaktadır (De Lacy vd. 2002; Özer, 2004; Taşlıgil, 2008).

3. TÜRKİYE'DE DENİZ TURİZMİ

Asya ve Avrupa kıtaları arası köprü vaziyetinde olan, medeniyetlerin kesişme noktası olduğu ve tarihi, kültürel ve doğal cazibeleriyle Türkiye, dünya turizm sektöründe önde gelen destinasyonlar arasında bulunmaktadır. Sahip olduğu zengin kültürel mirası, 8 333 km'lik sahil uzunluğu, elverişli iklim koşulları, kaliteli konaklama tesislerinin varlığı, zengin mutfağı ve gelişmiş altyapısı ile Türkiye, deniz turizmi kapsamında da ülkeyi ziyaret eden turistlere oldukça geniş çaplı bir hizmet sunma olanağına sahiptir. (Alkan, Koraltürk, Öncü, Eroğlu Pektaş, 2015) Aynı zamanda Türkiye, deniz turizmi faaliyetlerinin yürütülebilmesi için elverişli konuma sahip büyük bir potansiyeldir (Alkan vd., 2015; Kozan vd., 2014).

Deniz turizmi, Türkiye'ye olan turistik talebin en yoğun görüldüğü alandır. Türkiye bugünkü seviyesine, deniz turizminin mümkünatı için gerekliliği bulunan ve de sahibi olduğu, temiz deniz, uzun kıyılar, doğal ve tarihi değerler sayesinde ulaşmış bulunmaktadır (Oktayer, Susam ve Çak, 2007).

Deniz turizminin kapsamındaki düzenleme ilk olarak 1982 senesinde 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle gerçekleştirilmiştir. Söz konusu yönetmelik en başta Türkiye'de deniz turizminin gelişiminde büyük paya sahip olmuştur. 1990' ların başlarından itibaren turizm sektöründe ziyaretçi ve konaklama imkanları artarak turizm ürünlerinde de çeşitlendirmeler yapılmıştır. Bu çeşitlilikler içerisinde belirtilen turizm türlerinden ikisi hem kitle turizmi içerisinde de söz edilen deniz turizmi, hem de yat ve kruvaziyer turizmi olarak bahsedilen deniz turizminin, iki farklı başlıkta toplandığı görülmektedir (Ulaştırma Bakanlığı Demiryolları, Limanlar ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü, 2010: 5).

İlgili yazında ülkemizi ziyarete gelen turistlerin %90 'ı deniz turizmi faaliyetlerine katılım göstermek maksadıyla ülkeye geldikleri ve turizm sektöründen elde edilen toplam gelirin %20' si deniz turizmi faaliyetlerinden elde edildiği öne sürülmektedir. Dolayısıyla, deniz turizminin, ülkenin sunmuş olduğu turizm hizmetleri arasında talebin en yoğun olduğu turizm türlerinden birisi olduğunu söylemek mümkündür (Kozan vd., 2014).

IMEAK (2019) Türkiye'nin deniz turizmi sektöründe diğer komşu ülkelerle rekabet edebileceği en büyük özelliklerini şu şekilde sıralıyor:

- Aynı zamanda 4 mevsim yaşanabilmesi durumu ve kış mevsiminde 15 C° üstündeki deniz ısı.

- Akdeniz Bölgesi'nin güvenilir ve de temiz denizleri.

- Denize dik uzanan dağlar sebebiyle girinti çıkıntılı koylar ve körfezler.

- Kıyılarımızda bulunan Sualtı ve Antik kentlerle denizaltı liman ve yapı kalıntıları- arkeolojik zenginlikler.

- Dalış turizmi için çok eski zamanlardan bugüne oldukça özel ve önemli bilgiler ulaştıran arkeolojik eserler.

- Koylar yakınında bulunan otantik köy ve misafirperver insanlarımız.

- Havaalanı hastane ve alışveriş merkezleri türü yerlere kısa süre içerisinde ulaşma imkanı.

- Dünyada benzersiz olan sahip olduğumuz guletler ile 'Mavi Yolculuk' filomuz ile aynı isimdeki markamız.

- Koyları günübirlik gezebilme fırsatı sunan ve her bölgede binlerce sayıda olan günübirlik gezi tekneleri

- Su üstü etkinliklerin profesyonel olarak yapılmasına olanak sağlayan çok rüzgarlı alanlar

- Dünya genelinde tüm gelir durumuna hitap eden ücret çeşitliliği

- Son teknolojiyle donatılan yat limanları ve yat çekek alanları

- Kasırga, tsunami gibi can ve mal emniyetini tehlikeye atan doğa olaylarının yaşanmadığı, güvenilir hava koşulları.

- Tüm yıl boyunca hizmeti mümkün kılabilen turizm alanları

- Teknelerden çıkan katı ve sıvı atıkları deniz ve kıyısında toplayabilecek mevcut atık alım sistemi (www.denizticaretodasi.org.tr).

4. HATAY İLİ ve HATAY İLİNİN DENİZ TURİZMİ POTANSİYELİ

Dünyada hızlıca gelişim gösteren sektörlerden biri durumundaki turizm, insanların tatil, dinlenme, kültür, sağlık, avlanma, spor, geri kalan toplulukları tanıma gibi maksatlarla bulunmuş oldukları yerlerden ayrılıp, ülke içi veya ülke dışı yerlere doğru hareketlikleri ve de bu gittikleri yörelerde geçici sürelerde kalmaları olarak ifade edilmektedir (Uslu, 1990).

İnsan yaşamını devam ettirebilmek için türlü maksatlarla kullanılmakta olan, insanları etkileyebildiği kadar kendisini de etkileyebilen, kültürel ve doğal öğelerden ve de karşılıklı ilişkiler bütününden oluşan mekân, coğrafi çevredir ve coğrafi çevreye en çok ihtiyacı olan, üstelik var olma sebebi olan alan “turizm sektörü” dür (Soykan, 2003).

Şehirler, turistlerin ikamet ettiği yerler olmanın yanı sıra önemli turizm destinasyonlarıdır. Şehirlerde bir yandan kendi sakinleri için, bir yandan da turistler için önemli çekicilikler sunulur. Bu çekicilikler tarihi, turistik ve de kültürel açıdan oldukça önemli değerleri içerirler ve mekansal açıdan dar bir alanda yoğunlaşmış durumdadır. Turizm faaliyetlerinin şehir ve çevresine etkileri arazi kullanımında kendini göstermektedir ve bu sebeple mekânsal coğrafi görünümün yapı ve şekil bakımından korunması şehirdeki turizm faaliyetleri ve turistik hareketlilik açısından oldukça önemli bulunmaktadır (Aliağaoğlu ve Uğur, 2010).

TUIK (2020) veri raporuna göre Hatay şehrinin nüfus toplamı 1 659 320’ dir. Coğrafi olarak Türkiye’nin en güneyinde bulunan Hatay, mevcut olan bu özelliğiyle deniz turizmi faaliyetlerinin, sene içinde oldukça uzun süreçlerde yapılabilir olmasına imkân yaratmaktadır. Ülkemiz içerisinde Osmaniye Gaziantep ve Adana illerine sınırı bulunan Hatay’ın, bunun yanı sıra Suriye Devleti’nin Halep, Lazkiye ve İdlib illerine de sınırları mevcuttur. Pek çok alternatif turizm türünün yaygınca uygulanabilir olduğu Hatay, Kültür ve Turizm Bakanlığı’na hazırlanmış olan “Türkiye Turizm Stratejisi Marka Kent Eylem Planı”, (2007-2013) içerisinde, diğer potansiyel illerle beraber kültürel turizme dönük olarak, kültür marka kenti seçilmiş bulunmaktadır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007: 21). Mevcut kültür değerlerinin yanı sıra zengince ve kendine has mutfağı da bulunan Hatay, “UNESCO” yani “Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Kurumu”na, ‘Dünya’nın 26. Gastronomi Şehri’ ilan edilmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021).

UNESCO Hatay Gastronomi projesi içinde ise;

- Gastronomik sokağı yapılımları
- Gastronomik ev yapılımları
- Gastronomik akademi kuruluşu
- Gastronomik enstitü kuruluşu
- Gastronomik festivaller ve yemek yarışmaları düzenlenmesi
- Gastronomi paneli, konferanslar, çalıştaylar düzenlenmesi
- Kırsal kalkınma konusunda destek sağlayacak olan organik sebzeler ve meyvelerin kullanım fazlalaştırılması
- Bölgenin yeme içme sektöründeki kalite ve markalaşmasının fazlalaştırılıp, belli bir standarta çıkarılması
- Milli ve de dünya çapında Hatay mutfağı bilinirliğini arttıracak faaliyetlerin gerçekleştirilmesi

Gibi konular mevcut olup, bu konular Expo 2021 Hatay ile birlikte yapılacak ve Hatay'ın uluslararası tanınmasına büyük katkı sağlanması planlanmaktadır (Expo'21, 2021). Expo; kültür, eğitim, sanat, tarih ticaret ve eğlence alanlarında düzenlenen, ev sahibi ülke-şehir için markalaşma ve kalkınma aracı uluslararası bir etkinlik, bir olimpiyattır. Ve 2022 yılında Hatay'da yapılması planlanmaktadır. Ve bu planlamanın, Hatay turizmini de büyük ölçüde canlandıracağı düşünülmektedir.

Büyük bir turizm potansiyeli olan Hatay ilinde, inanç ve doğa turizminin haricinde pek çok turistik arz potansiyeli mevcuttur. Hatay bölgesi alternatif turizm ile turistik ürünler çeşitlendirmesi hususunda geri kalan pek çok turizm merkezine oranla daha avantajlıdır. Bunun sebebi ise bölge, coğrafi yönden diğer yerlere kıyasla merkez dışı kalıp, doğal yapısının bozulmamış olmasıdır. (Tosun, Bilim ve Temizkan, 2003).

Hatay Valiliği(2012), tarihin çok eski dönemlerinden beri yerleşim durumunu korumuş ve birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Hatay ilinin turizm potansiyelini değerlendirirken mevcut turizm çeşitliliği potansiyeli sebeplerini şu şekilde sıralamıştır:

- Sahibi olduğu tarih ve kültürel değerleri
- Sahil şeridinin uzunluğu
- Doğal güzellikler
- Mevcut yaylalar ve mutfak kültürünün zenginliği
- Çeşitli dinlere özgü yerlere ev sahipliğini yapıyor olması

Ve bu özelliklerden dolayı, akraba ilişkileri, konumunun yakınlığı, yayla turizm değerleri, termal ve sağlık turizmi değerleri, deniz turizmi değerleriyle Ortadoğu'nun turizm pazarından... Kültürü, tarihi, inancı ve doğal güzellikleri, termal varlıklar ile bütünleşik kurulacak geriatri merkezleriyle nüfusu hızlıca yaşlanmakta olan Avrupa ve Uzakdoğu turizm pazarlarından alınacak payın artırılması hedefinde olduklarını ifade etmiştir (Hatay İl Turizm Stratejisi ve Eylem Planı, 2012).

Hatay şehrinde turizm bakımından tarih, kültür, eşsiz yemekler, antik yapılar gibi oldukça önem arz eden kültür çekiciliklerin yanı sıra doğal peyzaj, iklimsel özellikler, yaylalar, mağaralar, kaplıcalar gibi doğal çekicilikler de mevcuttur. Şehrin en aktif olan turizm türü kültürel turizmden, inanç turizminden ve de termal turizmden oluşmaktadır. Bunların yanı sıra deniz, doğa, gastronomi ve yayla turizmleri de şehrin mevcut potansiyel turizm türlerindedir.

Hatay ilinin mevcut doğal, kültürel ve tarihi turizm değerlerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

Altınözü Tokaçlı: Üç yüz haneli ve toplam 600 nüfuslu, bölgenin tek Arap- Rum Ortodoks köyü olan Tokaçlı, Ekoturizm Projesinde model köy olarak seçilmiştir. Altınözü'ne 2, Antakya ilçesine 20 kilometre mesafededir. Köyün sakinleri Yunanca, Almanca, Arapça ve de İngilizce bilmekle birlikte, kültür ve ekonomi anlamında düzeyleri bir hayli yüksek durumdadır. Köy içerisinde farklı farklı turizm etkinlikleri yapılmaktadır ve turizm etkinliklerine uygun doğal ve tarihsel birçok eser mevcuttur ve 300 senelik kilise Maria Ana Rum Ortodoks kilisesi yer almaktadır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021).

Antakya Kalesi ve Surları: M.Ö. 300' lü yıllarda Büyük İskender generallerinden Seleucos I. Nikator tarafınca kurulmuş olan Antakya Kalesi, yeryüzünün önem arz eden yapıları arasında bulunmaktadır. 12 kilometre uzunluğuna sahip surların 360 kuleden meydana geldiği düşüncesi mevcuttur. Çokça deprem ve çokça savaş sonucu bir hayli yıpranmış olup günümüzde ayakta kalmış olan duvarlarının büyükçe bir bölümü M.S. 6. yy' da Bizans İmparatoru tarafından yaptırılmış bulunmaktadır. Kalenin toplamda beş kapısı vardır (Türkiye Kültür Portalı, 2021).

Antakya Arkeoloji Müzesi: Hatay ilinde bilimsel kazı çalışmalarına 1932 senesinde başlanmış olup, bu çalışmalar sürecinin ilk senelerinde tarihi eserlere rastlanması, bir müze kurulması fikrini ortaya çıkarmıştır. 1939 senesinde tamamlanmış olan müzede, 3 farklı bilim heyeti tarafından yapılan kazılar sonucu bulunan eserler toplanmıştır. Müze 23 Temmuz 1948 tarihinde Hatay'ın kurtuluş bayramı zamanında ziyaretlere açılmış ve 1969'da müzeye yeni salon ve de idari bölüm eklenmiştir. Dünyanın en önemli mozaik koleksiyonlarına sahip müzesindeki eser sayısı 2011 itibari ile 35.603'tür (T.C. Hatay Valiliği, 2021).

Atchana Höyüğü: Hatay şehri sınırları içindeki, 22 hektar kadar boyutla Asi nehri kenarında Amik Ovası sınırları içerisinde en büyük antik çağ yerleşimlerin yerlerinden biri durumundadır. Anadolu'da Hitit, Doğu Akdeniz ve Batı Mezopotamya Mitanni ve Mısır uygarlıkları ile yakın ilişkiler bulundurma sebebiyle de, dönemin tarihi, kültürü, sosyo-ekonomisi gibi özellikle hakkında bununla birlikte çevre kültürlerle olan kültüre politik ve ticari ilişkiler hakkında fikir sahibi olabilmek bakımından oldukça önemli bir yerleşke durumundadır (Hacıosmanoğlu, 2016).

Bakras Kalesi: Antakya İskenderun yolunun 25. kilometresinden batıya ayrılmış olan yolla, buranın 7-8 kilometre kadar uzakta, ismini bu kaleden almış olan ve ilçenin en kalabalık köyü, Bakras' ta yer almaktadır. Kalenin inşası, iki yönü derin vadiler ile ayrılmış olan oldukça sarp bir tepeye yapılmıştır. Kalenin hemen alt kısmında Bakras Köyü yer almaktadır. Kaleye giriş yalnızca doğu cephesinde bulunan patika yoldan giriş sağlanabilmektedir (T.C. Belen Kaymakamlığı, 2021).

Kaya Mezarları (Beşikli Mağara): Titüs tünelinin deniz tarafından girişine göre sağ kolda 100 m. mesafede yer almaktadır. Kaya mezarları içerisinde en genişçe ve de en ünlü olanlardandır. Beşikli mağaranın içinde bölümler şeklinde on iki mezar bulunmaktadır. Duvarlarla birbirinden ayrılan mezarlar, kemerler ve taş sütunların birbirlerine bağladıkları bölümler halindedir ve yukarıdan aşağı taş merdivenler kullanılarak inilmektedir. Kayaların oyulması ile meydana gelmiş sütunlar, sütun başlıkları, kademe ve motiflerden oluşmaktadır (T.C. Samandağ Kaymakamlığı, 2021).

Beyazıd-1 Bestami Türbesi: Kırıkhan- Hassa yolunun üstünde kuzeyde ufak bir tepede, Darb-1 Sak Kalesi içinde bulunmaktadır. Türbenin içinde, girişte iki mezar vardır. Bu

mezarların birinde Bestami hazretlerinin çobanı, bir diğerinde ise Mustafa Şevki Paşa yer almaktadır. Türbenin dış bölümünde bulunan üç mezar içinde Mustafa Şevki Paşa yakınları vardır. Diğer oda içerisinde yalnızca, İslami Evliya olan Beyazıt-ı Bestami mezarı vardır. (Go Hatay, 2021). Var olduğu helenistik döneminden kalan su kemerleri ve kale kalıntısı, iç turizme yönelik ilgi oluşturmaktadır. Türbe batıda kayaların oyulması ile oluşturulmuştur (T.C. Kırıkhan Kaymakamlığı, 2021).

Cin Kulesi: Kaleyle liman arası limanı koruması amacıyla 1577 senesinde inşası yapılmıştır. Önceden ‘‘İskele Kalesi’’ ismiyle anılmakta olan bu kule, 360 derecelik görüş alanında ve iki katı bulunan karakol kulesidir (T.C. Payas Kaymakamlığı, 2021).

Dor Mabedi: Çevlik’ e 2 kilometre uzaklıkta, Samandağ-Kapısuyu köyü yolunda, Samandağ ovası manzarasında yapılmıştır. M.Ö. 300 veya o tarihten de önce inşasının yapıldığı düşünülmektedir. Anadolu’da dorik olarak inşası yapılan nadir yerlerdendir. Bugün taban bölümü ve sütun başlarından bazılarını görebilmek mümkündür. Bulunduğu konumdan, tüm Samandağ’ı görebilmek mümkün olduğundan, manzarası oldukça güzeldir (T.C. Samandağ Kaymakamlığı, 2021).

Erzin İçmeler: Amanos dağları batı eteğinde bulunan Erzin İçmeler bilhassa yazları iç turizme oldukça elverişli durumdadır. İçme suyunun içerisinde bulunan pek çok minerale çok sayıda rahatsızlığa iyi geldiği düşünülmektedir. Tüm yıl boyunca hizmet sunan Erzin içmeler çevresinde bulunan ağaçlar, yeşilliklerle ziyaretçilerin beğeni ve ilgisini toplamaktadır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021).

Güzelyayla: Belen ilçesinin, Sarımazı mahallesinin yol ayrımı noktasından 8 kilometrelik bir yolla yeşillik ve ormanın hakimi olduğu virajlı bir yoldan ulaşılabilir. Güzelyayla’da yayla geleneği yüzyıllardır devam etmektedir. Denize yakınlığı ilgiyi artırmaktadır (T.C. Belen Kaymakamlığı, 2021).

Habib-i Neccar Camii: İlde yapılmış olan ilk cami olduğu bilgiler dâhilindedir. Baybars döneminde eskimiş tapınak yerine yapılmış olan cami, depremlerden görmüş olduğu hasar sebebiyle yeniden inşa edilmiş ve minaresi mevcut şekli ile aynı kalmıştır. Camide, Habibi Neccar türbesi bulunmaktadır (Hatay İl Stratejik Planı, 2011: 152).

Harbiye Şelalesi: Antakya ilçesine 10 kilometre uzaklıkta bulunmaktadır. Vadi güney kesiminden çıkan kaynaklar şelale oluşturup, Asi nehrine ulaşır. Harbiye diye anılan bölge, antik dönemlerde farklı isimler almıştır. Yapılmış olan arkeolojik çalışmalardan elde edilmiş olan buluntular, bölgenin M.Ö. 4500-3000 tarihinden beri yerleşim yeri şeklinde kullanılmış olduğunu açıklamaktadır (Hatay İl Stratejik Planı, 2011: 134).

Hıdırbey Köyü Musa Ağacı: Çok büyük boyutlarda bir çınar ağacı olup, gövdesinin çapı 7,50 m., çevresi 20 m., yüksekliği ise 17 metre kadardır. Ağaç dalları 1,5 dönüm kadar alan kaplamaktadır. Ağaç içine grip çıkmak mümkün olup, ağaç içi çaputlu ziyarete dönüşmüştür (Kalaycıoğlu, 2011: 11).

Aziz Nikola Ortodoks Kilisesi: 1870 senesinde kurulan Ortodoks kilisesi, hala Hatay'ın İskenderun ilçesinde bulunmaktadır. Günümüzde de ibadet amaçlı kullanılabilir durumdaki kilisede eşsiz güzellikte tablo ve işlemler bulunmaktadır (www.gohatay.org).

İssos Harabeleri: Erzin ilçesinde bulunmaktadır. Mimari özelliği, sonraki zamanlara öncülük etmiştir. İssos kalıntıları içinde uzunluğu 1-2 km, yüksekliği kısım kısım 7-8 metreyi bulan su kanalları bulunmaktadır (T.C. Erzin Kaymakamlığı, 2021).

Katolik Kilisesi: Antakya merkezde, Kurtuluş Caddesi üzerinde yer almaktadır. Katolikler 600 sene ardından yine Antakya'ya göç etmişlerdir. Bu bölgeye ilk gelenler bir kilise ve okul açmışlardır. Sonra bu bölgeye gelen Fransız rahipler, bu bölgeye manastır kurmuşlardır. 1852' de dönem padişahından izin alarak birkaç yıl içerisinde bu kiliseyi yapmış bulunmaktadırlar (Tümbek, 2009).

Kurşunlu Han: Antakya'da uzun çarşı içerisinde bulunmasıyla birlikte 1660 senesine doğru Köprülü Mehmet Paşa tarafınca, sürre alayını ağırdayabilmek amacıyla inşası yaptırılmıştır (T.C. Hatay Valiliği, 2021).

Koz Kalesi: Altınözü- Antakya yolu üzerinde bir tepede güvenliği sağlamak amacıyla Antakya Prenslığı döneminde yapıldığı düşünülmektedir. Koz Kalesi köyü yakınlarında bulunup, eski dönemlerden beri kullanılmaktadır (T.C. Altınözü Kaymakamlığı, 2021).

Protestan Kilisesi: Fransızlar zamanında Fransız Bankası olarak kullanılmış olup, 2000 senesinde Protestan Kilisesi olarak tanınmıştır. Kilisenin giriş kapısında üç dilde 2000

yılıının Haziran'ında açılmış olduğu bilgisi yer almaktadır (T.C. Hatay Büyükşehir Belediyesi, 2021).

Şeyh Ahmet Kuseyri Türbesi: Antakya- Yayladağı yolu üzerindedir. 16. Yüzyılda yaşayan Şeyh Ahmet Kuseyri, döneminin önemli evliyalarından ve ermişlerinden biridir. Bu sebeple bu türbenin birçok hastalığa iyi geldiği düşünülmekte ve inanç turizmi açısından oldukça ilgi görmektedir (Koruyan, 2001).

St. Simeon Manastırı: Samandağ ilçesi, Aknehir beldesinde 479 m yükseklikteki bir tepede bulunmaktadır. M.S. 6. Yüzyılda yapılmış olup, kilise, vaftizhane, sarnıç ve diğer bölümleri bulunmaktadır (98: Türkiye Antik Kentler Rehberi, 1998: 87).

St. Pierre Kilisesi: Antakya ilçesinin 2 m kuzey doğusu, Reyhanlı karayolunda Habibi Neccar Dağı uzantısı durumundaki Haç Dağı eteğindedir. 13 metre uzunluğu olan doğal bir mağaradır. İsa'ya inanan insanlara "Hristiyan" ismi ilk defa burada verilmiş ve 1983 senesinde burası Hristiyanların hac yeri olarak kabul edilmiştir (T.C. Hatay Valiliği, 2021). M.S. 46-48 seneleri arası Hz. İsa azizlerinden Tarsuslu St. Paul ve St. Peter, Samandağ'a gelmişlerdir. St. Paul'un üç büyük misyonerlik gezisi başlangıç yeri de Samandağ'dır (Erdem, 2010).

Samandağ Sahili: Dünyanın en uzun 15 kumsalı sıralamasında Türkiye'den 2 adet plaj bulunuyor ve bunlardan ilki bu sahildir. 14 kilometre boyu ile Samandağ Plajı, Samandağ Çevlik'te bulunmakta ve Türkiye'nin en uzun sahili, dünyanınsa 10. uzun kumsalı durumundadır. Aynı zamanda nesli tükenmekte olan caretta caretta deniz kaplumbağası üreme alanı olarak dünyanın sayılı alanlarından biridir (Ekogündem.org, 2021).

Ulu Cami: 16. Yy' da yapımı tamamlanmıştır ve Selçuklu tarzında yapılmıştır. Çatısı tonozlu ve düzdür. Ulu Cami'deki kitabede Hicri 1117 tarihi yer almaktadır ve Antakya camileri içerisinde en eski ve en büyük olanı konumundadır (T.C. Hatay Valiliği, 2021).

Titus- Vespasianus Tüneli: Samandağ ilçesinde Çevlik Örenyeri yakınlarında bulunan tünel, dağlardan inip yaşamı sıkıntıya sokan sel ve taşkınlardan korunabilmek amaçlı yapılmış bulunmaktadır. M.S. 69'da Vespasianus tarafından yapımı başlamış olup, M.S.

81’de oğlu Titüs’ce tamamlanmış bulunmaktadır. Kanal 130 metre uzunluğa, 7 metre yüksekliğe ve 6 metre genişliğe sahiptir (Tümbek, 2009).

Yenişehir Gölü: Reyhanlı ilçesinin kuzeyinde, Suriye sınır bölgesinde bulunan göl, üzerine yapılmış olan köprüsüyle, sandalları, çevresindeki çınar, okalıptüs, selvi ağaçları ile bir şelale görünümünde inen sularıyla, Reyhanlı ilçesine kazandırılan bir sayfiye alanıdır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021).

Haron Cehennem Kayıkçısı: St Pierre Kilisesi’nin 200 m kadar uzaklığındadır. Helenistik dönemden kalma bir kaya kabartması olup, yarım bırakılmış kadın portresi görünümündedir. I. Yüzyılda veba salgınını esnasında yapılmıştır. ‘‘Cehennem Kayıkçısı Hero’’ olarak da bilinen bu kayalık, 23-30 metre uzunluğa sahiptir (Hatay İl Stratejik Planı, 2011: 151).

Hamamat Kaplıcaları: Kaplıca suyu 37 derece olup, Kumlu ilçesinde bulunmaktadır. Türkiye’de kükürt oranı en yüksek olan ve bölgenin en büyük kaplıcası olan Hamamat, şifalı suyu sebebiyle birçok hastalığın tedavisinde kullanılmaktadır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021).

4.1. Hatay’ın Tarihi ve Coğrafik Konumu

4.1.1. Hatay’ın tarihi

En eski yerleşim yerlerinden biri olan Hatay ilinin üzerinde çalışmalar yapan araştırmacılar edindikleri bilgilere göre, yerleşim tarihinin M.Ö. 100.000’li yıllara denk gelen paleolitik döneme kadar uzandığını söylemektedirler. 1954- 1966 seneleri arası Altınözü, Şenköy, Antakya ve Çevlik’te yapılmış olan araştırmalar kapsamında elde edilip, M.Ö. 100.000-40.000 seneleri arası tarihlenen bulgular, orta paleolitik dönemin özelliklerini taşımaktadır. Benzer şekilde Yayladağı- Kışlak civarı ve Çevlik- Kanal mağarasında, M.Ö. 40.000-11.000 seneleri arası tarihlenmiş olan üst paleolitik zamana ait olan araç ile insan kalıntılarında Homo Sapiens ve Çevlikensis’ten kalmış olan kemikler bulunmuş olup, bu mağaralarda insanların yaşayışının Milattan sonraki senelere dek devam ettiği düşünülmektedir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021). Hatay ilinin adı ile ilgili edinilmiş olan birincil bilgiler, M.Ö. 1200 ile başlangıç yapan genç Hitit prenslikleri

çağına uzanmaktadır. Bahsi geçen dönem içerisinde Amik Ovası'nda Hitit Prenslükleri'nin bir araya gelerek Hattena Krallığı ismini almış oldukları bilinmekle birlikte, Hatay şehrinin isminin de buradan doğduğu tahmin edilmektedir. Bölgeye bu isim 1936 yılında Atatürk tarafından verilmiştir (Hatay Valiliği, 2021). IV. yüzyılda yaşamını idame etmiş olan Ammianus Marcellinus'un "dünya üzerindeki hiçbir kent, ne bereketli toprakları, ne de ticaret zenginliği açısından bu kenti geçemez" demiş olduğu Antakya, Antikçağ döneminde "Doğu'nun Kraliçesi" lakabını almıştır (Demir, 1996: 9).

Antakya, Hristiyanlık tarihi içerisinde oldukça önemli yere sahiptir. Kaynaklardan alınan bilgiler ışığında, Hristiyanlık Kudüs haricinde ilk olarak Antakya'da yayılmıştır. M.S. 34-36 senelerinde St. Paul, St. Barnabas ve St. Pierre, Antakya caddelerinde vaazlar vermişler ve Hz. İsa'ya inananlara "İsa'nın takipçileri" anlamına gelen Hristiyan ismi ilk kez bu bölgede verilmiştir. Dünyada bir ilk olarak sokak aydınlatması olayının, Antakya'nın orta noktasından geçmekte olan iki tarafında mermer sütun olan şu anki ismiyle Kurtuluş Caddesi'nde uygulandığı kaynaklarda yer almaktadır. Antakya o dönemler, Akdeniz, Suriye, Arabistan ve Mısır'a bu bölgeden geçilen bölge yolları açısından da oldukça önemli konumdaydı. Her gün binlerce kişinin uğrayıp konaklayabildiği sanayi, ticaret, ikmal ve geçiş alanı olarak kültür merkezi durumundaydı (Hatay Valiliği, 2021).

Sağlamca ve yüksekçe surlar sahibi olan Antakya, Roma İmparatorluğu'nda 3. Büyük şehirdi. Roma imparatorluğu 395 senesinde ikiye ayrıldı. Doğu Roma(Bizans) sınırları içerisinde kalmış olan Antakya, 638 yılında İslam ordusunca fethedilip sırası ile Emeviler, Abbasiler, Tolunoğulları ve İhşitlerin egemenliği altına alınmıştır. Yeniden 969 senesinde Bizans'a teslim olmuş olan Antakya bu zaman içerisinde Haçlı Prenslükleri ve İslam Beylikleri arası git geller yaşamıştır. Memluklerin 1268 yılında gelmeleriyle birlikte Antakya'da 171 senedir süregelen Haçlı Prenslüğü son bulmuştur. Bahsedilen tarih itibariyle bölgeye Türkmenlerin yerleşim yaptığı gözlemlenmiştir. 1516 yılında Yavuz Sultan Selim'in Halep'e giriş yapmasıyla da Antakya, Osmanlı hakimiyetine girmiştir ve pek çok imar faaliyeti yapılmıştır. Surlar onarılıp, han, hamam, cami, arasta, iskele, imaret, değirmen, tersane vb. birçoğu bugüne süregelen yapılar inşa edilmiştir (Hatay Expo, 2021). Hatay ilk etapta Halep'e bağlı olan sancak, sonrasında ise kaza şeklinde yönetim görmüştür. Osmanlı İmparatorluğu Hatay'daki hakimiyetini 1918 senesine dek sürdürmüştür. I. Dünya Savaşı sonrası Fransızların işgali ile karşı karşıya kalan Antakya, İskenderun ve çevresinde 'İskenderun Sancağı' adında bir idari sistem oluşturmuştur.

Cumhuriyet zamanında Fransız ve Türkler arasında olan barış şartları esas alınarak, bölge koruyucu devletler gözetiminde, yarı özerk şekilde yönetilmeye başlanılmıştır. Fransa-Türkiye arası görüşmelerin neticesinde, Milletler Cemiyeti 27 Ocak 1937 tarihinde İskenderun Sancağı' nın bağımsız devlet olması durumuna onay vermiştir. 2 Eylül 1938 tarihinde açılmış olan Millet Meclisi Hatay Cumhuriyeti cumhurbaşkanını Tayfur Sökmen, başbakanını Abdurrahman Melek olarak seçmiş, İstiklal Marşı'nı ise milli marş olarak benimsemiştir. İkinci Dünya Savaşı öncesi 23 Haziran 1939 tarihinde Fransa ve Türkiye arası antlaşma yapılmış ve Hatay, Türkiye'ye katılmaya kabul edilmiştir. Bu gelişme sonrası, 29 Haziran 1939 tarihli son toplantı gerçekleştiren Hatay Millet Meclisi oy birliğiyle anavatana katılma kararını almıştır. Şehir 7 Temmuz 1939 tarihinde TBMM'de çıkarılmış olan bir yasayla "Hatay" ismi ile bir vilayet şeklinde Türkiye Cumhuriyeti'ne dahil olmuştur. (Hatay İl Turizm Stratejisi ve Eylem Planı, 2012). 23 Temmuz 1939 tarihinde Antakya kışlasına Türk Bayrağı çekilip, devir teslimi merasimi gerçekleştirilip, Türkiye Cumhuriyeti 67. Vilayet ünvanını alarak Hatay, Türkiye'ye katılmış bulunmaktadır (Hatay Expo, 2021).

4.1.2. Hatay'ın coğrafik konumu

Bir şehrin coğrafi yönden incelenmesi aslında kültürel peyzajın yorumlanmasıdır. Yerin insan tarafından şekillendirilmiş bir ünitesi olan şehrin coğrafi açıdan analiz edilmesi, insanın kendi kültürel yapısının incelenmesidir (Uzuneminoğlu, 1992: 1).

Harita 4.1. Hatay ili siyasi haritası (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Hatay>)

Gunn (1993), Turizm için turizmde çekiciliğin oldukça önemli bir faktör olduğunu ve bu faktörün coğrafi bilgilere büyük bir bağlılık gösterdiğini ifade etmiştir.

2013 yılında Büyükşehir olan ve 15 ilçesi bulunan Hatay şehri ülkemizin en güney noktasında, coğrafi bölge olarak Akdeniz’de, İskenderun Körfezi’nin doğu kıyılarında bulunmaktadır. Hatay ili kuzeyden Gaziantep, Adana ve Osmaniye illeri, doğu ve güneydoğuda Suriye, batıdan ise Akdeniz’le çevrelenmiştir ve Anadolu güneyinde bir çıkıntı olarak arap coğrafyası yönünde uzanmakta olan bir görüntüdür. Yüzölçümü göller harici 5.524 km² olmakla birlikte, il topraklarını %46,1 oranla dağları, % 33,5 oranla ovaları ve % 20,4 oranla ise platoları oluşturmaktadır. Şehirde yaz ayları sıcak ve kurak, kış ayları ılık ve yağışlı olan Akdeniz İklimi hâkimdir. Yıl bazında sıcaklık ortalamasının 15. 1- 20 C°’ ler arası değişiklik gösterdiği Hatay ilinde ay bazında sıcaklık ortalamaları yazları en yüksek, kışları ise en az seviyededir (Hatay Valiliği, 2021).

Hatay, tarıma uygun iklimi, torak ve su kaynakları ile tarih başlangıcından beri insanların dikkatini çekmeyi başarmış ve bu nedenle geçmişten bugüne nüfusun yoğunluk gösterdiği bir alandır. Bununla birlikte doğu-batı ile kuzey-güney yönlerindeki ticari yollarının Akdeniz ile kesiştiği yer olduğu için de çok eski dönemlerden beri kentler kurulumu ve sürekliliği açısından gayet uygun durumdadır (Pamir, 2009). Sahip olduğu bu konum, Hatay ilinin dünya çapında sahip olduğu önemi arttırarak, belirli medeniyetlerin büyük bir kısmının ev sahipliğini yapma fırsatını yaratmıştır. Bölgenin ticaret yolları üzerindeki önem arz eden konumu nedeniyle, bugün Ortadoğu coğrafyasıyla Avrupa arası deniz, kara ve demiryolu ticareti adına önem arz eden kavşak noktalarının arasında yer almaktadır. İskenderun limanının aracılığı ile Akdeniz’den Ortadoğu’ya gerçekleştirilen denizyolu ticareti büyük önem taşımaktadır. Bölgenin bulunduğu avantajlı konumun yanı sıra doğal zenginlikler de çeşitlilik sunmaktadır. Ovalar, dağlar ve denizler gibi coğrafi şekillerin birbirlerine göre bulunduğu konum, turizmin varlığını da fazlalaştırmaktadır.

Ülkemizin tarihsel, kültürel ve doğal zenginliği olan pek çok bölgesi olması ve bu bölgelerin korunabilmesi ve de tanıtılabilmesi amacı ile ‘‘2023 Türkiye Turizm stratejisi ‘‘ planlaması yapılmıştır. Buna yönelik oluşturulmuş olan ‘marka kent’ projesi ışığında 15 il öncelikli olarak belirlenmiştir. Markalaşma olacak şehirler; Adıyaman, Amasya, Bursa, Edirne, Gaziantep, Hatay, Konya, Kütahya, Manisa, Nevşehir, Kars, Mardin, Sivas, Şanlıurfa ve Trabzon’ dur (Türkiye Turizm Stratejisi ve Eylem Planı, 2023).

4.2. Hatay'daki Turizm Çeşitliliği

Bir destinasyonda deniz ve deniz kıyıları güzelliği, koylar çekiciliği ve bitki örtüsü elverişliliği, alanların bozulmayan doğallığı, tarihsel kalıntılar ve elverişli iklim koşulları o alana dönük deniz turizminin talebi oluşumunda oldukça önemli durumdadır (Sevinç ve Güzel, 2016).

Hatay ili; 6500 yıl öncesine dayanan köklü tarihi, yaz turizmine elverişli iklim şartları ve Doğu Akdeniz kıyılarını çevreleyen sahili ile önemli bir turizm potansiyeline sahiptir. Tarihi ve doğal zenginliklerinin yanı sıra, turizm açısından büyük bir potansiyel sahibi olan Hatay ilinin; deniz, sağlık, dağ turizmi gibi alternatif turizm çeşitlikleriyle sene boyu turizmden faydalanma imkanı mevcuttur. Ayrıca zengin mutfak kültürü ile de Türk mutfağı içinde özel ve oldukça önemli konumdadır (Hatay İli Çevre Durum Raporu, 2016).

Sahip olduğu iklimsel yapıyla, Arsuz ve Samandağ'da bulunan ince kumlu ve uzun sahilleri ile deniz turizmi gelişim ihtimaline oldukça elverişli bulunan Hatay (DOĞAKA, 2018), Akdeniz'in doğu kesiminde yer almasından ve Türkiye'deki turizm merkezleriyle arasında uzaklıklar bulunmasından kaynaklı, ildeki yaz turizmi potansiyelinin değerlendirilmesi engellere takılmaktadır (Açıcı, 2008).

Hatay ili ülkemizin güneyinde, Akdeniz'e kıyısı olan yerleşim yerlerinden biridir. Yüzölçümüne bakılacak olduğunda, göller harici 5.524 km² olmakla birlikte, toprakların %46, 1 kadarını dağlar, %33, 5 kadarını ovalar ve % 20, 4 kadarını ise platolar oluşturmaktadır. Antakya (merkez), Altınözü, Arsuz, Belen, Defne, Dört Yol, Erzin, Hassa, İskenderun, Arsuz, Samandağ ve Yayladağı olarak, 15 ilçeye sahiptir. İle yaz ayları sıcak ve kurak, kış ayları ılık ve yağışlı olan Akdeniz iklimi hakimdir. İlin deniz turizmine elverişli ilçeleri ise; Erzin, Dört Yol, Payas, İskenderun, Arsuz ve Samandağ'dır. Hatay şehri sınır kapılarından 2020 yılında giriş yapmış olan yolcu sayısı, covid19 salgınının da etkisiyle, 107.730 kişidir ve bu rakamın 8.073' ü denizyolunu tercih etmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020).

Hatay'ın Akdeniz'e kıyısı olan İskenderun, Samandağ ve Dört Yol ilçelerinde uzunluğu 50 km'yi bulan plaj ve kumsallar bulunmaktadır. İskenderun, Yayladağı ve Samandağ sahil kesimlerinde dalış, yelken, sörf ve kruvaziyer turizm gelişimine olanak sağlayan alanların

bulunduğu bilinmektedir (DOĞAKA, 2018). Turizm açısından İskenderun Plajı, Payas Plajı, evlik Plajı, Arsuz Plajı, Gülcihan Plajı ve Sarıseki Plajı oldukça yüksek potansiyele sahip olup, bu kıyıların doğru adımlarla değerlendirilmesi gerektiği ifade edilebilir.

İskenderun: Hatay ilinin batısında Güvercin Kaya'dan başlayıp, Erzin'e dek uzanan İskenderun Körfezi; 152 km süregelen kıyısı ile Akdeniz'in kuzeydoğu uzantısı konumundadır. Sıcaklığı ortalama 22,2  C ve deniz suyu tuzluluk oranı binde 38,39 'dur (T.C. Hatay Valiliği, 2021). İskenderun; modern yapısıyla ne çıkmasına rağmen İskenderun'da konteyner terminalinin bulunmaması önemli bir eksik görülerek, Mersin Limanı karşısında İskenderun Limanının ikinci konumda kalmasına sebebiyet vermiştir (Acı, 2008). İskenderun Körfezi'nin tahribine yol açan önemli bir unsur ise evre kirliliğidir. İskenderun Körfezi'nin kirliliğine yol açan başlıca etkenler; İsdemir, İskenderun Şehir kanalizasyonu ve petrol taşımacılığı için körfeze gelen gemilerin oluşturduğu kirliliklerdir (T.C. Hatay Valiliği, 2013). 2018 evre durum raporunda ise Hatay ili kıyılarında su yönetim birimleri çizelgesine göre, 2016 yılı İskenderun Körfez içi sularının ekolojik kalite durumu iyi, İskenderun Körfez Dışı suları ekolojik durumları ise orta derece olarak belirtilmiştir (T.C. Hatay Valiliği, 2019).

Resim 4.1. İskenderun sahil Şeridi görseli (T.C. Hatay Valiliği)

Erzin: 1939 yılında Adana'dan ayrılarak Hatay iline bağlanan bir ilçedir. Doğusunda Amanos Dağları, güneybatısında İskenderun körfezi bulunmaktadır (Boyras, 2007). Denizi dışında birçok göl, madensuyu kaynağı ve kaplıcaları ile turizme ev sahibi konumundadır (Özgüç, 1998). Yumurtalık ilçesi ile (Adana), Erzin ve Dört Yol ilçeleri sınırları arasında kalan Burnaz Kıyıları, Erzin'e 22 km uzaklığı ve 6 km uzunluğunda sahili ile en çok tercih gören plaj bölgesidir (Koca ve Güner, 1999).

Samandağ: Deniz, kum, güneş üçlüsünün elverişli koşullarda sağlanabildiği Hatay ilçesidir. 14,5 km uzunluğundaki kumsalı, doğal plaj konumunda olup önemli bir turizm potansiyeli oluşturmaktadır (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2007). Samandağ kıyı kesiminde Deniz ve Çevlik plajında otel, motel, pansiyon gibi konaklama tesisleri ile birlikte, piknik alanları ve eğlence tesisleri bulunmaktadır. Samandağ aynı zamanda deniz kaplumbağaları üreme alanı olduğundan, bu faktörden göz ardı edilmeden avantaja dönüştürülerek gerekli turizm planlamalarının yapılması ve plaj kullanım alanlarının sınırlandırılması gerekmektedir (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2005).

Samandağ kıyı kesiminde Deniz ve Çevlik plajında otel, motel, pansiyon gibi konaklama tesislerinin yanı sıra, piknik alanları ve eğlence tesisleri bulunmaktadır. Samandağ, aynı zamanda deniz kaplumbağaları üreme alanı olduğundan, bu faktörün göz ardı edilmeksizin avantaja dönüştürülerek gerekli turizm planlamalarının yapılması ve plaj kullanım alanlarının sınırlandırılması lazımdır (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2015). Samandağ plajı, kesintisiz 14 km uzunluğuyla Türkiye'nin en uzun plajıdır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021).

Resim 4.2 Samandağ sahil kıyısı görseli (T.C. Hatay Valiliği)

Arsuz: İskenderun ilçesinden 40 km kadar boyu süregelen güney sahili şeridinde ve merkezi Arsuz Çayı ağzında yer alan turizme elverişli bir ilçe olup, tarihinde ‘‘Rhosus’’, ‘‘Rhopolis’’, ‘‘Port Panel’’, ‘‘Kabev’’ ve ‘‘Arsous’’ gibi adlarla bilinmiştir. Arsuz’a yapılan ilk yerleşme oldukça eski dönemlere dayanmaktadır. Arsuz ve çevresi doğal güzellikleri ile tarihsel ve kültürel değerleri ile yeşil yaylaları ile eğlence merkezleri ile denizi ile her bütçeden insanlara uygun konaklama ve yiyecek-içecek tesisleri ile eşsiz bir güzelliktedir (T.C. Arsuz Belediyesi, 2021).

Eski dönemlerde bu bölgede Rhosus veya Rhopolis kentleri yer alıyordu. Bu sebeple dolayında hala antik şehir ile kalıntılara denk gelme olanağı mevcuttur. Arsuz günümüzde en çok deniz sebebiyle tercih durumunda olan bir merkez olmakla birlikte, M.Ö. 9. yüzyıla uzanan yapılaşması söz konusudur (DOĞAKA, 2018).

Resim 4.3. Arsuz sahil kıyısı görseli (T.C. Hatay Valiliği)

Hatay'da Kıyı Turizmi: Dinçer ve Çakmak (2016)'a göre kıyı kavramını yalnızca denizlerin bitişiğindeki karasal alanlar olarak ele almak konuyu sınırlandırmaktır. Çünkü kıyılar aynı zamanda su kütlelerini çevreleyen her türlü karasal alanlara verilen isimdir. Bu durumda akarsu ve göl çevrelerinin de kıyı olarak adlandırılması mümkündür. Hatay'da; 3 önemli akarsu mevcuttur. Bunlar Asi Nehri, Afrin Çayı ve Karasu'dur. Toplam uzunluğu 380 km olan Asi nehrinin il içerisindeki uzunluğu yaklaşık 97 km'dir (Açcı, 2008).

Hatay'da günümüzde önem arz eden ve büyük bir göl mevcut değildir. Geçmişte Amik gölü ilin en büyük gölü konumundaydı ve Murat Paşa, Afrin, Karasu çayları Amik gölüne dökülmekteydi. Daha sonra çayların yatakları değiştirilerek göl kurutulmuştur (Açcı, 2008). Fakat iç ve dış turizme değer kattığı düşünülen küçük göller mevcuttur.

Yenişehir gölü: Reyhanlı ilçesinde bulunan Yenişehir gölü, piknik severleri ağırlarken ayrıca ziyaretçilerine eşsiz göl manzarası ile huzur verir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021). Aynı zamanda ilçenin tek içme suyu kaynağı olan Yenişehir gölü, zirai sulama kaynağı olarak da büyük önem teşkil etmektedir (Tepe, 2009).

Resim 4.4. Yenişehir Gölü görseli (T.C. Hatay Valiliği)

Gölbaşı gölü: Amik gölünün kurutulmasından sonra Hatay'ın kuzeydoğusunda yer alan ve Kırıkhan merkeze 10 km, Antakya merkeze 50 km uzaklıkta bulunan bir göldür (Şereflişan, 2014). Kırıkhan ilçesinde bulunan Gölbaşı gölü, Hatay ilinin bir diğer önemli gölüdür. Balık tutmak ve eşsiz manzaranın keyfini çıkarmak isteyenlerin durakları durumundadır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021) .

Resim 4.5. Gölbaşı görseli (T.C. Hatay Valiliği)

Sultaniye Gölü: Reyhanlı ilçesinde bulunan 2000 m² yüzölçümüne sahip bir göldür (T.C. Hatay Büyükşehir Belediyesi, 2017). Açı (2008), Sultaniye gölünün de turizme kazandırılması gereken ve turistik değer taşıyan Hatay göllerinden biri olduğunu belirtmiştir.

Hatay’da Kruvaziyer Turizmi: Kruvaziyer turizm, deniz temelli turizm kategorisinde yer almaktadır (Şahin, Çaylı ve Erol, 2011). Limanların yolcu taşımacılığı hususunda mühim bir konuma ulaşmasını sağlayan, deniz yolunun turistik bir ulaşım biçimi olması ve de turların kruvaziyer gemiler ile yapılıyor olmasıdır (Yaşar, 2008). Türkiye 3 tarafı denizlerle çevrili bir yarımada olmasına rağmen dünya kruvaziyer pazarında halen keşfedilmemiş bir destinasyondur. Her yıl artmakta olan liman sayıları ve kapasitelerine rağmen, 2016-2017 yıllarında Türkiye kruvaziyer turizmi nitelik ve nicelik açısından önemli kayıplar yaşamaktadır (Ayık, 2017). Arsuz, İskenderun, Samandağ ve Yayladağı sahil kesimlerinde sörf, yelken, dalış ve kruvaziyer turizmin gelişimine elverişli bölgeler mevcuttur. Türkiye Turizm Stratejisi 2023 kapsamında Hatay ili Samandağ ilçesi, alternatif turizm çeşitleri arasında yer verilen “kruvaziyer turizm” in turizm açısından potansiyeli bulunan alanı olarak belirtilmiştir. Uluslararası turizm hareketlenmeleri içinde

sahip olduğu payda sürekli artma gözlemlenen kruvaziyer turizm için Samandağ'da liman yatırımı olması planlandığı bilinmektedir (DOĞAKA, 2018).

Hatay'da Su Sporları: Su sporları denizlerde, gölette, gölde, kanalda, nehirde ve havuzlarda yapılabilen tüm sportif etkinlikleri kapsamına almaktadır (Paker, 2013). Hatay ilinde özellikle; Yayladağı ve Arsuz ilçelerinde mevcut olan su sporları merkezleri ile su sporları faaliyetleri turizm hizmeti kapsamındadır.

Hatay'da Sualtı Dalış Turizmi: Üç tarafı denizlerle çevrili olan Türkiye, sualtı dalış turizmine cevap verebilecek önemli bir arza sahip olmasına rağmen potansiyelinin altında bir gelişim göstermiştir (Dinçer ve Çakmak, 2016). Sahip olduğu ılıman iklim sayesinde yılın dört mevsimi dalış yapılabilir olması büyük avantaj olan ülkemizin zengin sualtı coğrafyası ve tarihi sualtı dokusu ve batıkları su altı dalış sporu yapan insanların meraklarını uyandırmaktadır (Erkurt ve Parker, 2014). Hatay ilinde Doğu Akdeniz Dalış Merkezi liderliğinde Karamağara civarında sualtı dalış faaliyetleri yapılmaktadır (Haseki, 2013).

Hatay'da Akarsu Turizmi: Akarsu turizmi, turistlerin macera ve eğlence amaçlı, akarsularda çeşitli sportif faaliyetleri gerçekleştirdiği turizm çeşididir (Dinçer ve Çakmak, 2016). Hatay ilinde Asi Nehri'nin doğal yatağı balık avcılığı açısından uygun koşullara sahip olmakla birlikte, ana akarsu kolunda eğitim değerlerinin azaldığı bölümler akarsu turizminin farklı uygulamaları açısından zengin alternatifler sunmaktadır (Haseki, 2013).

Hatay'da Rekreatif Balıkçılık: Gün geçtikçe değişen Pazar yapısına uygun olarak farklı turizm türleri ortaya çıkmaktadır. Balıkçılık turizmi ışığında ele alınan hobi, rekreatif balıkçılık, amatör balıkçılık, sportif olta balıkçılığı, zıpkınla balık avlama gibi alternatif balıkçılık turizmi türleri bu çeşitliliğe verilebilecek en güzel örneklerdendir (Dinçer ve Çakmak, 2016). Rekreatif balıkçılık hobi, spor veya dinlenme amacı taşıyan maddi ve ticari kazanç gayesi gütmeyen turizm ve konaklama potansiyeli ile ekonomik önem arz eden balıkçılık faaliyetidir (Cowx, 2002). Dünyada en bilinen rekreatif balıkçılık tekniğinin olta avcılığı olmasından kaynaklı, rekreatif balıkçılık ile olta balıkçılığı aynı anlama gelebilmektedir (Arlinghaus, Cooke, Lyman, Policansky, Schwab, Suski ve Thorstad, 2007). Ülkemiz çok farklı özelliklerde hem iç su hem de deniz olta balıkçılığı avlaklarına sahiptir (Zengin, 2013). İskenderun Körfezi'nde

balıkçılık ile ilgili faaliyetler; dalyan balıkçılığı, kültür balıkçılığı ve kıyı balıkçılığında oluşmaktadır (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2015). İskenderun Körfezi yoğun bir nüfusa sahip olup sanayi ve üretim bölgesi olduğu için daha çok genç ve denizel alanlarla ilgili insanlar dinamik demografik yapıyı oluşturmaktadır (Demirci ve Arslantaş, 2015). Bu yoğun nüfus, ayrıca rekreasyonel olta balıkçısının da artışı anlamına gelmektedir denilebilir.

Resim 4.6. Hatay deniz otobüsü(HADO) görseli (www.antakya.com)

HADO: Hatay Büyükşehir Belediyesi (HBB) İsmi Hado olan projesi ile İskenderun'dan Mersin, Samandağ, Gazimağusa ve Beyrut'a dek uzanması planlanan bir yol boyunca deniz otobüsü projesini başlattı (T.C. Hatay Büyükşehir Belediyesi, 2020). Arsuz Madenli Su Sporları Merkezi, Yat Limanı ve de Hatay Deniz Otobüsü İşletmesi (HADO) projelerinin temel atım töreni 12.06.2010 da yapıldı (İTSO, 2020). Yat turizmini başarılı bir şekilde yürütmekte olan ilçemizin Deniz Otobüsü seferlerinin başlangıcı ile birlikte yıldızı daha da parlak olacaktır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021).

4.3. Hatay Deniz Turizminin Değerlendirilmesi

Deniz turizmi oldukça heterojen bir yapıya sahiptir fakat ülkemizde deniz turizmi denildiğinde yıllarca akla ilk gelen “deniz, kum, güneş” kavramı olmuştur. Ancak bu kavram arz edilen deniz turizmi ihtiyacını karşılamakta yetersiz görülüş ve dolayısıyla

deniz turizmi deyince akla kıyılar turizmi, kruvaziyer turizm, dalış ve sualtı turizmi, ada turizmi, su sporları turizmi, su ürünleri turizmi gibi kavramlar da gelmeye başlamıştır (Kozan vd., 2014). Bahsi geçen deniz turizminin Hatay ilinde değerlendirilebilmesi için sahip olduğu pazarlama, imaj, tanıtım, oteller, yiyecek-içecek ve deniz yolu mevcut imkânlarına bakacağız.

4.3.1. Pazarlama yönüyle

Önceleri yalnızca milli kalkınma aracı olarak kullanılmakta olup bu doğrultuda destek gören turizm sektörü, artık yöre, bölge ve şehir bazında kalkınma destekleyicisi konumuna ulaşmıştır (Tosun, Timonty ve Öztürk, 2004). Turizm planlarının amaçlarına ulaşabilmesi ve sürdürülebilir turizm kalkınması konusunda başarı gösterilebilmesi için, en başta yöre, bölge ve ülke bazında, esnek ve kapsamlı pazarlama planlarının yapılması gerekmektedir (Hawes, Taylor ve Hampe 1991; Tosun ve Jenkins, 1998). Turizmin pazarlama felsefesi değerlendirildiği zaman, üretim, satış, ürün odaklı pazarlama görüşlerinin yaygın olduğu görülmekte, fakat sürdürülebilir turizmin gelişimi için müşteri, tüketici ve toplumsal odaklı pazarlama felsefelerinin benimsenebilmesi gerekmektedir (Tosun vd., 2004).

Şehirler kendilerini ön plana çıkaran, akılda kalmaya yarayan, şehir ile özdeşleşen farklı ürün ya da ürünler geliştirme yönünde faaliyet göstermelidirler. Şehirler, gerekirse kendilerini ifade etmekte olan ve ilgi çekici ürünlerini yeniden yapılandırabilmelidirler (Cooper, Fletcher ve Wanhill, 1993; Davis, Chappelle, Sternquist, Brenda, Pysarchik, Dawn, 1993; Hawes vd., 1991; Mill ve Marison, 1985; Texas Agricultural Extention Service Texas Department of Commarce, 1997).

Destinasyon pazarlaması büyüyebilmek için oldukça geniş bir alana sahiptir. Böyle bir fırsattan yararlanabilmek için özel sektör, yerel yönetim ve destinasyon pazarlama organizasyonları bir arada çalışıp destinasyon gelişimini sağlamalıdır (Balakrishnan vd., 2011).

Destinasyon pazarlama organizasyonları, sivil toplum kuruluşlarının kurulan veya desteklenen turizm büroları, özel sektörün temsilcileri, kamu sektörü ve turizm ile alakalı kurum ve kuruluşlardan oluşmuş olan organizasyonlardır (Buhalis, 2000; Dore ve Crouch 2002; Uysal vd., 2000). Dore ve Croucha'a göre (2002) destinasyon pazarlama

organizasyonları, temel anlamda yöresel veya şehirselle pazarlama üzerinde durmuşlardır. Hatay’da bu gibi yöresel pazarlama örgütleri mevcut değildir.

Tosun ve Bilim’in (2004), literatürde yer alan Hatay iline yönelik çalışmasında, Hatay ilinin turizm açısından, en önemli probleminin pazarlama ve tanıtım olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun en büyük sebebi olarak, yöredeki turizm pazarlama faaliyetlerinin daha büyük oranla resmi kuruluşlar tarafından yürütülmesi, özel sektör ve sivil toplum örgütlerinin yeterince etkin olmamaları gösterilmiştir. Turizm bilincinin gerektiğince gelişmiş olmaması, turizm sektörüne yatırım yapmaktan kaçınan yerel sermayenin sahipleri, kamu ve sivil toplum örgütlerinin konuya ilgisiz kalması, bölgenin jeopolitik durumu gibi etkenler bu durumun temel nedeni olarak gösterilmiştir. Mevcut turizm pazarlaması eksikliğinin giderilmesi için ise; Hatay ilinin turistik bir il olarak rekabet gücünün fazlaştırılması, yöreye dair mevcut olumlu imajın gelişmesine sebebiyet verecek ve olumsuz imajın silinmesini sağlayacak çalışmalar yapılması, sürdürülebilir turistik pazarlama ve kalkınma ilkelerinin saptanması, yerel pazarlama organizasyonlarının kurulumu ve yöre pazarlamasında kullanılacak olan dağıtım kanalları tespitinin yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır (Tosun ve Bilim, 2004).

Saçlı, Akgül ve Pektaş (2018) yaptıkları çalışmada Hatay ilinde turizm potansiyelini swot analizi ile değerlendirilmiş ve Hatay’ın zayıf yönleri olarak tanıtım faaliyetlerinde sosyal medyanın aktif rol oynamaması, yörede turizm bilincinin gelişmemiş olması, yörenin doğal zenginliği ile ilgili tanıtım ve pazarlama unsurlarının yetersizliği, tanıtım ve reklâmın yetersizliği, acenteler arasında lüzumsuz yarışların olması, turizm broşürü ile harita yetersizliği, cazibe yaratacak festivallerin ve turizm ofislerinin yetersizliği başlıklarını sıralamışlardır. Hatay ilinin turizm potansiyeli tehditleri olarak ise, yine pazarlama yönüyle bakacak olursak, rakip kentlerin rekabet gücünün fazla olması, imaj bozukluğu, sorunlu Ortadoğu’ya yakınlık, ilde daha önce meydana gelen terör olaylarından dolayı oluşan önyargılar, dış basında izlenimin kötü olması, yörenin turizm bilincinin deniz turizminin gelişimi için yeterli düzeyde olmaması gibi başlıklar sıralanmıştır. Sonuç olarak pazarlama açısından, ilin sahip olduğu turizm potansiyelini tam olarak kullanabilmesi için kentsel pazarlama stratejilerinin geliştirilmesi ve geliştirilen bu stratejilerin Hatay’ın ulusal veya uluslararası düzeyde tanıtılarak etkin şekilde uygulanması, Hatay’a fazla turist gelmesi ve istihdamın artması için “deniz kenti” imajı çizilmesi, Hatay ilinin deniz turizmi potansiyelini artıracak olan hamlenin ise, ilçelerde

görülen deniz turizmini pazarlama, organizasyon ve koordine sorunlarının ortadan kaldırılması gerektiği tespit edilmiştir (Saçlı, Akgül ve Pektaş, 2018).

Tüm bu bilgilere ek olarak Hatay Valiliği Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığında, Hatay ilinin turizm potansiyelini dünyaya tanıtabilmek amacıyla, ‘İller ve Destinasyon Tanıtım Çalışması’ adı verilen organizasyon kapsamında bir toplantı gerçekleştirilmiş olup, Türkiye Tanıtım ve Geliştirme Ajansı (TGA) Genel Müdür Yardımcısı yaptığı konuşmasında Hatay ilinin gastronomisi, tarihi, inanç turizmi, kültür turizmi, doğa gibi birçok önemli özelliğe sahip olduğunu, bu özelliklerin yurt dışına nasıl tanıtılması gerektiği bulunursa, Barcelona’dan pek de geri kalınmayacağını dile getirmiştir. Aynı şekilde Hatay Valisi Rahmi Doğan da yaptığı konuşmasında, Hatay’ın neresine dokunulsa ne tarafa dönüp bakılsa her bir tarafta kültürel anlamda, inanç anlamında, doğal güzellik anlamında, tıbbi aromatik bitkiler anlamında, yaylası, denizi, doğası, nehirleri ile çok güzel bir rotasyon olduğunu, ve buradan yürünürse çok güzel geri dönüşler alınabileceğini vurgulamış, bundan hem yöre halkı hem devlet olarak ciddi gelirler elde etmeyi planladıklarını ifade etmiştir. Deniz turizmini de ele almış olup, denizin var olduğunu fakat bundan yeterli fayda görülemediğini, bir takım altyapı eksiklikleri olsa da, tanıtım konusunda sıkıntıların da mevcut olduğunu, sahip olunan tüm değerlerin tanıtılması ve eksikliklerin giderilmesi konusunda, bir yol haritası çıkarılması gerektiğini dile getirmiştir (T.C. Hatay Valiliği, 2021).

4.3.2. Altyapı- üstyapı yönüyle

Akademik çerçevede bakıldığında imaj, ‘‘durum, yer, kişi ve nesnelere dair bireylerin zihinlerinde canlandırdıkları, algılamalarına ve tavırlarına etki eden psikolojik ve sosyal nitelikli bir kavram’’ olarak tanımlanmaktadır (Baloğlu, 1997). Destinasyon imajı ise, ‘‘bir bölge hakkında bireylerin inançları, etkileşimleri ve fikirlerinin tümü’’ (Taşçı, 2003) olarak ifade edilmektedir.

Turizm ürünü, soyut ve birbirine oldukça benzeyen özellikler gösterdiğinden, destinasyonların arasındaki rekabet, imajlar aracılığıyla gerçekleşmektedir. Konumlama stratejilerinin asıl amacı, destinasyon ile alakalı olumsuz imaj yerine olumlu imaj oluşturmak ya da sahibi olunan olumlu imajı güçlendirmektir. Turiste en üst düzey

memnuniyet sađlayan, en olumlu imaja sahip destinasyondur. Yani bir destinasyonun imajı ne denli olumluysa, seřilme ihtimali da o denli yůksektir (Balođlu ve Mangalođlu, 2001).

Bir destinasyonun sahip olduğu başarı, pek çok faktörle birlikte gelişmekle beraber, yeni destinasyonların hızlıca pazara giriş yaptığı ve var olan destinasyonların rekabetçi yapılarına yeni stratejiler ile güç kazandırdığı bugün, kazanç yaratan turizm destinasyonlarını ortaya çıkarmak bir hayli zordur. Bu açıdan değerlendirildiğinde konumlanmanın doğru yapılması, çekici ve uygun bir imajla güçlü bir markanın oluşturulması, bir destinasyonun başarı oranını etkilemekte olan en önemli unsur olmaktadır. Bahse konu unsurlar birbirlerinden bağımsız olmayıp, tam tersi i içe geçmiş ilişkiler serisi olarak değerlendirilip, dűřünülmektedir (Özdemir, 2007).

Denizyolu ulaşım açısından bakılacak olursa, İşkenderun Limanı 15,5 m rıhtımın derinliği ve 920 m. rıhtımın uzunluğu, 8 tane rıhtım, 1 000 000 m² liman sahası ve demiryolu bağlantısıyla Akdeniz'in konteyner ve transit araç taşımacılığı kapsamında en önem arz eden limanlardan birisi durumundadır. İşkenderun Limanı, Hatay ve TR63 Bölgesi yanında Güneydođu ve Dođu Anadolu bölgelerinin ticaretiyle Akdeniz, Kızıldeniz ve Basra Körfezi'ne kıyıları bulunmayan Ortadođu ۆlkeleri ticari faaliyetlerine hizmet vermektedir. Bunun dışında İşkenderun Limanı, mevcut teknik altyapısı ve tecrübeleri ile Samandađ ve İşkenderun ilçelerinde kruvaziyer turizm kapsamında yolcu taşımacılığının gelişimine olanak sağlayarak Hatay ilinin, 1-2 saat kadar süren kara ulaşım mesafesindeki alanın turizme artı sağlama ihtimalini fazlalaştırmaktadır. Bölgeye "Hado" projesiyle kazandırılan Hatay Deniz Otobűsű, liman planlamaları tamamlandığı zaman, Samandađ ve İşkenderun'dan Mersin Marina'ya, Kıbrıs Gazimađusa ve Lübnan Beyrut'a deniz otobűsű seferleri getirilecektir. Proje kapsamındaki gemilerde restoran kargo hizmetleri de bulunmakta olup, uluslararası sularda yol alacak gemiler, 330 kişinin ulaşımını sağlayacak kapasitede olacaktır (EXPO HATAY, 2021).

Hatay İl Kűltür ve Turizm Műdűrlűđű verilerine gűre, Hatay řehri içinde turizm iřletmesi belgesine sahip 49 tesis, turizm yatırımı belgesine sahip toplam 11 tesis ve řubeleriyle birlikte 86 seyahat iřletmesi bulunmaktadır. Hatay ilinde bulunan ve yatırım belgesi alınan toplam 60 konaklama iřletmesi içerisinde 6 adet 5 yıldızi olan, 9 adet 4 yıldızi olan, 23 adet 3 yıldızi olan, 8 adet 2 yıldızi olan, 1 adet bir yıldızi olan, 10 adet özel konaklama tesis özelliđinde, 2 adet butik oteli ve de 1 adeti yayla evi kategorisinde olup, 5 yıldızi olan

otellerden biri “termal” dir. Turizm işletme belgesi olan 49 işletmenin toplamda 2571 oda ve 5.202 yatak kapasitesi bulunmaktadır. Tüm odalar dahilinde 2 442 adet standart, 118 adet suit, 1 adet apart, 10 adet engelli odası şeklinde düzenlemeler yapılmıştır. Turizm belgeli 11 konaklama işletmesi, 957’si standart oda, 91’i suit, 48’i aile odası, 14’ü bedensel engelli odası olmak üzere toplam 1 232 oda ve 2 672 yatak kapasitesine sahiptir (T.C. Hatay Valiliği, 2021).

Hatay ilinde toplam 103 seyahat acentası bulunmaktadır. Bu 103 seyahat acentasının hepsi “A” grubunda yer almakta ve 86’sı “merkez”, 17’si ise “şube” niteliğindedir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021).

Çizelge 4.1. Hatay ili turizm seyahat acentaları tablosu (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı)

İlçe	Merkez sayıları	Şube sayıları	Toplam Sayısı
Antakya	48	6	54
Defne	5	*	5
İskenderun	22	2	24
Arsuz	1	*	1
Reyhanlı	4	4	8
Dörtyol	3	*	3
Kırıkhan	*	1	1
Samandağ	3	4	7
Hassa	*	*	*
Altınözü	*	*	*
Kumlu	*	*	*
Belen	*	*	*
Erzin	*	*	*
Payas	*	*	*
Yayladağı	*	*	*
Toplam	86	17	103

Mevcut yiyecek-içecek tesislerine bakıldığında, Hatay ili içerisinde turizm işletme belgesine sahip 9 yiyecek-içecek işletmesi yer almaktadır ve bu işletmelerin tümü Antakya ilçesinde bulunmaktadır (T.C. Hatay Valiliği, 2021). Hatay Valiliği’nden alınan bilgilere

göre Antakya’da bulunan turizm işletme belgeli tesislerin sınıf ve tesis özellikleri toplamını şu şekilde sıralamak mümkündür:

- 837 kişi kapasiteli yemek salonu
- 126 kişi kapasiteli özel yemek salonu
- 40 kişi kapasiteli Amerikan bar ve bar
- 16 kişi kapasiteli şarap odası
- 100 kişi kapasiteli açık yemek terası
- 10 kişi kapasiteli açık yemek balkonu
- 627 kişi kapasiteli açık yemek alanı
- 10 kişi kapasiteli yarı açık salon
- 15 kişi kapasiteli salon (2 adet)
- 90 kişi kapasiteli açık alan (Hatay Valiliği, 2021).

Turizm işletme belgesine sahip tesislere ilaveten Hatay ili genelinde lokanta, kafe, restoran vb. gibi isimler eşliğinde hizmet vermekte olan birçok nitelikli yiyecek-içecek işletmeleri de mevcuttur.

4.3.3. İstihdam etkisi

Hatay ili Turizm Stratejisi ve Eylem Planı (HİTSEP) 2012-2015’ te, turizm endüstrisinin gelişmesine paralel olarak iş gücü piyasasındaki istihdam etkilerinin hesaplamaları yapılırken, sektör temel kapasitesi artışlarından hareketle çarpan analizi kullanılmış ve sonucunda çıkan tüm veri işgücü niteliğinde tahmini üretkenliğin artışıyla ilişkilendirilerek birtakım tutarlılık analizleri gerçekleştirilmiştir. Ayrıca eylem planında istihdam maliyetlerine dair veriler incelenmiş ve turizm sektöründe birim istihdam maliyetinin diğer çalışma alanlarındaki istihdam maliyetlerine göre daha düşük olduğu belirtilmiştir. Ancak yapılmış olan analizler, sahip olunan turizm potansiyeli yüksekliğinin ve ziyaretçi sayılarının ortalamanın epey altında olması gibi durumlar da göz önünde bulundurulduğunda, ek yatırım durumunda istihdamın esnekliğinin, ülkemiz ortalamasının çokça üzerinde bir hal alacak olduğunu göstermiştir (T.C. Hatay Valiliği, 2012: 64).

Çizelge 4.2. Demografi ve işgücü piyasasına ait görsel (T.C. Hatay Valiliği)

2010	2015	2023
------	------	------

Çizelge 4.2. (Devam) Demografi ve işgücü piyasasına ait görsel (T.C. Hatay Valiliği)

Nüfusu	1 480 571	1 649 328	1 862 642
Nüfus artış hızı, %	2,2	1,9	1,3
Çalışma çağı nüfusu	1 045 392	1 153 414	1 302 590
İş gücüne katılma oranı	0,50	0,47	0,47
İş gücü	522 696	537 491	607 007

Hatay Valiliği'nin yaptığı çalışmada, şehir nüfusunun artma hızının aşamalı şekilde azalma göstereceği ve 2023 senesinde % 1,3' e dek gerileme yapacağı öngörülmüştür. Ayrıca Hatay'ın nüfusunun 1 800 000' u aşacağı ve bununla birlikte çalışma nüfusu sayısının toplam nüfus sayısına oranında ciddi farklılıklar olmayacağı düşüncesiyle, 15 yaş ve üstü bireylerin sayısının 2023' te 1,3 milyon olacağı hesaplanmıştır. İşgücü katılımcı oranının, % 47 seviyesinde aynı kalacağını ön kabulünden yola çıkarak 483 000' lik toplam işgücü sayısının 2023 senesinde 607 000' i bulmasının beklendiği belirtilmiştir (T.C. Hatay Valiliği, 2012: 65)

Turizm sektörünün hızlıca gelişme göstereceğinin öngörüldüğü, fiziki alt yapı ile turizm varlıklarına yapılması planlanan yatırımların sektördeki işletmelerin gelişebilmeleri adına verimli alan yaratacağını ve kar oranlarının hızlıca gelişeceği belirtilmiştir. Bütün bunların sonucu olarak turizm endüstrisinin işgücü çekeceğini ve böylece 2023' te istihdam seviyesinin minimum 23 000 düzeylerine çıkacağı hesaplandığı belirtilmiştir (T.C. Hatay Valiliği, 2012: 65). Turizmin 2023 senesinde şehir istihdamı toplamının direkt olarak % 5 kadarını karşılayıp işsizlik ile mücadele konusunda büyük rol üstleneceği, dolaylı istihdamla ve gelir etkileriyle beraber turizm sektörünün 2023 yılında Hatay ilinin en rekabet eden sektörü olabileceği ön görülmüştür. Ayrıca turizm endüstrisinin yükselmekte olan finansal varlık durumuna gelip, 5 işsizden birine iş olanağı sağlayacağı ve böylece turizmde direkt istihdam edilmiş olanların oranının 2023 yılı itibariyle % 350 artacağı, 2010 yılına kıyasla 4 kat artacağı planlandığı belirtilmiştir (T.C. Hatay Valiliği, 2012: 66-67).

Çizelge 4.3. Turizm istihdamında öngörülen genişleme (T.C. Hatay Valiliği)

	2010	2015	2023
--	------	------	------

Çizelge 4.2. (Devam) Demografi ve işgücü piyasasına ait görsel (T.C. Hatay Valiliği)

İstihdamın toplamı	392 399	445 496	515 389
İstihdamın sektör bazında sayısı	5 312	9 505	23 010
İşsizlik sayısı	91 352	91 996	91 618

Deniz turizmini kapsayan turizm sektöründeki bütün bu öngörülerin, deniz turizmi için de geçerli olduğunu söylemek mümkündür.

4.3.4. Kalkınma planlarında Hatay

Ülke ve bölge kapsamındaki planlar çerçevesinde, Hatay kıyılarının deniz ve yat turizmi açısından amaçları listelenmiştir.

Onuncu Kalkınma Planı: T.C. Kalkınma Bakanlığı'nca 2013 senesinde hazırlanıp yayınlanmış olan bu plan içerisinde kruvaziyer turizmden, mevcut turizmin durum analizi ve politikaları olmak üzere iki yerde bahsedilmiş (Onuncu Kalkınma Planı, 2014-2018: 114), yat ve deniz turizmi konuları bu planda yer almamıştır (Onuncu Kalkınma Planı, 2014-2018).

Onuncu Kalkınma Planı içerisinde, deniz ve yat turizminin devlet politikalarıyla belirlenmesiyle, istenen deniz turizmi gelişiminin daha hızlı olabileceği belirtilmiştir (DOĞAKA, 2019).

On Birinci Kalkınma Planı: T.C. Cumhurbaşkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı'nca 2019 senesinde hazırlanıp yayınlanmış olan On Birinci Kalkınma Planı'nda,

-Daha çok gelir sağlayan turizm türlerinin geliştirilmesi, konaklama sürelerinin uzatılması. konaklama dışındaki harcama alanlarının oluşturulması ve harcama eğilim miktarı yüksek olan ziyaretçilere ulaşılabilirliği yolu ile kişi başına düşen harcamaların fazlalaştırılması.

-Gastronomi, sağlık, golf, kruvaziyer, inanç, kongre, alışveriş vb. daha çok gelirler bıraktığı bilinen turizm türlerine olan talebin yüksek seyrettiği pazarların tespitinin yapıp, bahse konu ülkelerden ziyaretçi sayısının artırılması konusuna yönelik çalışmalar yürütülmesi

-Turizm değerlerimizin destinasyon bazında gruplandırılarak tanıtılması

-Deniz turizmi için katkı sağlaması amacıyla, var olan talep ve doğal özellikler doğrultusunda projelendirilen yat limanlarının yapılmaya uygun olduğu düşünülmesi durumunda KÖİ modeliyle hayata geçirilmesinin sağlanması, plan döneminde başlangıcı yapılacak olan yat limanı yatırımlarıyla yat bağlama kapasitesinde hemen hemen 4 500 yatlık kapasite fazlalaştırılması düşüncesi.

-İstanbul ilini kruvaziyer turizmin başlangıç ve bitiş noktası yapmak maksadı ile yeni bir kruvaziyer limanı oluşturulması

-Kıyı alanların turizm sektörünün talepleriyle bütünsel bir biçimde koruma ve kullanım dengesine dikkat edilerek bütünlük yönetim ve planlaması gerçekleştirilmesi gibi politikalar belirlenmiştir (On Birinci Kalkınma Planı, 2019: 100-101).

Türkiye Turizm Stratejisi 2023- Eylem Planı 2013: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na hazırlanmış olan Türkiye Turizm Strateji ve Eylem Planı 2007- 2013, 28.02.2007 tarihinde, Yüksek Planlama Kurulu Kararı'yla onaylanıp, 26450 sayılı resmi gazetede yayımlanmış olup, yürürlüğe girmiş bulunmaktadır.

Hatay kelimesi “Marka Kent” kapsamında, yalnızca bir listede bulunmaktadır (Türkiye Turizm Stratejisi 2023 ve Eylem Planı, 2007: 62). İlçeler bazında ise sadece Samandağ ilçesi, “Turizm Kentleri” planlaması içerisinde geçmekte (Türkiye Turizm Stratejisi 2023 ve Eylem Planı, 2007: 80) olup diğer ilçeler planda yer almamaktadır.

Deniz turizminin kapsama alanında, termal tesisler için bölgenin tarihi, gelenekleri, kültürü ve yerli mimari unsurları kullanımının özendirileceği, denizde yelkene bağlı ve spor maksatlı yatların vergilerden muaf tutulması, motorlu yatlardansa vergi alınması konusunda düzenlemelere gidileceği belirtilmiştir. Kıyı kesimlerde yatçılık maksatlı kullanımları kısıtlayan koruma statülerinin tekrar gözden geçirileceğini, turizm personellerinin yat ve deniz turizmi alanlarında görevlendirilebilmeleri için eğitilmelerine dair müfredat düzenlemesi, seminerler, eğitim hareketlerinin başlatılacağı ifade edilmiştir (Türkiye Turizm Stratejisi 2023 ve Eylem Planı, 2007: 68-69).

Ayrıca Karadeniz ve Marmara bölgelerinde yer alan balık avcısı barınakları yat turizmi dâhiline alınabilmesi maksadıyla eylem planı ve gereken yasal düzenlemeler yapılacağı, benzer şekilde yat turizmi için fizibilite ve uygulama projeleri hazırlanacak olduğu 27 balıkçı barınağı adı listelenmiş ve bu balıkçı barınakları fonksiyonlarının balıkçı barınağı+ yat limanı olması düşünülmüştür. Bu yat limanları arasında Hatay bölgesine ait bir balıkçı barınağı ismi geçmemektedir (Türkiye Turizm Stratejisi 2023 ve Eylem Planı, 2007: 54).

Bunun dışında Türkiye'nin mevcut turizm imkanlarının çeşitlendirilebilmesi ve turizmden sağlanan gelirlerin fazlaştırılabilmesi maksadıyla yat limanlarına ekstra önemin verileceği ve bu kapsamda belirlenen farklı alanlar üzerinde yat limanı ve kruvaziyer limanı fizibilite ve uygulama projelerinin hayata geçirileceği ifade edilmiştir. Belirtilen alanlar listesinin en başında Samandağ Yat Limanı ve Samandağ Kruvaziyer Limanı yer almaktadır (Türkiye Turizm Stratejisi 2023- Eylem Planı, 2007: 55).

TR63 2014- 2023 Bölge Planı: 30.12.2014' te onaylanıp yürürlüğe girmiş olan bölge planı, Kalkınma Bakanlığı tarafından yetkilendirilen DOĞAKA tarafınca ekonomik ve de sosyal alanlara yapılan Mevcut Durum Tespiti ile TR63 Bölge Planı 2014-2023 çalışmaları hazırlanarak yapılmıştır. Bu plan 10. Kalkınma Planı 2014-2018 ve Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi 2014-2023 ışığında, yerel paydaş görüşleri ile tavsiyeleri çizgisinde hazırlanmış ve ulusal bazda tespiti yapılmış olan başlıca amaçlarla, uluslararası kalkınma öncelikleri dikkate alınarak hazırlanmıştır (DOĞAKA, 2019).

Bu plan, Hatay ve ilçeleri, deniz turizmi- yat turizmi çerçevesinde incelenmiştir.

1-Planın hazırlık süresi kısmında, bölgenin sahip olduğu zengin kaynaklar sebebiyle, deniz turizmini de kapsayan alternatif turizm çeşitlerine yönelik uygulanabilecek stratejilerin bölge kalkınmasına ciddi artılar kazandıracığı belirtilmiştir (TR63 Bölge Planı, 2014: 18).

2-Bölge Planı'nda Türkiye Turizm Stratejisi ve Eylem Planı 2023' e atıf yapılmış ve Samandağ ilçesinde kruvaziyer turizm için liman yatırımı yapılması planlandığı yer almıştır (DOĞAKA, 2015: 142).

3- Türkiye Turizm Stratejisi ve Eylem Planı-2023' te yer aldığı gibi Türkiye'nin mevcut turizm imkânlarının çeşitlenebilmesi ve turizm gelirlerinin artabilmesi amacıyla özel önemin yat limanlarına yoğunlaşacağını, bu çerçevede içinde ise Samandağ ilçesinin de bulunduğu 9 ayrı bölgede yat limanı fizibilite ve uygulama projelerinin hayata geçirileceği ifade edilmiştir (DOĞAKA, 2015: 152).

4-Deniz turizminin geliştirilebilmesi amacıyla kruvaziyer limanlarına hassasiyet ve gereken önemin verileceği ve bu çerçevede içinde Samandağ ilçesinin de yer bulunduğu 11 farklı bölgede kruvaziyer limanı fizibilite ve uygulama projelerinin hayata geçirileceği ifade edilmiştir (DOĞAKA, 2015: 152).

5- Samandağ, Hatay'ın merkezi, Altınözü ve Yayladağı bölgelerinin tarihi, kültürü, inancı, termal ve yayla turizmi alanları, deniz turizmine elverişli bölgeleri, ve gastronomi turizmi açısından pek çok avantajı bünyesinde barındıran alt bölge kısımlarının, iç turizmle birlikte akrabalık bağları ve mevcut sınır kapılarının da olmasının avantajı ile Ortadoğu nazarında

oldukça önemli bir merkez durumunda olduğunu, kruvaziyer ve dalış turizmi, yelken ve sörf turizmi gibi turizm etkinliklerine dönük promosyon ve de alt yapı çalışmalarının yapılması durumunda, bölge turizmine önemli faydalar sağlanıp fırsatlar yaratılabileceği ifade edilmiştir (DOĞAKA, 2015: 180).

6-Belen, İskenderun, Dörtüyl bölgeleri için, bu alanda pek çok tarihsel, kültürel ve inanç turizmi varlıklarının olması ile beraber, Belen'in yayla turizmine, Arsuz'un deniz turizmine oldukça elverişli olduğu, Arsuz ilçesinde bulunan oteller, pansiyonlar, yazlık sitelerle, öncelikle Antakya ile İskenderun olarak hem şehir içi hem de ülke içinde turizm açısından oldukça önemli konumda olduğu ifade edilmiştir (DOĞAKA, 2015: 183).

7- Marka değer durumuna gelmenin hedeflendiği termal turizmi, sağlık turizmi, inanç turizmi, gastronomi ve kültür turizmi alanlarındaki önlemlerin önceliklendiği ve başta bunların değerlendirilmeye alınacağı, bunun dışında bu alanda mevcut olan eko turizm, deniz turizmi su sporları ve kruvaziyer turizmi potansiyeli açısından değerlendirilmesi ile ilgili önlemlerin alınacak olduğu, bölgenin iç ve dış turizm canlılığının sağlanıp kırsal kesimde tarım harici ekonomik çeşitlilik sağlamanın temel amaç olduğu belirtilmiştir (DOĞAKA, 2015: 199).

8-Arsuz ve Samandağ ilçelerinde bilindik kıyı turizminin çeşitlendirilmesi amacıyla sörf, dalış ve yelken turizminin geliştirilme düşüncesi ve Samandağ ilçesinde kruvaziyer turizmin geliştirilmesinin bu planın öncelikledikleri içerisinde bulunduğu belirtilmiştir (DOĞAKA, 2015: 200).

-Hatay İli Turizm Stratejisi ve Eylem Planı 2018- 2023: DOĞAKA tarafından düzenlenen- yayımlanan plan, Hatay İl Turizm Stratejisi ve Eylem Planı 2012-2015' in devam projesi niteliğinde değerlendirilmektedir.

Plan, deniz turizmi/ yat turizmi, Hatay, İskenderun, Samandağ çerçevesinde incelenmiştir.

1- Hatay'ın sahip olduğu coğrafik konum, tarım, sanayi ve gelişen altyapı imkanları sebebiyle deniz turizminde uygulanabilecek stratejilerin, bölgeye kalkınma adına kayda değer artılar kazandıracığı değerlendirilmiştir (DOĞAKA, 2018: 21).

2-Hatay ilinde yetersiz veya uygunsuz yapılan turizm yatırımı teşvikleri sebebiyle, teşviklerden yararlanılmadığı ve bilhassa Samandağ kıyı kesiminde kıyı ve deniz turizmine dönük alt yapı ve tesis eksikliklerinin teşviklerle giderilebilmesinin mümkün olduğu belirtilmiştir (DOĞAKA, 2018: 48).

3-Samandağ kıyılarında bulunan Çevlik Balıkçı Barınağı'nda 'yat yanaşma yeri' hazırlanmasından bahsedilmiş ve Yayladağı ile Arsuz'a yat yanaşma yeri yapılması önerilmiştir. (DOĞAKA, 2018: 100, 128-129).

4-Raporda, Arsuz kıyılarının yanı sıra İskenderun'da da yat turizminin gelişeceğinden ve Arsuz yat turizminin potansiyelinden bahsedilmiştir (DOĞAKA, 2018: 100-101).

5- Hatay'ın turizm sektörü gelişim eksenleri listelenmiş, feribot ve yat turizmi 9. olarak yerini almıştır (DOĞAKA, 2018: 104).

5. MATERYAL ve YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın amaç ve önemi, hipotezleri, yöntemi, evren ve örnekleme ile verilerin analizine yer verilmiştir.

5.1. Araştırmanın Amaç ve Önemi

Literatür incelendiğinde, Türkiye'nin birçok şehrinde deniz turizmi üzerine çalışmalar/ araştırmalar yapılmış olmakla birlikte, Türkiye'nin en güneyinde yer alıp denize kıyısı olan ve konumu, iklimi, tarihi ve kültür çeşitliliği, doğal güzellikleri, zengin ve özgün mutfağı, gelişmiş sanayisi gibi çeşitli avantajları bünyesinde bulunduran Hatay ilinde kapsamlı ve de yerel paydaş tutum ve algılarını değerlendiren bir çalışma bulunmamaktadır. Bu bağlamda, deniz turizmine ve gelişimine yönelik yerel paydaş tutum ve algılarının saptanması, bu konuda ileride yapılabilecek iyileştirme çalışmalarının ilk basamağı olabileceği düşünülmüştür. Bu çalışmanın amacı, Hatay ilinin deniz turizmi potansiyeline yönelik olarak yerel paydaşların algı ve görüşlerinin saptanabilmesidir. Bölge yerel yönetimlerinin deniz turizmine bakış açılarını saptamak; bu konuda görüşlerine başvurmak tek başına yeterli olmayacağı gibi, yalnız yerel halkın görüşlerini almanın da ilk basamak olarak yetersiz kalabileceği düşünülmektedir. Bu iki unsur (yerel yönetimler, yerel halk) ancak birbirlerini destekler nitelikte görüşlere sahip olup, birbirleri ile uyumlu hareket edebilmeye açık olabildiği takdirde, deniz turizminin gelişiminin sağlanabileceği düşünülmektedir. Öyle ki; kamu, mevcut potansiyelin açığa çıkması için alt yapı yatırımı yapar, bundan sonraki aşamada ise yerel halka büyük sorumluluk düşmektedir. Yerel halkın deniz turizmi potansiyeline yatırım yapmaya hevesli olması, kültürel olarak yerli-yabancı turistleri ağırlama ve onlarla uyum konusunda açık ve girişimci olması, kamuyu destekler nitelikte olup deniz turizmi gelişimine imkân yaratmaktadır. Deniz turizminin değerlendirilmesinin Hatay iline ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel anlamda büyük yararları olacaktır. Bununla birlikte, hem yerel yönetimlerin, hem de yerel halkın görüşlerine başvuru bu çalışma Hatay ilinde deniz turizmine ilişkin yapılan ilk büyük çaplı çalışma niteliğinde olup, akademiye ve sektöre önemli katkılar sağlayacaktır.

5.2. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırma kapsamında geliştirilen hipotezler:

H1: Yerel halkın deniz turizminin genel olumlu etkilerine yönelik algı ve görüşleri demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H2: Yerel halkın deniz turizminin genel olumsuz etkilerine yönelik algı ve görüşleri demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H3: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz sosyo-kültürel etkileri algısı demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H4: Yerel halkın deniz turizminin olumlu sosyo-kültürel etkileri algısı demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H5: Yerel halkın deniz turizminin olumlu ekonomik etkileri algısı demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H6: Yerel halkın deniz turizminin olumlu çevresel etkileri algısı demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H7: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz çevresel etkileri algısı demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H8: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz ekonomik etkileri algısı demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık göstermektedir.

5.3. Araştırma Yöntemi

Bu araştırma, Hatay ili genelinde, yerel paydaşların deniz turizminin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerine yönelik olarak algı ile görüşlerinin ortaya konulması amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada nitel ve nicel araştırma teknikleri bir arada kullanılmıştır. Nitel veri toplama yöntemi kapsamında literatür taraması, görüşme ve uzman görüşüne başvurulurken; nicel veri toplama aracı olarak ise anket tekniği kullanılmıştır. Kullanılan bu iki yöntemle bir veri çeşitlemesi yapılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2011) çeşitlemeyi (triangulation), farklı veri toplama ve analiz yöntemlerinin kullanılmasıyla araştırma sonuçlarının inandırıcılığının arttırılmasına yönelik çabaların tümü olarak tanımlamıştır. Bu şekilde, birden fazla yöntemle veri toplaması yapılması araştırmanın güvenilirliği ve geçerliliğini önemli ölçüde arttırmaktadır (Gürler, 2007). Çalışma kapsamında Hatay'ın tüm ilçelerinde minimum 5 yıldır ikamet etmekte olan 18 yaş üstü yerel halka yönelik anket tekniği uygulanmış olup, denize kıyısı olan ilçelerde ise belediyeler ve sivil toplum kuruluşları yetkilileri ile görüşmeler yapılmıştır.

İki bölümden oluşan anket formunda ilk bölümünde katılımcıların demografik bilgilerini (Yaş, Eğitim, Cinsiyet, Gelir Durumu, İkame Süresi ve sınırı) belirlemek amaçlı ifadeler

yer almış ve ilçe sınırları “Antakya, Defne”, “İskenderun, Payas, Erzin, Dört Yol”, “Kırıkhan, Hassa, Kumlu, Altınözü, Reyhanlı ” ve “Arsuz, Samandağ, Yayladağı” olarak dört grupta sınıflandırılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümü 25 sorudan oluşmuş olup, Çetinkaya ve Dedeman (2013) tarafından geliştirilmiş olan “ Golf Turizmine Yönelik Yerel Halkın Algılarının Belirlenmesi: Antalya/Belek” ölçeği, çalışma kapsamında uyarlanarak kullanılmıştır. Bu kapsamda uzman desteği alınarak (alanında 3 akademisyen) uyarlanan anket ve görüşme formu için gerekli olan etik kurul izin belgesi İskenderun Teknik Üniversitesi Etik Kurulu’nun 27.05.2021 tarihli ve 05 sayılı toplantısının E.13880 sayılı kararı ile alınmıştır. Soru formu 5’li likert ölçeği kullanılarak yapılandırılmıştır. Ankette yer alan likert ölçeği maddelerle uygun biçimde uyarlanmış ve

“1- Kesinlikle Katılmıyorum

2- Katılmıyorum

3 -Kısmen Katılıyorum

4- Katılıyorum

5- Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde belirlenmiştir.

Ankette bulunan demografik verilerde gelir durumunda belirlenen rakamlar, 2021 Temmuz ayı asgari ücret baz alınarak (T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2021) ve 2 000 tl katları olacak şekilde oluşturulmuştur. Araştırmada kullanılan yaş aralıkları ise Levinson(1986) tarafından yapılan sınıflandırma dikkate alınarak belirlenmiştir. Levinson’a (1986) göre:

() 17-27: İlk yetişkinliğe geçiş yaşı

() 28-39: 30 yaş geçişi ve ilk yetişkinliğin yaşam yapısını sonuçlandırma

() 40-49: Orta yaş geçişi

() 50-59: 50 yaş geçişi ve orta ve orta yetişkinliğin yaşam yapısını sonuçlandırma

() 60 ve üzeri: İleri yaş geçişi

Çalışmanın nitel yöntem kısmında ise, Hatay’ın denize kıyısı olan ilçe belediyeleri (İskenderun Belediyesi, ArsuZ Belediyesi, Erzin Belediyesi, Dört Yol Belediyesi, Payas Belediyesi, Samandağ Belediyesi, Yayladağı Belediyesi) ve sivil toplum kuruluşları (İskenderun Turizm ve Tanıtma Derneği, ArsuZ Turizm ve Kültür Derneği, Samandağ Çevre Koruma ve Turizm Derneği) yetkilileri ile görüşmeler yapılmış, yetkililerin Hatay ilinde deniz turizmine yönelik ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel (olumlu- olumsuz) algıları tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan yetkililer ile Hatay’ın deniz turizmine yönelik

algılarını ölçmeye yönelik sorular için doğrudan aktarım yapılan görüşmeler, betimsel analiz yöntemi ile değerlendirilerek geçerlilik ve güvenilirliğinin artırılması amaçlanmıştır.

5.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Hatay ili genelinde, yerel paydaşların, deniz turizminin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerine yönelik olarak algı ve görüşlerinin ortaya konulması amacıyla yapılan bu çalışmanın araştırma evrenini, Hatay'ın tüm ilçelerinde minimum 5 yıldır ikamet etmekte olan 18 yaş üstü yerel halk oluşturmaktadır. Katılımcılardan 5 yıl ikame süresi gerekliliği, katılımcıların ili tanınması ve değerlendirme yapabilmesi açısından aranmıştır.

2020 yılı verilerine göre Hatay ilindeki 18 yaş ve üstündeki bireylerin mevcut sayısı 1 120 447' dir (TUİK, 2020). İlçeler bazında bakıldığında 18 yaş üstü nüfusu: Altınözü 37 359 kişi, Antakya 257 398 kişi, Arsuz 70 049 kişi, Belen 24 156 kişi, Defne 112 861 kişi, Dörtöyol 85 760 kişi, Erzin 28 991 kişi, Hassa 38 221 kişi, İskenderun 179 007 kişi, Kırıkhan 78 238 kişi, Kumlu 8584 kişi, Payas 29283 kişi, Reyhanlı 60 598 Kişi, Samandağ 84 244 kişi ve Yayladağı 25 698 kişidir (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>).

Araştırmada ekonomi ve zaman açısından Hatay ilinde ikamet etmekte olan tüm yerli halka ulaşılamayacağından düşünülmesinden dolayı örnekleme yoluna gidilmiştir. Örneklem, belli kurallar kapsamında, belirli bir evrenden seçilen ve seçilmiş olduğu evreni temsil yeterliliği kabul görülen küçük kümedir. Araştırmalar genelde örneklem kümeler üzerinde yapılmakta ve elde edilmiş olan sonuçlar ilgili evrenlere genellenmektedir (Karasar, 2005).

Bu araştırmada evrenin daha iyi temsil edilebilmesi için örnekleme yöntemi olarak tabakalı örnekleme yoluna başvurulmuştur. Tabakalı örnekleme, sınırları belirlenen bir evrende alt tabakalar veya alt birim grupları varlığının söz konusu olduğu durumlarda kullanılmaktadır. Bu durumda önemli olan, evren içerisindeki alt tabakaların varlığından yola çıkarak, evrenin üzerinde çalışma yapmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Araştırmanın örneklem büyüklüğü hesaplamasında tahmini örneklem tablosundan yararlanılmış ve örneklem büyüklüğü bu doğrultuda belirlenmiştir.

Çizelge 5.1. Tahmini örneklem tablosu (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004)

Evren Büyükülüğü	±0,03örnekleme			±0,05 örnekleme			±0,10 örnekleme		
	hatası (d)			hatası (d)			hatası (d)		
	p=0,5 q=0,5	p=0,8 q=0,2	p=0,3 q=0,7	p=0,5 q=0,5	p=0,8 q=0,2	p=0,3 q=0,7	p=0,5 q=0,5	p=0,8 q=0,2	p=0,3 q=0,7
100	92	87	90	80	71	77	49	38	45
500	341	289	321	217	165	196	81	55	70
750	441	358	409	254	185	226	85	57	73
1000	516	406	473	278	198	244	88	58	75
2500	748	537	660	333	224	286	93	60	78
5000	880	601	760	357	234	303	94	61	79
10000	96	639	823	370	240	313	95	61	80
25000	1023	665	865	378	244	319	96	61	80
50000	1045	674	881	381	245	321	96	61	81
100000	1056	678	888	383	245	322	96	61	81
1000000	1066	682	896	384	246	323	96	61	81
100 milyon	1067	683	896	384	245	323	96	61	81

Tahmini örneklem büyüklüğü tablosuna göre, evrenin 1 000 000 olduğu durumlarda $\pm 0,5$ örnekleme hatası için tahmini örneklem sayısının 384 olduğu görülmektedir. Dolayısıyla elde edilen örneklem sayısının (420), tahmini örneklem sayısından fazla olması sebebiyle, araştırmadan elde edilecek bulgu ve sonuçların geçerli ve güvenilir olacağına ispatı niteliğindedir. $\pm 0,05$ örneklem hatasına göre belirlenmiş olan 384 örneklem sayısı 1 120 000 evren sayısının $384/1\,120\,000=1/2\,900$ 'ü kadardır. Evreni oluşturan Hatay nüfusunu kapsayan ilçeler dahilinde tabakalı örneklem yöntemine göre anket uygulanması gereken en az kişi sayıları ilçe bazlarında hesaplanmış biçimiyle Çizelge 5.2. 'de görülmektedir.

Çizelge 5.2. Tabakalı örnekleme yöntemine göre minimum kişi sayıları

Hatay İlçeleri	Evren	Tabakalı örnekleme yöntemine göre minimum kişi sayısı (1/ 2 900)
Antakya	257 398	88
Defne	112 861	39
İskenderun	179 007	61
Erzin	28 991	10
Dörtyol	85 760	29
Belen	24 156	8
Payas	29 283	10
Hassa	38 221	13
Kırıkhan	78 238	27

Çizelge 5.2. (Devam) Tabakalı örnekleme yöntemine göre minimum kişi sayıları

Kumlu	8584	3
Reyhanlı	60 598	21
Altınözü	37 359	13
Arsuz	70 049	24
Samandağ	84 244	29
Yayladağı	25 698	9

Çizelge 5.2. 'ye ek olarak, tabakalı örnekleme yöntemine göre ilçeler bazında belirlenmiş olan minimum kişi sayıları göz önünde bulundurularak ilçeler 4 gruba ayrılmış ve her grup için belirlenen minimum kişi sayısı Çizelge 5.3. 'te belirtilmiştir.

Çizelge 5.3. Gruplar bazında minimum kişi sayıları

Gruplanan İlçeler	Gruplar Bazında Minimum Kişi Sayısı
1-Antakya- Defne	127
2-Belen-İskenderun-Payas-Dörtüol-Erzin	118
3-Hassa-Kırıkhan-Kumlu-Reyhanlı-Altınözü	77
4-Arsuz-Samandağ-Yayladağı	62

Araştırmanın nitel kısmında ise, denize kıyısı bulunan ilçe belediyeleri ve sivil toplum kuruluşları yetkililerine deniz turizminin ekonomik sosyo- kültürel ve çevresel etkileri (olumlu/ olumsuz) etkileri sorularak görüşleri alınmıştır.

5.5. Verilerin Toplanması

Araştırmanın nicel kısmında örneklem kapsamında öncelikle ilçelerde ikamet etmekte olan bazı bireylere ulaşılarak, ulaşılan bireylerden ankete katkı sağlayabilecek insanların daha çok hangi alanlarda olabileceğine dair bilgiler edinilmiştir. Edinilen bilgiler ışığında yerli halka ulaşılarak, gönüllülük esaslı baz alınarak yüz yüze görüşme yöntemiyle anketlerin bir kısmı tamamlanmıştır. Ülkemizde de etkisini gösteren covid-19 sebebiyle insanların çekimser yaklaşması ve uzak durmaya çalışması gözlemlenmiş ve bu sebeple anketin geri

kalan kısmı yine gönüllülük esasına dayalı olarak her ilçede ikamet eden kişilere ulaşılarak telefon görüşmesi ve çevrimiçi kanallar ile 05.06.2021-31.07.2021 tarihleri arasında yargısal örnekleme yöntemi esas alınarak tamamlanmıştır. Yargısal örnekleme, araştırmacının araştırmanın amacına uygun ve kendi yargılarını bağlı olarak, örneklem için birimleri/grupları kendisinin belirlediği örneklem yöntemidir (Koçak ve Arun, 2016). Bu bağlamda bu çalışmada anket uygulanmadan önce kişilerde Hatay'da en az 5 yıldır ikame etmesi şartı aranmış ve anket yalnızca en az 5 yıldır ikame etmekte olan bireylere uygulanmıştır.

Çalışmanın nitel kısmında ise görüşme soruları belediyeler ve sivil toplum kuruluşları yetkilileri ile 01.09.2021-8.10.2021 tarih aralıklarında yüz yüze görüşülerek yanıt bulmuştur.

5.6. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde, bilgisayar programı kullanılmıştır. Öncelikle, güvenilirlik (Cronbach Alpha) testi uygulanmış ve deniz turizmi algı ölçeğinin Cronbach Alpha katsayısı α : 0,725 (n=420) olarak tespit edilmiştir. Tespit edilen bu sonuç, ölçeğin güvenilir ($0,60 \leq \alpha \leq 0,80$) olduğunu göstermektedir (Akgül ve Çevik, 2005). Değişkenlerin geçerliliğini belirleyebilmek için faktör analizi (Principal Component Analysis) uygulanmış ve alt boyutlar belirlenmiştir. Araştırmanın sonucunda elde edilmiş olan veriler, farklı istatistiki çözümlerle (yüzde, aritmetik ortalamalar, ANOVA, T-testi) yorumlanmıştır. Elde edilmiş olan bulguların aritmetik ortalamaları ise aşağıda yer alan aralıklar bazında yorumlanmıştır (Özdamar, 2003) :

1 1- 1,79: Çok düşük

1.80- 2,59: Düşük

2,60- 3,39: Orta

3,40- 4,19: Yüksek

4,20- 5.00: Çok yüksek

Kullanılan ikinci yöntem olan yüz yüze görüşmede ise, sorular denize kıyısı olan ilçe belediye ve sivil toplum kuruluşu yetkililerine yöneltilmiş, verdikleri yanıtlar bulgular kısmında doğrudan aktarım yoluyla belirtilmiş ve verilen cevaplar betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir.

6. ARAŞTIRMA BULGULARI

6.1. Nicel Araştırma Bulguları

Bu bölümde, Hatay yerel halkının deniz turizmi gelişimine yönelik algı ve görüşlerini saptama amaçlı sorulan sorulara vermiş oldukları yanıtların demografik analizleri faktör analizi ve frekans dağılımları, puan ortalamaları, T-testi ve ANOVA çözümlmelerine yer verilmiştir.

6.1.1. Demografik analiz

Ölçekteki tüm demografik değişkenlere ait kişi sayılarını ve yüzde (%) oranlarını saptamak amacıyla, veriler demografik analize tabi tutulmuştur. Sonuçlar Çizelge 6.1.'de gösterilmiştir.

Çizelge 6.1. Yerel halkın demografik özellikleri

Değişkenler	n	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	164	39
Erkek	256	61
Medeni Durum		
Evli	227	54
Bekâr	193	46
Yaş		
18-27	109	26
28-39	131	31,2
40-49	88	21
50-59	48	11,4
60 Yaş ve Üstü	44	10,5
Öğrenim Düzeyi		
İlköğretim	25	6
Lise	103	24,5

Çizelge 6.1. (Devam) Yerel halkın demografik özellikleri

Ön Lisans	118	28,1
Lisans	141	33,6
Lisansüstü	33	7,9
Gelir Durumu		
2826 TL	82	19,5
2827-3500 TL	92	21,9
3501-4500 TL	55	13,1
4501-5500 TL	93	22,1
5501 TL ve Üstü	98	23,3
İkamet Süresi		
5-10 Yıl	51	12,1
11 Yıl ve Üzeri	369	87,9
İlçe Sınırı		
Antakya-Defne	141	33,6
Belen-İskenderun-Payas-Dörtüol-Erzin	125	29,8
Hassa-Kırıkhan-Kumlu-Reyhanlı-Altınözü	88	21
Arsuz-Samandağ-Yayladağı	66	15,7

Araştırmaya katılım gösterenlerin %39' u kadın, % 61'i ise erkektir. Katılımcıların %54' ü evli olup, % 46' sı bekârdır. Yaş grupları olarak, 18-27 yaş arası %26' lık kısmı, 28- 39 yaş arası % 31,2' lik kısmı, 40- 49 yaş arası % 21' lik kısmı, 50-59 yaş arası %11,4' lük kısmı, 60 yaş ve üstü ise % 10,5' lik kısmı oluşturmaktadır. Öğrenim düzeyleri bazında % 6' sı ilköğretim mezunu, %24,5' i lise mezunu, %28,1' i ön lisans mezunu, %33,6' sı lisans mezunu ve %7,9' u lisansüstü mezunudur. Katılımcıların gelir durumları incelendiğinde, % 19,5' i 2826 lira, % 21,9 u 2827- 3500 lira arası, % 13,1' i 3500- 4500 lira arası, % 22,1 ' i 4501- 5000 lira arası, %23,3' ü ise 5001 lira ve üstü kazanç sağlamaktadır. Hatay ilinde ikame süreleri olarak, % 2' si 1-5 yıl arası , %11,9 'u 6- 10 yıl arası, % 14,8' i 11-15 yıl arası ve % 72,9' u 15 yıl ve üstü süredir Hatay ilinde ikamet etmektedir. Gruplara ayırdığımız ilçe sınırları bazında, katılımcıların %33,3' lük kısmı Antakya ve Defne'de, %29,9' luk kısmı Belen-İskenderun-Payas-Dörtüol-Erzin'de, %21' lik kısmı Hassa-

Kırıkhan-Kumlu-Reyhanlı- Altınözü' de ve %15,7' lik kısmı ise Arsuz-Samandağ-Yayladağı sınırları içerisinde ikamelerini sürdürdükleri tespit edilmiştir.

6.1.2. Faktör analizi

Faktör analizi, birbiri ile bağlantılı çok sayıda değişkeni bir araya toplayarak, az sayıda kavramsal olarak anlamlı yeni değişkenler (faktör, boyut) bulmayı amaçlayan çok değişkenli bir istatistiktir (Büyüköztürk, 2002: 472). KMO katsayısı örneklem büyüklüğünün faktör analizine uygun olup olmadığını göstermektedir. Örneklem büyüklüğünün yeterli olabilmesi için, KMO değerinin 0,60 ve üzeri, Barlett testinin ise anlamlı ($p < 0,05$) olması gerekmektedir (Tabacnick ve Fidell, 2013).

Çizelge 6.2. Faktör analizi

KMO	0,871					
Barlett's Test Of Sphericity	4037,465 p=0,000					
Toplam Varyans Açıklama Oranı	60,827					
Özdeğer	6,58	3,63	1,75	1,24	1,16	1,09
Varyansı Açıklama Oranı	%26,34	%39,80	%46,82	%51,78	%56,45	%60,82
Faktör 1. Olumsuz Sosyo-Kültürel Etkiler						
Deniz turizmi toplumda daha fazla yıkıcılığa yol açar.	0,88					
Turist sayısının artışı, yerel halk ve turistler arasında sürtüşmeye ve yabancılaşmaya neden olabilir.	0,85					
Yerli halk, deniz turizminin etkilerinden dolayı bozulmaktadır.	0,82					
Turistler, toplumun yaşam şeklini olumsuz etkilemektedir.	0,80					
Deniz turizminin gelişimi, bölgedeki suç oranını artırır.	0,78					
Turistler, yerel hizmetlerin üzerinde yük oluşturmaktadır.	0,64					
Deniz turizmi, gürültü ve kalabalığa neden olur.	0,58					
Faktör 2. Olumlu Sosyo-Kültürel Etkiler						
Deniz turizminin bir sonucu olarak yerel halkın alışveriş olanakları artar.	0,84					
Deniz turizmi, yerel halkın kültürel aktivitelerinin çeşitlenmesini sağlar.	0,71					
Deniz turizmi, tarihi yapıların restorasyonunu teşvik eder.	0,67					

Çizelge 6.2. (Devam) Faktör analizi

Deniz turizminin gelişimi, bölgedeki yerel halkın yaşam kalitesini artırır.	0,66
Deniz turizmi, Hatay halkının kültürel kimliğini korumasına yardım eder.	0,65
Faktör 3. Olumlu Ekonomik Etkiler	
Deniz turizminin varlığı, bölge insanına yeni iş imkânları yaratır.	0,89
Deniz turizmi için gelen turist sayısının artması, yerel ekonomiyi geliştirir.	0,86
Deniz turizmi bölgeyi yatırımcılar için daha cazip hale getirir.	0,73
Faktör 4. Olumlu Çevresel Etkiler	
Deniz turizmi, yerel halkın kullandığı; yolların ve kamu alanlarının yüksek standartlara ulaşmasını sağlar.	0,83
Deniz turizminin gelişiminin doğal alanlar üzerindeki olumlu etkisi, olumsuz etkisinden daha fazladır.	0,74
Deniz turizminin gelişimi, bölgenin görünüşünü geliştirir.	0,56
Deniz turizmi, bölgedeki doğal alanların düzenlenmesini sağlar.	0,51
Faktör 5. Olumsuz Çevresel Etkiler	
Deniz turizmi tesislerinin yapılması, kıyı şeridinin doğal güzelliğini bozar.	0,92
Deniz turizminin tesislerinin inşası, Hatay bölgesindeki ormanlara ciddi zararlar verir.	0,74
Deniz turizmi, ciddi anlamda olumsuz çevresel etkiler yaratır.	0,41
Faktör 6. Olumsuz Ekonomik Etkiler	
Deniz turizmine bağlı olarak yerel halkın yararlandığı ürünlerin ve hizmetlerin fiyatları yükselir.	0,85
Deniz turizmi genellikle yerel halkın küçük bir bölümü için faydalıdır.	0,51
Deniz turizmi, yerel yönetime ek vergi geliri sağlar.	0,47

Araştırmanın katılımcıları olan yerel halkın deniz turizmi gelişimine yönelik tutum ve algılarını oluşturan boyutların belirlenebilmesi amacıyla ölçekteki önermelere açıklayıcı faktör analizi(AFA) uygulanmıştır. Faktör analizinin sonucunda, daha önce ölçüğü kullanan Çetinkaya ve Dedemen'in (2013) "Golf Turizmine Yönelik Yerel Halkın Algılarının Belirlenmesi: Antalya/Belek Örneği" çalışmasında olduğu gibi altı faktör ile karşılaşılmıştır. Çizelge 6.2.' de elde edilen alt faktörler ve bu faktörlere dair özdeğer ve varyansı açıklama oranlarıyla beraber, ölçek maddelerinin hangi faktör ile ilişkileri

olduğunu belirten faktör yük değerleri verilmiştir. Faktör yük değerlerinde, kaç üzeri değer ilgili faktör için anlamlı olduğunun en önemli göstergesi örneklem sayısıdır. Artan örneklem ile anlamlı kabul edilebilecek yük değeri düşecektir. Örneğin 350 kişilik örneklemde 0,3 üzeri yükler anlamlıyken, örneklem sayısı 200' e düştüğünde bu rakam 0,4'e, 120 civarında 0,5'e ve 85'e düştüğünde ise 0,6'ya çıkar. 50'nin altındaki örneklemde ise faktör analizi zaten önerilmemektedir (Hair, Black, Babin, Anderson, 2010). Bu çalışmanın örneklem sayısı 420 ve en düşük yük değeri ise 0,41 olduğundan, tüm maddeler, faktör analizine dahil edilmiştir. Örneklem sayısı Araştırmanın mevcut verilerine faktör analizini uygulayabilmek koşulunu ifade eden KMO (Kaiser-Meyer-Olkin Measur of Sampling Adequacy) değeri, 0,871 olarak hesaplanmış, verilerden anlamlı faktör ya da değişkenler elde edilebileceğini gösteren küresellik derecesi ise (Barlett's Test Of Sphericity) 4037, 465 olarak belirlenmiş olup, hesaplanan bu değer 0,000 düzeyinde istatistiksel olarak, anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Faktör analizinin sonucunda elde edilmiş olan altı faktörün toplam varyansın % 60, 82'sini açıklamakta olduğu görülmüştür. Birden fazla alt boyutu bulunan ölçme araçlarında açıklanan varyansın %40 ile %60 arasında olması yeterlidir (Büyüköztürk, 2007). Bu durumda altı faktör tarafından açıklanan toplam varyans oranının yeterli düzeyde olduğu söylenebilir. Belirlenen ilk faktör "Olumsuz sosyo-kültürel etkiler", ikinci faktör "Olumlu sosyo-kültürel etkiler", üçüncü faktör "Olumlu ekonomik etkiler", dördüncü faktör "Olumlu Çevresel Etkiler", beşinci faktör "Olumsuz Çevresel Etkiler" ve altı yani son faktör de "Olumsuz ekonomik etkiler" olarak adlandırılmıştır.

6.1.3. Aritmetik puan ortalamaları

Katılımcıların her bir önermeye vermiş oldukları toplam puanların ortalamalarını saptamak amacıyla, verilen puanların aritmetik ortalaması alınmış, önermelere katılım düzeyleri tespit edilmiştir. Sonuç, aşağıda yer alan Çizelge 6.3.'te gösterilmiştir.

Çizelge 6.3. Önermeler ve aritmetik ortalamalar

Önermeler ve Kategorileri	Aritmetik Ortalamalar
Olumlu Sosyo-Kültürel Etkiler	4,06
Deniz turizmi, yerel halkın kültürel aktivitelerinin çeşitlenmesini sağlar.	4,26

Çizelge 6.3. (Devam) Önergeler ve aritmetik ortalamalar

Deniz turizminin gelişimi, bölgedeki yerel halkın yaşam kalitesini artırır.	4,25
Deniz turizminin bir sonucu olarak yerel halkın alışveriş olanakları artar.	4,08
Deniz turizmi, tarihi yapıların restorasyonunu teşvik eder.	4,07
Deniz turizmi, Hatay halkının kültürel kimliğini korumasına yardım eder.	3,67
Olumsuz Sosyo-Kültürel Etkiler	1,73
Deniz turizmi, gürültü ve kalabalığa neden olur.	2,35
Turistler, yerel hizmetlerin üstünde yük oluşturmaktadır.	2,19
Turist sayısının artışı, yerel halk ve turistler arasında sürtüşmeye ve yabancılaşmaya neden olabilir.	2,07
Deniz turizminin gelişimi, bölgedeki suç oranını artırır.	1,95
Yerli halk, deniz turizminin etkilerinden dolayı bozulmaktadır.	1,86
Turistler, toplumun yaşam şeklini olumsuz etkiler.	1,81
Deniz turizmi toplumda daha fazla yıkıcılığa yol açar.	1,73
Olumlu Ekonomik Etkiler	4,60
Deniz turizmi için gelen turist sayısının artması, yerel ekonomiyi geliştirir.	4,66
Deniz turizminin varlığı, bölge insanına yeni iş imkânları yaratır.	4,60
Deniz turizmi bölgeyi yatırımcılar için cazip hale getirir.	4,54
Olumsuz Ekonomik Etkiler	3,57
Deniz turizmi yerel yönetime ek vergi geliri sağlar.	4,31
Deniz turizmine bağlı olarak yerel halkın yararlandığı ürünlerin ve hizmetlerin fiyatları yükselir.	3,55
Deniz turizmi genellikle yerel halkın küçük bir bölümü için faydalıdır.	2,86
Olumlu Çevresel Etkiler	4,09
Deniz turizminin gelişimi, bölgenin görünüşünü geliştirir.	4,35
Deniz turizmi, bölgedeki doğal alanların düzenlenmesini sağlar.	4,18
Deniz turizmi, yerel halkın kullandığı; yolların ve kamu alanlarının yüksek standartlara ulaşmasını sağlar.	4,14
Deniz turizminin gelişiminin doğal alanlar üzerindeki olumlu etkisi, olumsuz etkisinden daha fazladır.	3,72
Olumsuz Çevresel Etkiler	2,32
Deniz turizmi tesislerinin yapılması, kıyı şeridinin doğal güzelliğini bozar.	2,67

Çizelge 6.3. (Devam) Önermeler ve aritmetik ortalamalar

Deniz turizminin tesislerinin inşası, Hatay bölgesindeki ormanlara ciddi zararlar verir.	2,28
Deniz turizmi, ciddi anlamda olumsuz çevresel etkiler yaratır.	2,03

Altı faktör içerisinde, katılımcılar tarafından en olumlu algılanan faktör ‘‘Olumlu ekonomik etkiler’’ (4,60) olurken, en olumsuz algılanan faktör ‘‘Olumsuz sosyo-kültürel etkiler’’ (1,73) olmuştur. Bu bağlamda Hatay yerel halkının deniz turizminin olumlu ekonomik etkilerine oldukça yüksek düzeyde katılırken, olumsuz sosyo-kültürel etkilerine çok düşük seviyede katıldığını söylemek mümkündür. Daha detaylı bakılacak olursa:

Araştırmaya katılım gösteren yerel halkın deniz turizmine yönelik tutum ve algıları incelenmiş; ‘‘Deniz turizmi için gelen turist sayısının artması yerel ekonomiyi geliştirir’’ (4,66) önermesi en yüksek puan almış olup, yerel halkın bu ifadeye çok yüksek düzeyde katıldığı tespit edilmiştir. Öte yandan ‘‘Deniz turizmi, toplumda daha fazla yıkıcılığa yol açar’’ (1,73) önermesinin en düşük puan aldığı, bu ifadeye yerel halkın çok düşük seviyede katıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın katılımcıları olan yerel halkın deniz turizmi ile alakalı sosyo-kültürel etkilerine bakıldığında, en yüksek puanı ‘‘Deniz turizmi, yerel halkın kültürel aktivitelerinin çeşitlenmesini sağlar’’ (4,26) önermesi almış olup, ‘‘Deniz turizminin gelişimi bölgedeki yerel halkın yaşam kalitesini artırır’’ (4,25) ikinci en yüksek puanı alan önerme olmuştur. Bu ifadelere katılımcıların çok yüksek düzeyde katıldıkları sonucuna ulaşıldığını söylemek mümkündür. En düşük puanı alan ise ‘‘Deniz turizmi toplumda daha fazla yıkıcılığa yol açar’’ (1,73) önermesi olmuş, yerel halkın bu ifadeye çok düşük seviyede katıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Diğer bir kategori olan çevresel etkiler kategorisindeki önermeleri ile alakalı yerel halk algısına bakıldığında; ‘‘Deniz turizminin gelişimi, bölgenin görünüşünü geliştirir’’ (4,35) önermesi en fazla puanı alan, katılımcıların çok yüksek seviyede katıldığı önerme olmuştur. ‘‘Deniz turizmi ciddi anlamda olumsuz çevresel etkiler yaratır’’ (2,03) önermesi ise en düşük puanı alarak, katılımcıların düşük seviyede katıldığı önerme olmuştur.

Son kategori olan ekonomik önermeler ile alakalı yerel halk halkısına bakıldığında ise; ‘‘Deniz turizmi için gelen turist sayısının artması yerel ekonomiyi geliştirir’’ (4,66) en yüksek puanı alan önerme olmuştur. Bu önermeye yerel halk çok yüksek düzeyde katılmıştır. Ekonomik önermelerde en düşük puanı ise; ‘‘ Deniz turizmi genellikle yerel halkın küçük bir bölümü için faydalıdır.’’ (2,86) önermesi almıştır. Bu durumda ekonomik önermelerin olumsuz kısmına halkın orta seviyede katıldığını söylemek mümkündür.

Özetle halkın deniz turizmine yönelik algısı yüksek derecede olumlu olarak tespit edilmiştir.

6.1.4. Normallik değerlendirmesi

Çalışmada grupların normal dağılım gösterip göstermediği tespit edilmiştir. Normallik testi için Skewness ve Kurtosis değerlerine bakılmıştır. Skewness değeri -,959 ve 1,028 arasında, Kurtosis değerinin ise -,490 ve ,658 arasında değişkenlik gösterdiği gözlemlenmiş ve Çizelge 6.4’ te gösterilmiştir. -1,5 ile +1,5 arası Skewness ve Kurtosis değerleri, normal dağılım olarak kabul görmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013).

Çizelge 6.4. Normallik testi değerleri

Değişkenler	Skewness	Kurtosis
Faktör 1	1,028	,588
Faktör 2	-,483	,658
Faktör 3	-,959	-,335
Faktör 4	-,408	-,490
Faktör 5	,591	-,375
Faktör 6	-,377	,474

Normal dağıldıkları belirlenen yerel halkın deniz turizmi gelişimine yönelik algılarının demografik değişkenlere göre farklılıkların bulunup bulunmadığının belirlenmesi için yapılan T-testi ve ANOVA sonuçları ise aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

6.1.5. T-testlerine ilişkin bulgular

T-testlerine ilişkin bulgulara, aşağıda yer alan Çizelge 6.5, 6.6 ve 6.7’ de yer verilmiştir.

Çizelge 6.5. Katılımcıların cinsiyetine göre deniz turizminin olumlu ve olumsuz etkilerine karşı tutum boyutları T-testi sonuçları

Değişkenler	Gruplar	n	X	SS	T-testi	
					t	p
Olumlu Sosyo-Kültürel Etkiler	Erkek	256	4,12	0,75	1,83	0,067
	Kadın	164	3,99	0,65		
Olumsuz Sosyo-Kültürel Etkiler	Erkek	256	2,01	0,89	0,41	0,675
	Kadın	164	1,98	0,84		
Olumlu Çevresel Etkiler	Erkek	256	4,16	0,64	2,32	0,021*
	Kadın	164	4,00	0,73		
Olumsuz Çevresel Etkiler	Erkek	256	2,33	0,98	0,27	0,784
	Kadın	164	2,31	1,03		
Olumlu Ekonomik Etkiler	Erkek	256	4,68	0,45	4,02	0,000*
	Kadın	164	4,47	0,55		
Olumsuz Ekonomik Etkiler	Erkek	256	3,62	0,71	1,70	0,089
	Kadın	164	3,50	0,74		
Deniz Turizminin Genel Olumlu Etkileri	Erkek	256	4,27	0,51	2,98	0,003*
	Kadın	164	4,12	0,54		
Deniz Turizminin Genel Olumsuz Etkileri	Erkek	256	2,46	0,70	0,78	0,431
	Kadın	164	2,40	0,67		

Çizelge 6.5.’te cinsiyet ile deniz turizmi algısına yönelik alt boyutları test edilmiştir. Çalışmaya katılım gösteren bireylerin cinsiyetleri ile deniz turizmine yönelik algılarını oluşturan boyutlardan ‘‘Olumlu sosyo-kültürel etkiler’’ ($p=0,067 > 0,05$), ‘‘Olumsuz sosyo-kültürel etkiler’’ ($p=0,675 > 0,05$), ‘‘Olumsuz çevresel etkiler’’ ($p=0,784 > 0,05$) ve ‘‘Olumsuz ekonomik etkiler’’ ($p=0,089 > 0,05$) arasında anlamlı bir fark bulunamazken, ‘‘Olumlu ekonomik etkiler’’ ($p=0,000 < 0,05$) ve ‘‘Olumlu çevresel etkiler’’ ($p=0,021 < 0,05$) boyutları arasında ise anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu bağlamda erkeklerin deniz turizminin olumlu ekonomik etkileri ($Ort=4,68$; $ss=0,45$) ile olumlu çevresel etkilerini ($Ort=4,16$; $ss=0,64$) kadınlara göre daha olumlu biçimde algıladıkları tespit edilmiştir. Deniz turizminin genel olumlu (Ekonomik+Sosyo-Kültürel+Çevresel) ve olumsuz (Ekonomik+Sosyo-Kültürel+Çevresel) etkileri toplam olarak ele alındığında ise;

Deniz turizminin genel olumlu etkisi ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p=0,03<0,05$). Deniz turizminin genel olumlu etkisi algılamasında erkeklerin ($Ort=4,27$; $ss=0,51$) kadınlara göre ($Ort=4,12$; $ss=0,54$) daha olumlu bir algıya sahip oldukları söylenebilir.

Çizelge 6.6. Katılımcıların medeni durumuna göre deniz turizminin olumlu ve olumsuz etkilerine karşı tutum boyutları T-testi

Değişkenler	Gruplar	n	X	SS	T-testi	
					t	p
Olumlu Sosyo-Kültürel Etkiler	Evli	227	4,15	0,72	2,63	0,339
	Bekâr	193	3,97	0,70		
Olumsuz Sosyo-Kültürel Etkiler	Evli	227	1,88	0,83	-02,93	0,907
	Bekâr	193	2,13	0,89		
Olumlu Çevresel Etkiler	Evli	227	4,19	0,63	2,83	0,232
	Bekâr	193	4,00	0,72		
Olumsuz Çevresel Etkiler	Evli	227	2,37	0,99	-1,99	0,801
	Bekâr	193	2,43	1,01		
Olumlu Ekonomik Etkiler	Evli	227	4,63	0,50	1,38	0,115
	Bekâr	193	4,56	0,51		
Olumsuz Ekonomik Etkiler	Evli	227	3,51	0,72	-1,97	0,932
	Bekâr	193	3,65	0,72		
Deniz Turizminin Genel Olumlu Etkileri	Evli	227	4,28	0,52	2,95	0,003*
	Bekâr	193	4,13	0,52		
Deniz Turizminin Genel Olumsuz Etkileri	Evli	227	2,34	0,66	2,63	0,002*
	Bekâr	193	2,55	0,70		

Çizelge 6.6.'da da görüldüğü üzere, çalışmaya katılım gösteren bireylerin medeni durumları ile deniz turizmine yönelik algı boyutlarından "Olumlu sosyo kültürel etkiler" ($p=0,339>0,05$), "Olumsuz sosyo kültürel etkiler" ($p=0,907>0,05$), "Olumlu çevresel etkiler" ($p=0,232>0,05$), "Olumsuz çevresel etkiler" ($p=0,801>0,05$), "Olumlu ekonomik etkiler" ($p=0,115>0,05$) ve "Olumsuz ekonomik etkiler" ($p=0,932>0,05$) arasında anlamlı fark bulunamaz iken, deniz turizminin genel olumlu ($p=0,003<0,05$) ve genel olumsuz etkilerinde ($p=0,002<0,05$) ise anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

Deniz turizminin genel olarak olumlu etkileri kapsamında, evli katılımcıların (Ort=4,28; ss=0,52), bekâr katılımcılara (Ort=4,13; ss=0,52) göre, daha olumlu algıya sahip olduğu; genel olumsuz etkileri kapsamında ise bekâr bireylerin (Ort=2,55; ss=0,70), evli bireylere göre (Ort=2,34; ss=0,66) daha olumsuz algıya sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu iki sonuç birbirini desteklemekte olup, evlilerin deniz turizmi algısının daha olumlu olduğu ve olumsuzluk noktasında da evlilerin bekârlara göre daha olumlu bir algıya sahip oldukları sonucu ortaya çıkmıştır.

Çalışmada Hatay'da ikamet etme sürelerine göre deniz turizmin alt boyutları, T-testine tabi tutulmuştur. Yapılmış olan T-testi sonuçlarına göre, çalışmaya katılım gösteren bireylerin Hatay'da ikamet etme süreleri ile deniz turizmine yönelik algı boyutlarından ‘Olumsuz sosyo-kültürel etkiler’ (p=0,71>0,05), ‘Olumlu sosyo-kültürel etkiler’ (p=0,65>0,05), ‘Olumlu ekonomik etkiler’ (p=0,14>0,05), ‘Olumlu çevresel etkiler’ (p=0,28>0,05), ‘Olumsuz çevresel etkiler’ (p=0,13>0,05) ve ‘Olumsuz ekonomik etkiler’ (p=0,49>0,05) arasında anlamlı bir fark bulunamamış, varyansların gruplar arasında homojen olarak dağıldığı tespit edilmiştir. Aynı şekilde T-test sonucunda yerel halkın deniz turizminin genel olumlu (p=0,70>0,05) ve olumsuz etkilerine (p=0,56>0,05) yönelik algıları ile Hatay ilinde ikamet etme süreleri arasında anlamlı bir fark bulunamamış, 5-10 yıl arası Hatay'da ikamet etmekte olan bireyler ile 11 yıl ve daha fazla süredir ikamet eden bireylerin, deniz turizminin olumlu ve olumsuz etkilerine toplam puanları homojen dağılım göstermiştir.

6.1.6. ANOVA analizine ilişkin bulgular

Aşağıdaki çizelgelerde, demografik değişkenler (yaş, öğrenim düzeyi, gelir, ikametgâh) ile yerel halkın deniz turizmine yönelik algılarıyla alakalı boyutların ANOVA sonuçları bulunmaktadır.

Yapılan ANOVA sonucunda, katılımcıların yaş grupları ile deniz turizmine yönelik algı boyutlarından ‘Olumsuz sosyo-kültürel etkiler’ (F=1,268; p>0,05), ‘Olumlu sosyo-kültürel etkiler’ (F=2,146; p>0,05), ‘Olumlu ekonomik etkiler’ (F=1,079; p>0,05); ‘Olumsuz çevresel etkiler’ (F=0,516; p>0,05) ile ‘Genel olumsuz etkiler’ (F=1,262; p>0,05) arasında anlamlı bir fark bulunamazken, ‘Olumsuz ekonomik etkiler’, ‘Olumlu çevresel etkiler’ ve ‘Genel olumlu etkiler’ puanları arasında, anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir (F=2,443; p<0,05), (F=3,318; p<0,05), (F=2,524; p<0,05). Yaş

gruplarına göre anlamlı farklılık tespit edilen deniz turizmi algısına yönelik alt faktörlere ilişkin bilgiler Çizelge 6.7’ de verilmiştir.

Çizelge 6.7. Katılımcıların yaş gruplarına göre etki puanlarının ANOVA sonuçları

Soru	Yanıtlar	n	Ort.	SS	F	p	Fark
OLUMSUZ EKONOMİK	18-27	109	3,74	0,78	2,443	,046	18-27 ile 28-39
	28-39	131	3,47	0,64			
	40-49	88	3,49	0,73			
	50-59	48	3,54	0,82			
	60-üstü	44	3,65	0,61			
	Toplam	420	3,57	0,72			
OLUMLU ÇEVRESEL	18-27	109	4,04	0,68	3,318	,011	28-39 ile 40-49
	28-39	131	3,97	0,71			
	40-49	88	4,23	0,70			
	50-59	48	4,25	0,56			
	60-üstü	44	4,23	0,58			
	Toplam	420	4,10	0,68			
GENEL OLUMLU ETKİLER	18-27	109	4,19	0,50	2,524	,040	28-39 ile 60-üstü
	28-39	131	4,13	0,51			
	40-49	88	4,23	0,62			
	50-59	48	4,29	0,45			
	60-üstü	44	4,39	0,45			
	Toplam	420	4,21	0,52			

Katılımcıların yaş bilgileri ile deniz turizmine yönelik ‘‘olumsuz ekonomik etkiler’’ arasındaki anlamlı farkın, hangi yaş grupları arasında olduğunun tespitinin yapılabilmesi için TUKEY testi uygulanmış ve sonuçlarına göre, 18-27 yaş grubu bireylerin deniz turizminin olumsuz ekonomik etkilerine yönelik algı puanlama ortalamalarının ($x=3,74$), 28-39 yaş grubu bireylerden ($x=3,47$) yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda, bireylerin yaşları arttıkça, deniz turizminin alt boyutlarından deniz turizminin ekonomik etkilerine yönelik algılarında pozitif yaklaşımın da arttığı söylenebilmektedir. Yerel halkın yaş grupları ile deniz turizminin olumlu çevresel etkilerine yönelik algılarında TUKEY testi sonuçlarına göre, 40-49 yaş grubu bireylerin deniz turizminin olumlu çevresel

etkilerine yönelik algı puanlama ortalamalarının ($x=4,23$), 28-39 yaş grubu bireylerden ($x=3,97$) yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yerel halkın yaş grupları ile deniz turizminin genel olumlu etkilerine yönelik algılarında uygulanan TUKEY testi sonuçlarına göre, 60 ve üstü yaş grubu bireylerin deniz turizminin olumlu etkilerine yönelik algı puanlama ortalamalarının ($x=4,39$), 28-39 yaş grubu bireylerden ($x=4,13$) yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre, ileri yaş grubunda yer alan insanların gençlere göre deniz turizminin genel olumlu etkilerini daha yüksek düzeyde olumlu algıladıkları söylenebilir.

Yapılan ANOVA sonucunda, katılımcıların öğrenim düzeyleri ile deniz turizmine yönelik algı boyutlarından ‘‘Olumlu sosyo-kültürel’’ ($F=1,034$; $p>0,05$), ‘‘Olumlu çevresel etkiler’’ ($F=1,468$, $p>0,05$), ‘‘Olumlu ekonomik etkiler’’ ($F=1,316$; $p>0,05$), ‘‘Olumsuz ekonomik ile’’ ($F=1,399$; $p>0,05$) ile ‘‘Genel olumlu etkiler’’ ($F=1,287$; $p>0,05$) arasında anlamlı bir fark bulunamazken, ‘‘Olumsuz sosyo-kültürel etkiler’’ ‘‘Olumsuz çevresel etkiler’’ ve ‘‘Genel olumsuz etkiler’’ puanları arasında, anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir ($F=4,428$; $p<0,05$), ($F=2,507$; $p<0,05$), ($F=4,004$; $p<0,05$). Öğrenim düzeylerine göre anlamlı farklılık tespit edilen deniz turizmi algısına yönelik alt faktörlere ilişkin bilgiler Çizelge 6.8 ’de verilmiştir.

Çizelge 6.8 Katılımcıların öğrenim düzeylerine göre etki puanlarının ANOVA Sonuçları

Soru	Yanıtlar	n	Ort	Ss	F	p	Fark
OLUMSUZ SOSYO- KÜLTÜREL	İlköğretim	25	2,13	0,94	4,428	,002	Önlisans ile Lise Önlisans ile Lisansüstü
	Lise	103	1,82	0,75			
	Ön lisans	118	2,24	1,06			
	Lisans	141	1,95	0,75			
	L.üstü	33	1,74	0,63			
	Toplam	420	1,99	0,87			
	İlköğretim	25	2,48	0,91			
OLUMSUZ ÇEVRESEL	Lise	103	2,27	0,92	2,507	,042	Önlisans ile Lisans
	Ön lisans	118	2,54	1,12			
	Lisans	141	2,17	0,91			
	Lisansüstü	33	2,27	1,12			
	Toplam	420	2,32	1,00			

Çizelge 6.8. (Devam) Katılımcıların öğrenim düzeylerine göre etki puanlarının ANOVA Sonuçları

GENEL OLUMSUZ ETKİLER	İlköğretim	25	2,61	0,67	4,004	,003	Ön lisans ile Lise Ön lisans ile Lisans
	Lise	103	2,31	0,61			
	Ön lisans	118	2,61	0,83			
	Lisans	141	2,38	0,61			
	Lisansüstü	33	2,27	0,57			
	Toplam	420	2,43	0,69			

Yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre, ön lisans grubu bireylerin deniz turizminin olumsuz sosyo-kültürel etkilerine yönelik algı puanlama ortalamalarının ($x=2,24$), lise grubu bireylerden ($x=1,82$), aynı zamanda lisansüstü grubu bireylerden ($x=1,74$) de yüksek olduğu, önlisans grubu bireylerin deniz turizminin olumsuz çevresel etkilerine yönelik algı puanlama ortalamalarının ($x=2,54$), lisans grubu bireylerden ($x=2,27$) yüksek olduğu ve önlisans grubu bireylerin deniz turizminin olumsuz etkilerine yönelik algı puanlama ortalamalarının ($x=2,61$), lise grubu bireylerden ($x=2,31$) ve aynı zamanda lisans grubu bireylerden ($x=2,38$) yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılıklar için öğrenim düzeyi ön lisans olan bireylerin, lise, lisans ve lisansüstü olan bireylere göre deniz turizminin sosyo-kültürel, çevresel ve genel olumsuz etkileri açısından ayrıştığı ve diğer öğrenim düzeyinde yer alan bireylere göre daha olumsuz bir bakış açısında sahip olduğu söylenebilir.

Yapılan ANOVA sonucunda, katılımcıların gelir düzeyleri ile deniz turizmine yönelik algı boyutlarından “Olumsuz sosyo-kültürel etkiler” ($F=2,130$; $p>0,05$), “Olumlu sosyo-kültürel etkiler” ($F=0,414$; $p>0,05$), “Olumlu çevresel etkiler” ($F=2,347$, $p>0,05$), “Olumsuz çevresel etkiler” ($F=1,699$; $p>0,05$), “Olumlu ekonomik etkiler” ($F=1,852$; $p>0,05$), “Olumsuz ekonomik etkiler” ($F=0,913$; $p>0,05$), “Genel olumlu etkiler” ($F=1,638$; $>0,05$) ve “Genel olumsuz etkiler” ($F=2,208$; $p>0,05$) puanlamaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

ANOVA sonucunda, katılımcıların ikamet ettikleri ilçeler ile deniz turizmine yönelik algı boyutlarından “Olumlu sosyo-kültürel” ($F=0,855$; $p>0,05$), “Olumlu çevresel etkiler” ($F=2,349$; $p>0,05$), “Olumsuz ekonomik etkiler” ($F=0,348$; $p>0,05$) ile “Genel olumlu etkiler” ($F=2,242$; $p>0,05$) arasında anlamlı bir fark bulunamazken, “Olumlu ekonomik

etkiler”, “Olumsuz çevresel etkiler”, “Olumsuz sosyo kültürel” ve “Genel olumsuz etkiler” puanları arasında, anlamlı farklılık tespit edilmiştir (F=5,699; p<0,05), (F=3,299; p<0,05), (F=3,732; p<0,05), (F=2,824; p<0,05). Katılımcıların ikamet ettikleri ilçelere göre anlamlı farklılık tespit edilen deniz turizmi algısına yönelik alt faktörlere ilişkin bilgiler Çizelge 6.9’ da verilmiştir.

6.9. Hatay’da ikamet edilen ilçelere göre etki puanları ANOVA sonuçları

Soru	Yanıtlar	n	Ort	Ss	F	p	Fark
OLUMLU EKONOMİK	Antakya	141	4,56	0,52			
	Defne						
	Belen-İsk-Payas	125	4,73	0,45			
	Dörtyol						
	Erzin				5,699	,001	Belen-İsk-Payas-Dörtyol-Erzin ile Antakya-Defne.
	Hassa	88	4,46	0,50			Belen-İsk-Payas-Dörtyol-Erzin ile Hassa-Kırıkhan-Kumlu-Reyhanlı-Altınözü.
	Kırıkhan						
	Kumlu						
	Reyhanlı						
	Altınözü						
	Arsuz	66	4,65	0,51			
	Samandağ						
	Yayladağı						
	Toplam	420	4,60	0,50			
OLUMSUZ ÇEVRESEL	Antakya	141	2,52	1,04			
	Defne						
	Belen-İsk-Payas	125	2,16	0,96			
	Dörtyol						
	Erzin				3,299	,020	Antakya-Defne ile Belen-İsk-Payas-Dörtyol-Erzin.

6.9. (Devam) Hatay’da ikamet edilen ilçelere göre etki puanları ANOVA sonuçları

OLUMSUZ SOSYO- KÜLTÜREL	Hassa	88	2,31	0,98		
	Kırıkhan					
	Kumlu					
	Reyhanlı					
	Altınözü					
	Arsuz	66	2,23	0,97		
	Samandağ					
	Yayladağı					
	Toplam	420	2,32	1,00		
	Antakya	141	2,09	0,90		
Defne						
Belen-İsk- Payas	125	1,80	0,79			
Dörtyol				3,732	,011	Antakya-Defne ile Belen-İsk- Payas-Dörtyol- Erzin.
Erzin						Hassa-Kırıkhan- Kumlu- Reyhanlı- Altınözü ile Belen-İsk- Payas-Dörtyol- Erzin.
GENEL OLUMSUZ ETKİLER	Hassa	88	2,16	0,96		
	Kırıkhan					
	Kumlu					
	Reyhanlı					
	Altınözü					
	Arsuz	66	1,95	0,74		
	Samandağ					
	Yayladağı					
	Toplam	420	1,99	0,87		
	Antakya	141	2,53	0,73		
Defne						
Belen-İsk- Payas	125	2,30	0,65			
Dörtyol				2,824	,038	Antakya-Defne ile Belen-İsk- Payas-Dörtyol- Erzin.
Erzin						

6.9. (Devam) Hatay’da ikamet edilen ilçelere göre etki puanları ANOVA sonuçları

Hassa	88	2,50	0,71
Kırıkhan			
Kumlu			
Reyhanlı			
Altınözü			
Arsuz	66	2,39	0,60
Samandağ			
Yayladağı			
Toplam	420	2,43	0,69

Çizelge 6.9’ da anlamlı fark tespit edilen faktörler ile yerel halkın ikamet ettikleri ilçeler arasındaki algı farklılıklarını hangi ilçe sınırları içerisinde olduğunu ortaya koymak için TUKEY testi uygulanmış, sonuçlar ise şu şekildedir: “Belen-İskenderun-Payas-Dörtüol-Erzin” ilçe sınırlarında ikamet eden bireylerin deniz turizminin olumlu ekonomik etkilerine yönelik algı puanlama ortalamalarının ($x=4,73$), hem “Antakya-Defne” ilçe sınırlarında ikamet eden bireylerden ($x=4,56$); hem de “Hassa-Kırıkhan-Kumlu-Reyhanlı-Altınözü” ilçe sınırlarında yaşayan bireylerden ($x=4,46$) yüksek olduğu tespit edilmiştir. “Antakya-Defne” ilçe sınırlarında ikamet eden bireylerin deniz turizminin olumsuz çevresel etkilerine yönelik algı puanlama ortalamalarının ($x=2,52$), “Belen-İskenderun-Payas-Dörtüol-Erzin” ilçe sınırlarında ikamet eden bireylerden ($x=2,16$) daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. “Antakya-Defne” ilçe sınırlarında ikamet eden bireylerin deniz turizminin olumsuz sosyo-kültürel etkilerine yönelik algı puan ortalamalarının ($x=2,09$), “Belen-İskenderun-Payas-Dörtüol-Erzin” ilçe sınırlarında ikamet eden bireylerden ($x=1,80$); “Hassa-Kırıkhan-Kumlu-Reyhanlı-Altınözü” ilçe sınırlarında yaşayan bireylerin puan ortalamalarının ($x=2,16$) ise yine “Belen-İskenderun-Payas-Dörtüol-Erzin” ilçe sınırlarında yaşayan bireylerden ($x=1,80$) yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çalışmaya katılım gösteren yerel halkın ikamet ettikleri ilçe grupları ile deniz turizminin genel olumsuz etkilerine yönelik algılarında TUKEY testi sonuçlarına göre, “Antakya-Defne” ilçe sınırlarında ikamet eden bireylerin deniz turizminin genel olumsuz etkilerine yönelik algı puanlama ortalamalarının ($x=2,53$), “Belen-İskenderun-Payas-Dörtüol-Erzin” grubu bireylerden ($x=2,30$) yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tüm bu sonuçlar dikkate alındığında, denize kıyısı olmayan ilçe sınırları içerisinde ikamet eden bireylerin deniz turizmine yönelik algılarının denize kıyısı olan ilçelerde ikamet eden bireylere göre daha olumsuz bir algıya sahip olduğu; diğer bir ifadeyle denize kıyısı olan

ilçelerde ikamet eden bireylerin deniz turizmine yönelik olumsuz algılarının daha düşük olduğu söylenebilir.

6.2. Nitel Araştırma Bulguları

Tek bir araştırma yöntemi kullanımı, geçerli ve güvenilir bir sonuç elde edebilmek için yetersiz ve bir hayli zordur (Tosun, 1998). Bu sebeple birden çok araştırma yöntemi kullanımının, araştırmanın sonuçlarına olumlu etkisi vardır. ‘‘Deniz Turizminin Gelişimine Yönelik Yerel Paydaşların Algı ve Görüşleri: Hatay Örneği’’ isimli bu çalışmada, nicel araştırmanın yanı sıra, nitel araştırma yöntemi de kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden ise görüşme tekniği kullanılmış olup, denize kıyısı olan ilçe belediye temsilcileri (B1, B2, B3, B4, B5, B6, B7) ve STK yetkilileri (S1, S2, S3) ile yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir. Yetkililer ile yapılan tüm görüşmelerin randevuları telefon aracılığı ile oluşturulmuş olup, yetkililere yöneltilen sorular ise aşağıda verilmiştir:

- Deniz turizmi gelişiminin olumlu ekonomik etkileri nelerdir?
- Deniz Turizmi gelişiminin olumsuz ekonomik etkileri nelerdir?
- Deniz turizmi gelişiminin olumlu sosyo-kültürel etkileri nelerdir?
- Deniz turizmi gelişiminin olumsuz sosyo-kültürel etkileri nelerdir?
- Deniz turizmi gelişiminin olumlu çevresel etkileri nelerdir?
- Deniz turizmi gelişiminin olumsuz çevresel etkileri nelerdir?

Hatay’da deniz turizmi gelişimi ile ilgili, denize kıyısı olan ilçe belediyeleri ve sivil toplum kuruluşları yetkilileri ile yüz yüze görüşülerek mülakat yapılmış olup, sonuçların değerlendirilmesi yapılmıştır.

B1 ile yapılan görüşme

B1 ile 1 Eylül 2021 tarihinde, yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir. B1: ‘‘Deniz turizmi yüzyıllardır dünya ve ülke ekonomisine faydası olan bir sektör olarak değerlendirilmektedir, bu sektörden tam olarak faydalanabilmek için yerel yönetimler olarak plan/program yapılması gerekiyor, fakat kendi adımıza deniz turizminden gerekli payı alamıyoruz, hâlbuki fazla yatırım/sermaye gerektirmeden, yerel yönetimler olarak ekonomik anlamda oldukça büyük faydalar sağlayabiliriz. Deniz turizminin olumsuz ekonomik etkisinin olmayacağını düşünüyorum. Olumlu sosyo-kültürel etkiler olarak,

turizm insanların kültür alışverişi yaptığı ortam sağlamaktadır, deniz ürünlerinden faydalanmak, denizdeki sosyal aktivitelerden yararlanmak gibi durumların, insanları geliştireceğini düşünüyorum. Olumsuz sosyo-kültürel etkiler olarak, sağlam kültürü olmayan yerler için deniz turizmi kültür yozlaşmasına sebep olabilir fakat kültür düzeyi/seviyesi ne kadar yüksekse, bölgeye gelen turizm ile onun üzerine o kadar katkı sağlanabilir ve karşılıklı olarak kültür etkileşimi olabilir. Çevresel etkileri olarak, çevreye düzenleme-güzelleştirme sağlamak adına, turizm geliştikçe çevrenin de gelişeceğini düşünüyorum. Sahil temizliği, sahile güzel tesislerin yapılması gibi durumların olumlu çevresel katkılar sağlar, fakat bunun yapılmaması, o kontrolün sağlanamaması durumunda olumsuz çevresel etkiler de yaratabilir. Bu bilgilere ek olarak, ‘‘Genel anlamda deniz turizmi gelişimine oldukça olumlu bakmaktayız, bu konuda büyük eksiklikler var ve yalnızca deniz turizmi olarak değil, turizm alanında genel olarak güzelliklere sahip olmamıza rağmen bunlardan maalesef yeterince faydalanamıyoruz, yeterli turizm hareketliliğini sağlayamıyoruz, bu alanda olması gerektiği yerde değiliz’’ şeklinde fikirlerini belirtmiştir.

B2 ile yapılan görüşme

B2 ile 1 Eylül 2021 tarihinde, yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir. B2: ‘‘Turistler, ilçemizin gelişimine ve ekonomiye büyük katkı sağlıyor ve bu yüzden bizler için oldukça önemli’’, ‘‘İlçemizin sanayi bölgesi olmasından dolayı turizm geri planda kalıyor, limanların bir an önce denetim altına alınması gerekiyor. Sosyo-kültürel etkiler olarak, olumlu yanın daha baskın olduğunu düşünüyorum. Çevresel anlamda, limanların oldukça önemli fakat eksiklikler var, bölgemizin deniz turizminde balıkçılık ön planda, Hatay’ın sanayi bölgesi olmasından ve fabrikaların yoğun olmasından kaynaklı, ayrıca limana geliş yapan gemilerin atıklarından kaynaklı olumsuz çevresel etkiler mevcut’’ şeklinde sorulara yanıt vermiştir.

B3 ile yapılan görüşme

B3 ile 3 Eylül 2021’ de, yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir. B3, ‘‘İlçemizin denize kıyısı olmasından ve bölgenin en güzel sahiline sahip olmasından kaynaklı, ilçemize yoğun insan ziyareti gerçekleşmektedir ve bu da sıcak para akışı sağlamaktadır, dolayısıyla ekonomiye; esnafa ve belediyeye büyük mali katkılar sağlamaktadır. Olumsuz ekonomik

etkileri konusunda, gereken ve kanunda belirtilen uygulamalar-kontroller yapıldıktan sonra, olumsuz etkilerinin olmayacağını düşünüyorum. Olumlu sosyo-kültürel açıdan, balıkçılığa da merakı olduğunu vurgulayan B3, ‘‘Deniz turizminin insanın ufkunu açtığını, kültürüne de sosyalliğine de önemli katkılar sağlayacağını düşünüyorum’’ demiş, ardından ‘‘HADO projesinde ilçemiz ile de bağlantı kurulması gerekmekte, tüm ilçelere ulaşım sağlanabilmesi gerekiyor, aksi durumda negatif enerji yaratır, bunun dışında yasalara uyulduğu sürece hiçbir zararının olmayacağını düşünüyorum. Olumlu çevresel etkiler olarak, sizler de bilirsiniz ki deniz kir tutmayıp kiri dışarı atar, deniz turizminin gelişimi durumunda deniz ve çevresini daha temiz tutma zorunluluğu doğar dolayısıyla ilçemiz halkını olumlu çevreci olmaya teşvik eder. Olumsuz çevresel etkiler olarak, deniz düzenli temizlenmezse, denize verilmemesi gereken atıklar denize verilirse, yerel yönetimler bunları düşünmeksizin sanayi kuruluşlarına iş yeri ruhsatı verirse, çevrenin oldukça olumsuz etkileneceğini düşünmekteyim. Bu bilgilere ek olarak ilçelerinin deniz ve kumsal alanına dikkat çeken B3, ‘‘Uzunluktan ziyade derinliğiyle Türkiye’nin sayılı alanlarından biridir, denize bağlantılı olan tatlı sularımız olduğundan iki güzellik bir arada bulunmakta, bu alanlara dokunulmazsa ilçemizin deniz turizmine oldukça elverişli olduğunu düşünmekteyim. Ulaşım konusunda da avantajlı olan ilçemizde deniz turizmi gelişimi sağlanırsa, büyük çekim alanı haline gelecektir’’ şeklinde görüşlerini belirtmiştir.

B4 ile yapılan görüşme

B4 ile 6 Eylül 2021 tarihinde, ilçe belediyesi binasında yüz yüze görüşme sağlanmıştır. B4: Deniz turizminin olumlu ekonomik etkileri olarak, ‘‘Hatay’da deniz turizmi canlanmasıyla beraber, hem ilçemize hem Hatay’a büyük ekonomik katkılar sağlayacağını düşünüyorum, Hado projesinde, ilk aşamada Kıbrıs seferleri planlanmakta, ileri aşamada yurtdışı ayağı da olacak, yurtiçi ve yurtdışından gelen yerli ve yabancı turistlerin hem esnafa hem şehre ekonomik anlamda çok ciddi manada pozitif katkı sağlayacağını düşünüyorum. Deniz turizminin herhangi bir olumsuz ekonomik etkisi olmayacağını düşünüyorum. Olumlu sosyo-kültürel etkiler konusunda, yerli ve yabancı turistlerin sosyal hayata dokunuşları muhakkak olacaktır, karşılıklı etkileşim neticesinde pozitif anlamda katkılar sağlayacağını düşünmekteyim. Olumlu çevresel etkiler konusunda, bölgeye gelecek olan misafirlerin çevre konusunda bilinçli hassas ve dikkatli olacağını düşünüyorum, çevre bilinci gelişmemiş kişiler/gruplarla karşılaşırsa, ancak o zaman olumsuz çevresel etkiler meydana gelebilir. Verilen bilgilere ek olarak, ‘‘İlçemiz, yalnızca sahili ile değil, tarihi ve

kültürü ile de önemli bir destinasyondur, yurtdışı ve yurtiçinden oldukça büyük talepler görmekte, ancak son Suriye olayları neticesinde, bazı çekinceler oluştu, insanlar özellikle sınır hattından uzaklaşma eğiliminde, ancak bu zamanların geride kalmaya başladı, gelen giden sayısında fazlalaşma yaşanmakta, EXPO'nun da turizme oldukça katkıları olacaktır, olumsuz zamanlar tamamen geride kaldığı zaman, pozitif anlamda çok iyi yerlere gelebileceğimizi düşünmekteyim'' şeklinde fikirlerini dile getirmiştir.

B5 ile yapılan görüşme

B5 ile 6 Eylül 2021 tarihinde yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir. B5: "Deniz turizmine istinaden bu yıl önemli projeler gerçekleştireceğiz, deniz turizminin çok olumlu ekonomik etkileri olduğunu düşünmekteyim. Planladığımız projelerden ilki DOĞAKA ve Kültür Turizm Bakanlığı ile imzaladığımız dalış okulu projesidir, bu proje ile dünya dalış meraklılarını kendi deniz sınırlarımıza çekmeyi hedefliyoruz. Ön çalışmalar yapıldı. İlçemiz mikro iklim olarak 9 ay dalışa elverişli ve bu özelliği ile nadir alanlardan biri durumundadır, bu sebeple deniz turizminin büyük ölçekli olumlu ekonomik katkılar sağlayacağını düşünüyoruz. Deniz turizmi gelişimin olumsuz ekonomik etkileri konusunda, deniz turizmi profesyonel turizmdir, yapılacak projeleri doğru oturtabilirsek, olumsuz bir yanının olmayacağını düşünüyoruz, ancak doğru oturtulamazsa olumsuz ekonomik etkisi olabileceğini düşünmekteyiz. Olumlu sosyo-kültürel etkiler konusunda, ilçemiz olarak ilk defa deniz turizmine açılacağız, olumlu birçok sosyo-kültürel etkilerinin olacağını düşünmekteyiz, hem yurtiçi hem yurtdışından turistleri çekmeyi amaçlıyoruz ve dolayısıyla kültür etkileşiminin yoğun olacağını, fakat gelecek olan turistlerin yerleşkesi ile alakalı olumsuz da sosyo-kültürel etkilerin oluşabilme ihtimali var tabii. Olumlu çevresel etkiler olarak, bu tamamen bizim kontrolümüzde, doğaya zarar vermeden yapılacak projeler gerçekleştirirsek çevreye bir zararı olmayacaktır ama misafirlerin konaklama noktalarında olumsuz çevresel etkiler yaratabileceğini düşünüyorum" şeklinde açıklama yapmış olup, sorulan sorulara vermiş olduğu yanıtlara ek olarak, "İlçemizin Hatay'da da Türkiye'de de birçok kişi denize kıyısı olduğunu bilmiyor maalesef, bulunduğumuz coğrafik özelliklerden dolayı denize ulaşım zor, bunun hem olumlu hem olumsuz tarafı bulunmakta, olumlu tarafı bu sebeple bu bölge bakir ve keşfedilmemiş alan olarak kaldı, deniz turizmi projelerinin başlangıcı yapılması ile birlikte, ilçemizi tüm dünyaya duyurmayı amaçlıyoruz" demiştir.

B6 ile yapılan görüşme

B6 ile 7 Eylül 2021 tarihinde yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir. B6: “70 km kıyı şeridinde sahip olan ilçemizin kültür turizminin dışında öne çıktığı özelliği denizdir. Ekonomik anlamda, tarım ve turizm alanı olarak anılan ilçemizin, en önemli lokomotifinin turizm olması gerektiğini düşünüyorum, deniz turizmine yönelik yeterli altyapı sağlanırsa önemli istihdam sağlanabilir, ülkenin ve ilçenin tanınırlığı artar ve dolayısıyla refah düzeyimiz yükselir, yeni iş kolları doğar, belediye olarak da bu sebeple turizmi ön plana çıkarmaya çalışıyoruz. Son 4-5 yıldır, ilçemiz festivaller şehrine dahil oldu ve önemli bir festival burada gerçekleşiyor, bunun da ekonomik anlamda gerek esnafa, gerekse yerel yönetime olumlu anlamda önemli katkılar sunuyor. Deniz turizmi gelişiminin olumsuz ekonomik etkileri olarak gerekli alt yapı sağlanmazsa, olumsuz anlamda etkisi olabileceğini fakat bunun çok az seviyede olacağını düşünüyorum, doğru planlandığı zaman ancak olumlu etkisinin olabileceği görüşündeyim. Olumlu sosyo-kültürel etkiler olarak, Hatay ‘mozaikler şehri’ olarak anılmakta, birçok kültür ve inancın bir arada yaşamakta, dünyanın birçok yerinden bu mozaik görmek için gelen insanlar var ve gelen insanların bu birlik ve beraberlikten olumlu anlamda etkileneceklerini, diğer il ve hatta ülkelerde bu durumdan bahsedebileceğini düşünmekteyiz. Dolayısıyla ilçemizin tanınırlığının artacağını, bunun da denizin çekiciliği sayesinde gerçekleşeceğini, aynı şekilde ilçemizde yaşayan insanların da gelen misafirlere olumlu olarak etkilenecek gelişimlerine katkı sağlayabileceklerini düşünüyoruz. Olumsuz sosyo-kültürel açıdan, sonuç olarak turizm her çeşit insanı bir arada bulduruyor ve bu insanlar arasında denge sağlanırsa, olumsuz anlamda etkilenmeyeceğimizi düşünüyoruz, hatta bunu düşünerek 4-5 adet yeni plajlar açtık, insanların huzur içinde deniz turizminden yararlanabilmeleri için gerekli adımları atmaya başladık, ancak bu henüz yeterli düzeyde değil, daha da adımlar atacağız. Olumlu çevresel etkiler açısından, deniz turizminin gerçekleşebilmesi için o bölgenin doğasının, yerleşiminin güzel ve ilgi çekici olması gerekmekte, ikinci olarak da insanların bilinçli hareket etmesi gerekmekte, çevresel güzellik korunduğu sürece ancak turizmin devamlılığı sağlanabilir, altyapının sağlanması, insanların bilinçlendirilmesi konusunda yeterli olunamazsa, bu güzelliklerin yok olacağını düşünüyoruz ve bu konuda yerel yönetim ve merkezi yönetimlere önemli sorumluluk düşmekte, deniz turizmi anlamında ilçemizde yeterli altyapının henüz tam anlamıyla sağlanabilmiş değil.” Diye görüşlerini belirtirken, bu bilgilere ek olarak “İlçemiz en iyi tatil yapılabilecek 10 ilçe arasında basında yer almıştır, bunun değerinin bilinmesi gerekiyor, merkezi yönetim ve yerel yönetim olarak

gerek altyapı tesislerine destek, gerek deniz ve kıyıların korunması ve denetlenmesi konusunda, hizmete her zaman açığız” demiştir.

B7 ile yapılan görüşme

B7 ile 7 Ekim 2021 tarihinde, ilçe belediyesi binasında görüşme gerçekleştirilmiştir. B7: “Daha çok sanayisi gelişmiş olan, Türkiye demir çelik sektörünün önemli kısmını bünyesinde barındıran, enerji hatlarının bulunduğu ilçemizde denizden turizm açısından yararlanılması gerekiyor fakat aktif şekilde yararlanılamıyor, yararlanıldığı takdirde ciddi olumlu ekonomik etkilerinin olacağını düşünüyorum. Yasalarda ancak belediyelere verilen yetkiler nispetince hareket edebiliyoruz ve denizlerdeki çalışmalar daha çok Hatay Büyükşehir Belediyesi yetkisinde. Yine Hatay Büyükşehir Belediyesi, ilçemize 20 km uzaklıkta iskele kurdu, bu sebeple ulusal ve uluslararası düzeyde deniz turizmi adına giriş ve gelişme yaşanması bekleniyor, bu gelişmenin ilçemize de büyük katkı sağlayacağını düşünüyorum. Bizlerin de denizlerle alakalı projelerimiz bulunmakta, isteğimiz dışarıdan gelen insanların denizdeki etkinliklerden yararlanmaları ve bunun da ilçemiz ekonomisine katkı sağlamasıdır. Deniz turizminin olumsuz ekonomik etkisinin olacağını düşünmüyorum. İlçemizde her kesimden, her inançtan, her toplum ve kültürden insanları barındıran bir kent olarak, deniz turizmi vasıtasıyla olumlu sosyo-kültürel etkiler olacaktır fakat deniz turizmi olmadan da buna müsait olması ile birlikte, deniz turizmi olursa bunun vasıtasıyla olumlu sosyo-kültürel etkilerin daha çok yaşanabileceğini düşünüyorum. Olumsuz sosyo-kültürel etkiler konusunda, farklı bir yer olsaydı, dışarıdan gelen insanların bölge insanını ya da bölge insanların dışarıdan gelen insanları yadırgayabilme ihtimalleri olabilir fakat ilçemiz deniz turizmi olmadan da kültür karmasına alışkın, yani bu tür durumlara açık, dolayısıyla deniz turizminin olumsuz sosyo-kültürel etkilerinin yaşanacağını düşünmüyorum. Deniz turizminin olumlu çevresel etkileri konusunda, bir yere deniz turizmi yatırımı yapılırsa çevreye daha dikkatli ve özenli davranılır, denizi düşünerek altyapı konusunda titiz davranılırsa, olumlu çevresel etkilerinin olacağını düşünüyorum. Olumsuz çevresel etkiler konusunda ise; canlılığın olduğu her yerde kirliliğin de olabilmesi muhtemeldir, önlem alıp, buna göre alt yapı oluşturulursa ve insanlar bilinçlendirilirse, bunun en az seviyede olacağını düşünüyorum” ifadelerini kullanmıştır.

S1 ile yapılan görüşme

S1 ile 8 Ekim 2021 tarihinde, yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir. Yazılı şekilde beyanda bulunmak istediğini dile getiren S1, sorulara yazılı şekilde yanıt vermiştir. S1: ‘‘Deniz turizminin olumlu ekonomik etkileri konusunda, deniz turizmi talebin en yoğun olduğu turizm dallarından biri olarak, emek yoğun olan bir sektör durumundadır ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınmalarına önemli ölçüde katkı sağladığını düşünmekteyim, bunun Hatay’da örneği HADO’ dur. Deniz turizminin olumsuz ekonomik etkileri konusunda, deniz turizmi hareketlerinin her zaman olumlu ekonomik etkiler getirdiğini söylemek mümkün olmayabilir, deniz turizminin zaman içindeki gelişimi, ithalat teknolojik yatırımlarının da getireceği için ülkenin ithalat eğilimini arttırabilir ve deniz turizminin daha çok mevsimlik olması sebebiyle, işgücü sorunu ortaya çıkabilir. Deniz turizminin olumlu sosyo-kültürel etkileri konusunda, turizm sektöründeki sosyo-kültürel etkiler çift taraflıdır, yani karşılıklı etkileşim şeklindedir, olumsuz sosyo-kültürel etkiler konusunda ise aynı şekilde olumsuz sonuçlarının da karşılıklı şekilde gerçekleşebileceğini söylemek mümkündür. Deniz turizminin olumlu çevresel etkileri konusunda, duyarlı turistlerin varlığı oldukça önemlidir, olumsuz çevresel etkilerde, su, hava, atıklar, gürültü ve ses kirliliğinin yanı sıra kalabalık ve izdiham, doğal ve arkeolojik bölgelerin zarar görmesinin örnek verilebilir’’ demiştir. Bunların haricinde ‘‘İlçemizde deniz restoranı projeleri bulunmakta ve bunun hayata geçirilmesi ihtimalinde deniz turizmi adına çok önemli adım atmış olacağız, özetle deniz turizmine gayet olumlu bakmaktayız’’ şeklinde soruları yanıtlamıştır.

S2 ile yapılan görüşme

S2 ile 6 Eylül 2021 tarihinde yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir. S2: ‘‘Deniz turizminin olumlu ekonomik etkileri konusunda; Hatay, Suriye savaşı öncesi çok daha canlı bir şehirdi, ilçemizde savaş öncesi denizde yer bulmak mümkün değildi, dışardan gelen turistlerin harcamalarıyla esnafın yüzü gülerdi. Olumsuz ekonomik etkiler konusunda, yine Suriye’deki savaş Hatay’ı adeta çökertti, esnaf durma noktasına geldiği, ulaşma-ulaştırma, taşımacılık da dâhil olmak üzere tüm esnafı olumsuz etkiledi, etkilerinin hala devam etmesi sebebiyle, canlı bir turizm sezonu yaşayamıyoruz maalesef. Olumlu sosyo-kültürel etkilerde, gelen insanların ilçemiz ile ilgili, çeşitli dinlerin kültürlerin bir arada yaşamasından kaynaklı memnuniyetlerini dile getiriyorlar ve hatta sırf bu sebepten ziyarete gelip yaşam tarzını incelemek isteyen insanlar oluyor ve buradan mutlu bir şekilde ayrılıyorlar. Deniz turizminin olumsuz sosyo-kültürel etkilerinin olmayacağını

düşünüyorum, sosyal altyapı ve bilinç düzeyi bu konuda önemli faktör ve ilçemizde bu faktörler yeterli düzeydedir. Deniz turizmi gelişiminin çevresel etkileri konusunda, ben iyi bir doğaseverim ve tahribatlar konusunda çekincelerim mevcut, binalaşmaları hazmedemiyorum, eko turizmi savunuyorum, 14 km boyunca uzanan çok kaliteli kumsalımız var ve burası kaplumbağalara yıllardır ev sahipliği yapmakta. Doğal yapının asla bozulmasını istemiyorum, hayvan, bitki, insan ve tarihsel dokunun da korunarak bir eko turizm olayına sıcak bakıyorum, vahşi turizme karşıyım. Ayrıca yat turizmi konusunda alt yapı ve konaklama tesisleri yeterli değil, ancak konaklama tesisi hususunda çok katlı ve doğayı tahrip edecek büyük oteller değil, butik otellerin yapılması gerektiğini düşünüyorum. Ben jeoloji mühendisiyim ve kumsalımız uzmanlar tarafından yerinde incelendi, kumun hareketliliğini engelleyici binalar olmaması, alt tarafı açık olan butik otellerin inşası yapılması gerekmekte” şeklinde görüşlerini belirtmiştir.

S3 ile yapılan görüşme

S3 ile 7 Eylül 2021 tarihinde yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir. S3: “Ekonomik anlamda, turizmin en önemli girdisi dövizdir, bu girdi etkisiyle kişi başına düşen geliri artırmakta, bunun bir anda kesilmesi ile hem personel açığı yaratarak işsizliği artırmakta, hem talebin yüksek olduğu noktalarda ürün pazarlamasını düşürmektedir, fakat olumlu yönü çok daha baskındır. Yalnızca pandemi sürecinde durgunluk yaşandı fakat yasakların kalkması ile birlikte tekrar hareketlilik kazandı. Olumlu sosyo-kültürel etkiler anlamında, deniz turizmi dışardan gelen misafirlerle yerel halkın kültürünü kaynaştırıp, insanların birbirinin inançlarına, değerlerine, yaşam tarzlarına saygılı olmayı öğretmekte, bilgi ve kültür alışverişi sağlamakta, insanların hayata bakış açısını bir nebze değiştirmektedir. Olumsuz sosyo-kültürel etkilerde, bazen bazı bölgelerde suç oranını artırabiliyor, toplumsal algıları değiştirebiliyor, kültür yozlaşmasına sebebiyet verebilirken, bazı kültürel varlıkların da ticari yöne dönmesini sağlayabiliyor, fakat ilçemiz halkı modern, çağdaş ve modern bir halk, medeniyetler beşiği olan bölgede, olumsuz sosyo-kültürel etkilerin minimize edilmiş durumda, olumlu sosyo-kültürel etkilerin daha aktiftir. Çevresel etkilerde, kültürümüzde gelen misafiri ağırlamak için önce çevrenin düzenlenip temizlenir, şehre gelecek olan misafirin daha temiz bir ortamda ağırlanması için kirletmemeye daha özen gösterilir, olumsuz çevresel etkiler konusunda, gemilerden atılan atıkların sahilleri kirletip ekolojik dengeyi bozabilir fakat bunun denetimini sağlayabildiğimiz sürece bir problem yaşanmayacağını düşünüyorum” demiştir. Bu bilgilere ek olarak, “Deniz turizmi

bölgemizde çok geniş kapsamlı bir meslek dalıdır. Deniz turizmi kruvaziyer turizmi, yat limanı ve sualtı turizmi ve kıyı turizmi olarak üçe ayrılmaktadır, ancak bölgemizde henüz sadece kıyı turizminde faal durumdayız. Kruvaziyer turizmi ve yat turizminde de faal olma istediğimiz oldukça yoğun, HADO projesinin de Hatay'a yat limanı konusunda ivme kazandıracağını düşünmekteyim'' şeklinde görüşlerini belirtmiştir.

Denize kıyısı olan ilçe belediyeleri ve turizm dernekleri yetkilileriyle yapılmış olan mülakatlarda genel anlamda, Hatay'ın mevcut yapısı, yani çok kültürlü oluşu sebebiyle deniz turizminin sosyo-kültürel etkilerine daha çok olumlu yönde bakıldığı, ekonomik etkilerine oldukça olumlu bakıldığı ve çevresel etkilerine olumluya daha yakın olmak üzere, az miktarda da olsa kararsız kalındığı sonucuna ulaşılmıştır.

7. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Turizm sektörü pastasında en büyük paya sahip olan dallardan biri durumundaki deniz turizminin gelişimi, başta o destinasyon olmak üzere, bulunduğu ülkenin kalkınması gelişmesi ve sürdürülebilirliği adına önemli katkılar sunabilmektedir. Bir destinasyonda turizm dalı gelişimi ihtimalini incelemek ve o gelişimin sağlanabilmesi için o bölge halkının, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının, yani yerel paydaşların algı ve görüşlerine başvurmak, bu konuda atılacak ilk adım olarak düşünülmektedir. Bu bağlamda ülkemizin farklı illerinde hayata geçirilebilen deniz turizminin gelişiminin, denize kıyısı bulunan ve turizm açısından oldukça büyük potansiyeli bünyesinde barındıran Hatay ilinde yerel paydaşların algı ve görüşleri açısından değerlendirmek, büyük önem arz etmektedir. Bu maksatla hazırlanmış olan çalışmamızda, Hatay yerel halkının, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının algı ve görüşlerinin hangi faktörlerden etkileniyor olduğunun tespiti yapılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda olumlu-olumsuz sosyo-kültürel etkiler, olumlu-olumsuz çevresel etkiler, olumlu-olumsuz ekonomik etkiler ve genel olumlu-olumsuz etkiler ile bağlantılı bulgulara ulaşılmıştır. Bu bulgular ve sonuçları şu şekilde özetlemek mümkündür;

Deniz turizminin gelişimine yönelik boyutlarla, demografik değişkenler arasında yapılan analiz sonucunda, "Genel olumlu etkiler" boyutunun cinsiyete, medeni duruma ve yaşa göre değişkenlik gösterdiği belirlenmiştir. Demografik değişkenler içerisinde; erkek, evli ve daha ileri yaşta olan katılımcıların çalışma yaşında olan bireylere oranla deniz turizmine daha pozitif baktığı, tespit edilmiştir. "Genel olumsuz etkiler" boyutunun medeni duruma, öğrenim düzeyine ve yaşanılan ilçe sınırına göre değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir. Bu değişkenlere göre; deniz turizminin genel olumsuz etkilerine yönelik ifadeler bekâr katılımcıların evli katılımcılardan, ön lisans mezunu katılımcıların hem lise, hem de lisans mezunu katılımcılardan daha yüksek puanlama yaptığı ve "Antakya-Defne" ilçe sınırlarında yaşayan katılımcıların, "Belen-İskenderun-Payas-Dörtüol-Erzin" ilçe sınırlarında yaşayan katılımcılara göre, deniz turizminin olumsuz etkilerini daha fazla buldukları sonucuna ulaşılmıştır. "Olumsuz sosyo-kültürel etkiler" boyutunun öğrenim düzeyine ve yaşanılan ilçe sınırına göre değişkenlik gösterdiği belirlenmiştir. Buna göre, öğrenim düzeyi ön lisans olan katılımcıların puanlarının, öğrenim düzeyi lise mezunu olan bireylerin puanlarından daha yüksek olduğu, aynı zamanda ön lisans grubundaki bireylerin lisansüstü grubundaki bireylerin puanlarından da daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu

farklılık doğru orantılı olmadığı için, eğitim düzeyine göre deniz turizminin olumsuz sosyo-kültürel etkilerine bakış açısının farklılık gösterdiğini ve bu farklılığın nedeninin sonraki çalışmalarda incelenmesi gerektiğini söylemek mümkündür. Ayrıca denize kıyısı olmayan ilçelerde yaşayanların, deniz turizminin sosyo-kültürel etkilerinin daha çok olumsuz yönde olacağını düşünme eğiliminde oldukları söylenebilir. “Olumlu ekonomik etkiler” boyutunun cinsiyete ve yaşanan ilçe sınırına göre değişkenlik gösterdiği belirlenmiştir. Araştırmaya katılan erkek ve “Belen-İskenderun-Payas-Dörtyol-Erzin” ilçe sınırlarında yaşayan katılımcıların deniz turizminin olumlu ekonomik etkilerine yönelik puanlamalarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda, denize kıyısı olan ilçelerde yaşayan bireylerin deniz turizmi imkânlarının getirdiği ekonomik fırsatlardan faydalanabilmeleri, deniz turizminin ekonomik etkilerine daha pozitif bakma eğilimine sahip olmalarına katkı sağlamaktadır denilebilir. “Olumlu çevresel etkiler” boyutunun cinsiyete ve yaşa göre değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan erkeklerin ve 40-49 yaş grubundaki bireylerin, 28-39 yaş gurundaki bireylerden daha yüksek puanlama yaptığı, daha yüksek puanlama yaptığı yani yaş arttıkça çevresel etkilere bakış açısının daha olumlu olduğu gözlemlenmiştir. “Olumsuz çevresel etkiler” boyutunun öğrenim düzeyine ve ilçe sınırına göre değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir. Öğrenim düzeyi ön lisans olan bireylerin, öğrenim düzeyi lisans olan bireylerden ve “Antakya-Defne” ilçe sınırlarında yaşayan bireylerin puanlamalarının “Belen-İskenderun-Payas-Dörtyol-Erzin” ilçelerinde yaşayanlardan daha yüksek puanlama yaptığı belirlenmiştir. Bu farklılığın, öğrenim düzeyi daha yüksek olan bireylerin deniz turizminin çevresel etkilerine daha olumlu bakmasından kaynaklı olduğunu söylenebilir. “Olumsuz ekonomik etkiler” boyutunun, yaşa göre değişkenlik gösterdiği belirlenmiştir. Yaş değişkeninde; 18-27 yaş grubundaki bireylerin, 28-39 yaş grubundaki bireylerden daha yüksek puanlama yaptığı görülmüştür. Bu farklılığın, yaş arttıkça bireylerin ekonomik sorumluluklarının artması dolayısıyla, daha çok beklenti sahibi olmalarından kaynaklandığı söylenebilir.

Toplam 7 demografik değişkenden (cinsiyet, medeni durum, ikame süresi, yaş, öğrenim düzeyi, gelir düzeyi, ikame sınırı), 3'er demografik değişkene göre anlamlı farklılık gösteren 2, 2'şer demografik değişkene göre anlamlı farklılık gösteren 4 ve 1 demografik değişkene göre anlamlı farklılık gösteren 1 hipotez belirlenmiştir. Bütün bu bilgiler ışığında;

H4 hipotezi reddedilmiştir.

H1: Yerel halkın deniz turizminin genel olumlu etkilerine yönelik algı ve görüşleri demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık göstermektedir hipotezi kısmen kabul edilmiştir (cinsiyet, medeni durum ve yaş değişkeninde anlamlı farklılık).

H2: Yerel halkın deniz turizminin genel olumsuz etkilerine yönelik algı ve görüşleri demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık göstermektedir hipotezi kısmen kabul edilmiştir (medeni durum, öğrenim düzeyi ve ilçe sınırı değişkeninde anlamlı farklılık).

H3: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz sosyo-kültürel etkileri algısı demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık göstermektedir hipotezi kısmen kabul edilmiştir (öğrenim düzeyi ve ilçe sınırı değişkeninde anlamlı farklılık).

H5: Yerel halkın deniz turizminin olumlu ekonomik etkileri algısı demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık göstermektedir hipotezi kısmen kabul edilmiştir (cinsiyet ve ilçe sınırı değişkeninde anlamlı farklılık).

H6: Yerel halkın deniz turizminin olumlu çevresel etkileri algısı demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık göstermektedir hipotezi kısmen kabul edilmiştir (cinsiyet ve yaş değişkeninde anlamlı farklılık).

H7: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz çevresel etkileri algısı demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık göstermektedir hipotezi kısmen kabul edilmiştir (öğrenim düzeyi ve ilçe sınırı değişkeninde anlamlı farklılık).

H8: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz ekonomik etkileri algısı demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık göstermektedir hipotezi kısmen kabul edilmiştir (yaş değişkeninde anlamlı farklılık).

Yapılan çalışmada, Hatay halkının deniz turizminin sosyo-kültürel etkilerini olumlu algıladıkları, ekonomik etkilerini oldukça olumlu algıladıkları, çevresel etkileri konusunda ise kararsız kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumdan, Hatay halkının sağlam ve çok yönlü sosyo-kültürel yapıya sahip olmasının bir sonucu olarak deniz turizminin de sosyo-kültürel etkilerine açık olup genel olarak olumlu baktığı söylenebilir. Bununla birlikte, çalışmaya katılan yerel halkın, istihdam imkanı yaratacağı ve kalkınmayı kuvvetlendireceği inancıyla deniz turizminin ekonomik etkilerine pozitif yaklaştığı fakat çevresel düzeyde önlemlerin sağlanıp sağlanamayacağı tereddütünde kaldığı için çekimser yaklaştığı sonucuna ulaşmak mümkündür. Aritmetik ortalamalara bakıldığında, en yüksek 3 puanlamanın olumlu ekonomik etkiler önermelerine yapılmış olduğu, halkın bu 3 ekonomik önermeye yüksek ve çok yüksek düzeyde olumlu algıladığı bulgusu da bu durumu destekler niteliktedir.

Kuvan ve Akan (2005) ile Çetinkaya ve Dedemen (2013) tarafından yapılmış olan çalışmalarda, birbirlerine paralel olarak, turizmin ekonomik anlamda sağlamış olduğu katkılardan dolayı, yerel halkın turizmin gelişiminden genel bir memnuniyet duyduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Fakat Hatay'da aktif deniz turizmi henüz tam anlamıyla gerçekleşmeden, yani halk henüz ekonomik anlamda bir yarar görmemesine rağmen bahsi geçen çalışmalara paralel bir sonucun ortaya çıkması, Hatay halkının deniz turizmine olan yatkınlığını, beklentilerini ve ekonomik yarar sağladığında bu desteğin en yüksek seviyelere çıkacağı yorumunu yapmak mümkündür. Öyle ki, "Deniz turizmi için gelen turist sayısının artması yerel ekonomiyi geliştirir" önermesi toplam ortalamada en yüksek puanlamayı almış olan ve katılımcılar tarafından çok yüksek düzeyde olumlu bakılan önermedir. Ayrıca, yine Dedemen ve Çetinkaya (2013) ile Kuvan ve Akan (2005)'in çalışmalarında, olumsuz çevresel etkilerde en yüksek ortalama puanı alan "turizm tesislerinin inşası, ormanlara ciddi zararlar verir" önermesi, bu çalışmada "deniz turizmi tesislerinin inşası, kıyı şeridinin doğal güzelliğini bozar" önermesinin ortalama bazında gerisinde kalmıştır. Bu durumun da, bu çalışmanın kapsamının "deniz turizmi" olmasının doğal bir sonucu olduğu düşünülmektedir. Deniz turizminin çevresel etkileri hususunda kararsıza yakın sonuç çıkması, yine Çetinkaya ve Dedemen'in çalışma sonucuyla paralellik göstermekle birlikte (Çetinkaya ve Dedemen, 2013) içerisinde canlılık olan her durumda çevresel zararlar olabileceği gerçeği de göz önüne alınarak, deniz turizminin gelişimi için çevresel anlamda önemli tedbirler alınıp halkın da bu konuda bilgilendirilmesi yönünde çalışmalar yapılmasının faydalı olacaktır. Olumsuz sosyo-kültürel etkilerde, "deniz turizmi toplumda daha fazla yıkıcılığa yol açar" önermesinin tüm önermeler içerisinde en az puan alan, yani katılımcıların en düşük düzeyde katıldığı önerme olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hatay halkı, deniz turizminin toplumu böleceği/ayırıştıracağı, olumsuz etkileyeceğini düşünmemektedir.

Yerel halkın turizm algısını ölçmeye yönelik çalışmalar genel olarak incelendiğinde, Aydın-Yenipazar, Çanakkale-Gökçeada, İzmir-Seferihisar, Muğla-Akyaka, Sakarya-Taraklı bölgelerinde birbirlerini ve bu çalışmayı destekler nitelikte olup, yerel halkın turizm kaynaklı sağladığı kişisel yararları rağmen, turizmin olumsuz yönlerinin de farkında olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (Ak, 2019; Aksu ve Görman, 2019; Aslan ve Güneş, 2016; Yüksel, Ön Esen, Kılıç, Akçay, 2020). Bursa-Cumalıkızık Köyü'nde yapılan çalışmada belirlenen turizm algısı, halkın turistlere pozitif yaklaşımının turistlerin memnuniyet düzeylerinin artmasına ve tekrar ziyaret isteği oluşmasına yönelik

sonuçlanmıştır. Turistlere negatif yaklaşım durumunda, turizmin zarar göreceği de vurgulanmıştır (Çetin, Aksoy ve Karakuş, 2012; Eren ve Aypek, 2012). Afyon, Isparta ve Bursa’da yapılan farklı çalışmalarda, yine bu çalışmaya paralel olarak, yerel halkın turizm faaliyetlerinin sağlayacağı ekonomik faydalar sebebiyle, pozitif yaklaşım sergilediği ve alternatif turizm türlerinin geliştirilmesini istediği sonucuna ulaşılmıştır (Doğan ve Üngören, 2012; Gökçe, 2016; Solmaz, 2014).

Hatay’da genel olarak, şarap turizmi (Soydaş ve Gürler, 2019), ipekçilik (Saçlı ve Öztürk, 2020), inanç ve gastronomi turizmi (Canbolat ve Yaman, 2017) üzerine çalışmalar yapılmış ve Hatay’ın alternatif turizm türlerine açık bir il olduğu vurgulanmıştır. Deniz turizminin de diğer turizm türleri kadar ilerleme kaydedebileceği açıktır.

Bir yerin turizm potansiyeli değerlendirilirken, yerel halk kadar yerel yönetimlerin de görüşleri oldukça önem arz etmektedir. Bu sebeple yapılan mülakatlar sonucunda, yerel yönetimlerin yerel halkla paralel olarak, Hatay’da deniz turizminin sosyo-kültürel etkilerini olumlu algıladıkları, ekonomik etkilerini oldukça olumlu algıladıkları, çevresel etkileri konusunda ise; olumluya daha yakın olmakla birlikte az da olsa tereddüt yaşadıkları tespit edilmiştir. Yaşanan çevresel tereddütün, alınacak önlemler, insanların bilinç düzeylerinin artırılması ve denetimlerin sağlanması gibi durumlarla son bulabileceği görüşünde olduğunu söylemek mümkündür. Yayıncı ilçesinde gerçekleşmesi planlanan dalış okulu projesinin deniz turizmi adına çok büyük bir adım olacağını söylemek mümkündür fakat reklam ve tanıtımı ne kadar yoğun olursa, şehre o denli yararlı olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca bu araştırma, Hatay ilinde deniz turizmi üzerine yapılan büyük çaplı ilk çalışma olması sebebi ile literatüre önemli katkılar sağlayacaktır.

Yapılmış olan araştırmanın sonucunda, yerel halk ve ilçe belediyeler ile sivil toplum kuruluşlarının birbirlerine paralel olarak sosyo-kültürel etkileri olumlu algıladıkları, ekonomik etkileri çok olumlu algıladıkları ve çevresel etkiler konusunda kararsız kaldıkları belirlenmiştir. Çevresel etkiler konusunun tek başına ele alınarak derinlemesine incelenmesi gerektiği, bir sonraki çalışmada nasıl minimize edilebileceği ile ilgili yine yerel paydaşların algı ve görüşlerine başvurarak bir çalışma yapılması önerilebilir. Aynı konuda yerel halka çevresel bilinçlendirme yapılması gerektiği, yerel yönetimlerin belirtmiş oldukları sorumlulukları alarak denetim konusunda daha sıkı olmaları, yapılabilecek ilk girişimler olduğu söylenebilir. Hatay ili yerel paydaşlarının deniz

turizmine hazır ve açık oldukları, çevresel tereddütlerin de ortadan kaldırılması ya da minimize edilmesiyle de Hatay'da mevcut olan deniz turizmi potansiyelinin değerlendirilmesinde hiçbir engelin bulunmadığı belirlenmiştir. Bu durum yatırımcılar açısından bir fırsat olarak değerlendirilebilir, deniz turizminin geliştirilmesi kapsamında kamu kurumları gerekli adımları atabilir ve kalkınma planlarında Hatay bölgesinde deniz turizminin kalkınması ve geliştirilmesine yönelik kararlar alınması önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Açı, Y. (2008). *Hatay İlinin Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Gelişme Potansiyeli*. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Ak, D. (2019). Taşra Sakinliğinde Sakin Şehir Olmak: Yenipazar. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 5(1): 1-26.
- Akgül, A. ve Çevik, O. (2005), İstatistik Analiz Teknikleri, ‘Spss’ te İşletme Yönetimi Uygulamaları’’ İkinci Baskı: 436. Ankara: Emek Ofset Ltd. Şti.
- Aksu, M ve Görman, N. (2019). Yerel halkın Cittaslow Hareketi Bağlamında Turizm Algısı: Seferihisar ve Gökçeada’da Bir Araştırma. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 9 (2).
- Aliağaoğlu, A. ve Uğur, A. (2010). Şehir Coğrafyası, Nobel Yayın Dağıtım: 169. Ankara.
- Alkan, G., Koraltürk, A., Öncü, A. ve Eroğlu Pektaş, C. (2015). "Evaluation of Istanbul Port in cruise tourism in terms of brand value". *Management*, 4(4): 276-285.
- Arıkan, H.A., Aydın, A., Baydağ, C., Acar, F. (2000). Deniz Turizmi ve Yatçılık Çalışma Grubu Görüşler, Öneriler ve Değerlendirmeler: 3. T.C. Başbakanlık Denizcilik Müsteşarlığı, İstanbul.
- Arlinghaus, R., Cooke, S. J., Lyman, J., Policansky, D., Schwab, A., Suski, C., and Thorstad, E. B. (2007). Understanding the complexity of catch-and-release in recreational fishing: an integrative synthesis of global knowledge from historical, ethical, social, and biological perspectives. *Reviews in Fisheries Science*, 15(1-2), 75-167.
- Aslan, E ve Güneş, S.G. (2016). Sakin Şehirler için Sürdürülebilir Turizmin Önemi: Sakarya-Traklı Örneği. *Rekreasyon ve Turizm Araştırmaları Dergisi* 3(3): 1-7.
- Ayık, O. (2017). *Türofed Tourism Report*. Türkiye Otelciler Federasyonu (12): 60.
- Babat, D., Gökçe, F ve Varışlı, A. (2017) Hatay mutfak kültürünün sürdürülebilirliğinde, yöresel yiyecek üreticilerinin rolü. In 1st International Sustainable Tourism Congress: 816-830.
- Balakrishnan, M. S., Ramzi, N. and Clifford, L. (2011). ‘‘Destination Brand Components’’, *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 5(1): 4-25.
- Baloğlu, Ş. (1997). *An Empirical Investigation of Determinants of Tourist Destination Image*, Virginia Tech., Yayınlanmamış Doktora Tezi: 33. USA.
- Baloğlu, Ş., Mangaloğlu, M. (2001). Tourism destination images of Turkey, Egypt, Greece and Italy as perceived by US-based tour operators and travel agents. *Tourism Management*, 22(1), 1-9.

- Baran, G.G. ve Özoğul, G. (2016). Journal of Marine Tourism. 1, 1(2): 1-14.
- Basiron, M. N.(1997). Marine Tourism Industry - Trends And Prospects” National Seminar on the Development of Marine Tourism Industry in South East Asia at Langkawi, Kuala Lumpur.
- Beyhan, Ş. G., ve Ünügür, S.M. (2010). Çağdaş gereksinimler bağlamında sürdürülebilir turizm ve kimlik modeli. *İTÜ DERGİSİ/ a*, 4(2), 79-87.
- Boyraz, Z. (2007). Erzin’in Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonel Özellikleri. AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 9, 151-175.
- Boz, M. ve Yıldırım Saçılık, M. (2018). ‘Kırsal Turizm Gelişiminde Turist Tipolojisinin Seyahat Alışkanlıkları Açısından Belirlenmesi: Çeşitli Turist Grupları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma’. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 8(1), s. 60-74.
- Buhalis, D., 2000. Marketing and Competitive Destination of the future, *Tourism Management*, 21, (2000): 97-116.
- Bull, A. (1995). *Economics of Travel and Tourism* (2): 12. Longman Australia Pty Ltd.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör Analizi: ‘Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı’. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*: (32): 470-480.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*: Ankara. Pegem A Yayıncılık.
- Canbolat, C. ve Yaman, M. (2017). Dini İnançların, Gastronomi Turizminde Destinasyon Seçimine Etkisi. *International Halal Tourism Congress*. 7-9 April. Alanya-Turkey.
- Casson, L. (1994). *Travel in Ancient World*, The John Hopkins University Press, Baltimore, Baryland.
- Cohen, E. (1972). Toward a Sociology of International Tourism. *Social Research*, 164-182.
- Collins, J. H. (2008). Marine tourism in the Kimberley region of Western Australia. *Geographical Research*, 46(1), 111-123.
- Cooper, C., Fletcher, J., Gilbert, D. Ve Wanhill, S., (1993). *Tourism Principle and Practices*. 1. Baskı. United Kingdom: Pitman Publishing.
- Cowx, I. G. (2002). Recreational fishing. *Handbook of fish biology and fisheries*, (2): 367-390.
- Cömert, M. (2014). Turizm pazarlamasında yöresel mutfakların önemi ve Hatay mutfağı örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 2(1), 64-67.
- Çetin, T., Aksoy, B. ve Karakuş, U. (2012). Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Turizm ve Türkiye’nin Turizm Değerlerine İlişkin Algıları, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 192-193.
- Çakmak, T. F. ve Dinçer, F. (2016). *Deniz Turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık: 209-232.

- Çetinkaya, G. ve Dedemen, O. (2013). Golf Turizmine Yönelik Yerel Halkın Algılarının Belirlenmesi: Antalya/Belek Örneği, *Turizm Araştırma Dergisi*, 2 (1).
- Davis, B.D., Chappelle, D.E., Sternquist, Brenda, J., Pysarchik, Dawn, T., (1993). Tourism Market Segmentation in Michigan's Upper Peninsula: A Regional Approach, *Journal of Travel and Tourism Marketing*, 2 (1): 1-31.
- De Lacy, T., Battig, M., Moore, S., ve Noakes, S. (2002). *Public/private Partnerships for Sustainable Tourism*. Gold Coast: CRC for Sustainable Tourism.
- De Souza, P. (2002). Seafaring and Civilization: Maritime Perspectives on World History. Profile: 7.
- Demir, A., (1996), Çağlar İçinde Antakya, Akbank Kültür ve Sanat Kitapları, İstanbul: 9.
- Demirci , S., Arslantaş E. (2015). İskenderun Körfezi Rekreatyonel Balıkçılık Faaliyetleri Üzerine Ön Bir Araştırma. 18. Ulusal Su Ürünleri Sempozyumu, İzmir.
- Diakomihalis, M.N. (2007) "Greek Maritime Tourism: Evolution, Structures And Prospects", *Research in Transportation Economics*, 21: 419–455.
- Doğan, H. ve Üngören, E. (2012). Yerel Halkın Isparta Turizmine Yönelik Görüşleri Üzerine Bir Araştırma, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(1): 103-122.
- Dore L. ve Crouch. G.I., (2002). Promoting Destinations: An Exploratory Study of Publicity Programmes Used by National Tourism Organizations, *Journal of Vacation Marketing*, 9(2): 137-152.
- Duman, D., Eryılmaz, G., ve Saçlı, Ç. (2021). Şehir Pazarlaması Kapsamında Destinasyon imajı Algısının Belirlenmesi: Hatay İli Örneği. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (46): 125-147.
- EC (European Commission), (2014) A European Strategy for more Growth and Jobs in Coastal and Maritime Tourism (COM2014-86 Final Report), Brussels
- Ecorys, (2013). Study in Support of Policy Measures for Maritime and Coastal Tourism at EU Level Final Report, Rotterdam: 5.
- Ekogündem.org, 2021. Erişim: <http://ekogundem.org/2019/07/28/turkiyenin-en-uzun-sahili-samandag-sahili-2/>. Son Erişim Tarihi: 10.04.2021.
- Eralp, Z. (1983). Genel Turizm. Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu: 118.
- Erdem, M. (2010), Doğu'nun Kraliçesi Antakya, *Antalya Rehberler Odası Dergisi*, (1): 17-26.
- Eren, R. Ve Aypek, N. (2012). Kırsal Turizm Bölgesinde Yerel Halkın Turizmin Gelişimine Karşı Tutumları: Cumalıkızık Köyü Örneği, *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, (2): 43-47.

- Erkurt, O., ve Paker, S. (2014). Sualtı Arkeoparkları ve Deniz Turizmi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Denizcilik Fakültesi Dergisi*, 6 (2), 131-144.
- Expo'21 Hatay, (2021). Erişim: <https://expo2021hatay.com/hatay/kultur/hatay-tarihi/>. Son Erişim Tarihi: 10.04.2021
- Expo'21 Hatay, (2021). Erişim: <https://expo2021hatay.com/hatay/gastronomi/unesco-gastronomi-projesi/>. Son Erişim Tarihi: 16.03.2021.
- Expo'21 Hatay, (2021). Erişim: <https://expo2021hatay.com/hatay/ulasim/>. Son Erişim Tarihi: 17.03.2021.
- Franklin, A. Ve Crange, M. (2001). "The Trouble with Tourism and Travel Theory?" *Tourist Studies*, 1(1), 5-22.
- Gezi 98 (1998). *Türkiye Antik Kentler Rehberi*. İstanbul: Ekin Yayıncılık.
- Gibson, P. (2006). *Cruise Operations Management*, Elsevier, Oxford.
- Go Hatay, (2021). Erişim: <http://www.gohatay.org/hatay-da-gorulecek-yerler-detay/beyazit-i-bestami-turbesi>. Son Erişim Tarihi: 11.04.2021.
- Go Hatay, (2021). Erişim: <http://www.gohatay.org/hatay-da-gorulecek-yerler-detay/aziz-nikola-ortodoks-kilisesi-iskenderun>. Son Erişim Tarihi: 11.04.2021.
- Gökçe, F. (2016). Yerli Halkın Turizmin Gelişimine Yönelik Algı ve Desteği: Afyonkarahisar Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği, Afyon.
- Gökçe, Ö. (2007). "Destinasyon Yönetimi ve Pazarlama Temelleri: İzmir için Bir Destinasyon Modeli Önerisi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir: 63.
- Gökgöz, B. (2010). Dünyada ve Türkiye'de Kruvaziyer Turizmi ve Endüstrisi: Karadeniz'e Yönelik Bir Destinasyon Modellemesi. Uzmanlık Tezi. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, Ankara: 36.
- Gunn, C. (1993). *Tourism Planning*, Taylor and Francis Publish, New-Jersey.
- Gürler, G. (2007). Bilimsel Araştırma Durum Çalışması (Örnek olay). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Güzel, K. (2006). Kruvaziyer Turizmin Türkiye'deki Geleceği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü: 98.
- Hacıosmanoğlu, S., (2016). Atchana Höyük'te (antik Alalak) Geç Bronz Çağına Ait Kıbrıs Seramik Buluntularının (White Slip Ve Monochrome) Kaynak Alan Analizi Ve Arkeometrik Açından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Hair, J. F. J., Black, W. C., Babin, B. J., and Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis Seventh Edition* Prentice Hall.
- Hall, C. M. (2001). Trends in ocean and coastal tourism: the end of the last frontier? *Ocean and Coastal Management*, 44(9), 601-618.
- Haseki, M. İ. (2013). Çukurova Üniversitesi Karataş Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu. II. Doğu Akdeniz Turizm Sempozyumu (Ekoturizm). 19 Nisan.
- Hatay İl Stratejik Planı 2011-2015, (2011). T.C. Hatay Valiliği. Hatay İli Raporu, (1997), DPT.
- Hatay İli Çevre Durum Raporu (2016). T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, T.C. Hatay Valiliği, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
- Hawes, D.K., Taylor, D.T ve Hampe, G.D., (1991). Destination Marketing By States, *Journal Of Tourism Research*, Summer- 1991: 11-17.
- İmeak Deniz Ticaret Odası (2015). “Deniz Turizminin Dünü, Bugünü ve Sürdürülebilirliği”, İmeak DTO Dergisi, Nisan Sayısı: ss. 1-40.
- İmeak Deniz Ticaret Odası (2019). “Türkiye’de Deniz Turizmi”, *İmeak DTO Dergisi*, Ağustos: 3.
- Island Resources Foundation, (1996). *Tourism and Coastal Resources Degradation in the Wider Caribbean*. Erişim: <https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/9250/-Tourism%20and%20Coastal%20Resources%20Degradation%20in%20the%20Wider%20Caribbean-1996Tourism-coastal-resources-degradation-Wider-Caribbean.pdf?sequence=3&isAllowed=y> . Son Erişim tarihi: 10.03.2021.
- İnternet: <https://www.antakya.com/haber-2471-hado-hatay-deniz-otobusleri-bilet-satis-fiyatları-iletisim>. Son Erişim Tarihi: 14.03.2021.
- İnternet: <http://www.hatay.gov.tr/sahiller>. Son Erişim Tarihi: 15.03.2021.
- İnternet: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Hatay>. Son Erişim Tarihi: 10.03.2021
- İnternet: https://wblog.wiki/tr/Peninsular_and_Oriental_Steam_Navigation_Company. Son Erişim Tarihi: 28.02.2022.
- İnternet: <https://www.sabah.com.tr/turizm/2014/07/02/dunyanin-en-uzun-kumsallari>. Son Erişim Tarihi: 19.02.2022.
- İnternet: <https://www.sabah.com.tr/turizm/2018/07/11/turizmin-yeni-gozdesi-krvaziyer-turizm>. Son Erişim Tarihi: 28.02.2022.
- İskenderun Ticaret ve Sanayi Odası (İTSO), Haziran 2020. <https://iskenderuntso.org.tr/itso-yonetimiarsuz-madenli-su-sporlari-merkezi-yatlimani-ve-hatay-deniz-otobusu-hado-projesinin-temelatma-torenine-katildi/>. Son Erişim Tarihi: 13.03.2021.

- Johnston, B. R. (1990). Save our beach dem and our land too! The problems of tourism in "America's Paradise. *Cultural Survival Quarterly*, 14(1): 7-8.
- Kalaycıoğlu, M. (2011). Hatay Halk Bilimi, Antakya Belediyesi Kültür Yayını: 11, Hatay.
- Karasar, N. (2005). Bilimsel Araştırma Yöntemi, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım. 110-111.
- Kester, J. (2002). "Cruise tourism". *Tourism Economics*, 9(3), 337-350.
- Kılıçhan, R. ve İlhan, İ. (2014). "Hızla gelişen dünya turizminde yeni trend: kruvaziyer turizm". 2. *Ulusal Deniz Turizmi Sempozyumu*: 232, İzmir.
- Koçak, A. ve Arun, Ö. (2006). İçerik Analizi Çalışmalarında Örneklem Sorunu. *Selçuk İletişim Dergisi*, 4(3), 21-28.
- Koruyan, N., (2001). Turizmde Vizyon, *Türkiye Turizm Yatırımcıları Derneği'nin 3 Aylık Yayın Organı*, 1(2), 19.
- Kozan, G.Y., Özdemir, S.S ve Günlü, E. (2014). Turizm Yazınında Deniz Turizminin Olgusal Gelişimi. 2. *Ulusal Deniz Turizmi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*: 1. İzmir.
- Kozan, Y., Kozan, G.Y., Özdemir, S., Özdemir, S.S., Günlü, E. (2014). Turizm Yazınında Deniz Turizminin Olgusal Gelişimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Denizcilik Fakültesi Dergisi*, 6 (2), 115- 129.
- Kuvan, Y. ve Akan, P. (2005). Residents' attitudes toward general and forest-related impacts of tourism: the case of Belek, Antalya. *Tourism Management* 26: 691-706.
- Lekakou, M. ve Tzannatos, E. (2001). Cruising and Sailing: A New Tourist Product for the Ionian Sea (in Greek), *Volume in Honor of Emeritus Professor M. Rafael*: 475-496. Pireaus: University of Pireaus.
- Levinson, D.J. (1986) A Conception of Adult Development. *American Psychologist*, 4, 3-13
- Mansuroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2021). Antalya'da kent gelişiminin koruma alanlarına etkileri. *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları III. Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı*, Ankara.
- Mill, C.R. ve Morrison, A.M. (1985). *The Tourism System*, 1. Baskı, ABD: Prentice- Hall International Editions.
- Miller, M.L. (1993). The Rise of Coastal and Marine Tourism. *Ocean and Coastal Management*, 21(1-3), 183-199
- Miller, M.L. ve Auyong, J. (1991). Coastal Zone Tourism: A Potent Force Affecting Environment and Society. *Marine Policy*, 15(2), 75-99.
- Mohd Isa, S. ve Ramli, L. (2014). Factors Influencing Tourist Visitation in Marine Tourism: Lessons Learned from FRI Aquarium Penang, Malaysia. *Intenational Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 8(1), 103-117.

- Oktayer, N., Susam N, ve Çak, M. (2007): Türkiye'de Turizm Ekonomisi, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul.
- Orams, M. (2002). *Marine Tourism: Development, Impacts and Management*. Routledge, London.
- Özdamar, K. (2003). *Modern Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Özel, Ç. H. (2010). Güdülere Dayalı Yerli Turist Tipolojisinin Belirlenmesi: İç Turizm Pazarına Yönelik Bir Uygulama. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: 31, Eskişehir.
- Özer, M. N. (2004). Kıyı mekanını düzenleme modelinin tanımlanması ve Antalya örneğinde incelenmesi. Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları V. Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı, Adana.
- Özhan, E. (2001). Türkiye'de kıyı yönetimi üzerine değerlendirmeler. Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları III. Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı. Ankara.
- Paker, S. (2013) *Denizde Sportif Faaliyetler, Denizcilik İşletmeleri Yönetimi* (Ed. Cerit, G., Deveci, A. ve Esmer, S.) Beta Yayınları: 434, İzmir.
- Pamir, H. (2009). Alalakh'dan Antiokheia'ya Hatay'da Kentleşme Süreci, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 6(12): 258-288, Hatay.
- Papageorgiou, M. (2016). "Coastal and marine tourism: A challenging factor in Marine Spatial Planning", *Ocean and Coastal Management*, 129: 44-48.
- Pırnar, İ. ve Sarı, F.Ö. (2017). Ege Bölgesi'nde Sürdürülebilir Deniz Turizmine Yönelik Nitel Bir Araştırma ve Gzft Analizi. *Denizcilik Fakültesi Dergisi*. 1(9): 55-72.
- Plog, S. C. (1974). Why Destination Areas Rise and Fall In Popularity. *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, 14(4), 55-58.
- RG (Resmi Gazete), (2009). 2009/15212 *Deniz Turizmi Yönetmeliği 24 Temmuz 2009*. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090724-6.htm>. Son Erişim Tarihi: 4.03.2021.
- Saçlı, Ç., Akgül, C.C. ve Pektaş, K. (2018). Hatay'da Deniz Turizmi Potansiyelinin SWOT Analizi ile Değerlendirilmesi. VII. Ulusal III. Uluslararası Doğu Akdeniz Turizm Sempozyumu, 940- 955.
- Saçlı, Ç., ve Öztürk, F. B (2020). İpekçilik Kültürü ve Turizm: Paydaşların Hatay'da İpekçiliğe Yönelik Görüşleri, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (76): 1916-1930.
- Saenger, P. (1990). "Environmental impacts of coastal tourism: an overview and guide to relevant literatüre", *School of Environment, Science and Engineering Papers*, :1-17.
- Sevinç, F. ve Güzel, T. (2016). Yat Turizmi, T. F. Çakmak ve F. İstanbullu Dinçer (Ed.) *Deniz turizmi içinde*, Ankara: Detay Yayıncılık, 89-156.

- Shackley, M. (2006). *Atlas of Travel and Tourism Development*, Elsevier Butterworth-Heinemann, Burlington.
- Smith, V. L. (1989). *Hosts and Guests: The Anthropology of Tourism*. USA: University of Pennsylvania Press.
- Solmaz, C. (2014). Yerel Halkın Bölge Turizmine Bakış Açısının Belirlenmesi: Burdur'da Bir Araştırma, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 6(10).
- Soydaş, M.E. ve Gürler, M. (2019). Şarap Turizmine Yerel Halkın Bakış Açısı: Hatay Örneği. *Journal of Tourism and Gastronomi Studies*. 7(3), 2274-2293.
- Soykan, F. (2003). Coğrafi Çevrenin Turizm Amaçlı Değerlendirilmesinde Turizm Potansiyelini Saptamanın Önemi, Coğrafi Çevre Koruma ve Turizm Sempozyumu, 16-18 Nisan, Ege Üniversitesi Edebiyat Fak. Yayın, İzmir.
- Şahin, B., B. Çaylı ve G. Erol (2011). Kruvaziyer Turizminin Destinasyon Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi: Samsun Örneği, Samsun Sempozyumu, 13-16 Ekim, Samsun.
- Şehmus, B. Ve Mehmet, M. (2001) "Tourism Destination Images of Turkey, Egypt, Greece an Italy As Perceived by US- Based Tour Operators and Travel Agents", *Tourism Management*, 22(1): 2.
- Şereflişan, H. (2014). Gölbaşı Gölü (Hatay) Tatlı Su Midyelerinin Ekonomik Değer Taşıyan Özelliklerinin Araştırılması. *Yunus Araştırma Bülteni*, 3, 43-49.
- Tabachnick, G. B. ve Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics* (6th ed). London: Pearson.
- T.C. Altınözü Kaymakamlığı. Erişim: <http://www.altinozu.gov.tr/altinozu-tarihii>. Son Erişim Tarihi: 08.04.2021
- T.C. Arsuz Belediyesi (2021). Erişim: <https://www.arsuz.bel.tr/> . Son Erişim Tarihi: 08.04.2021
- T.C. Belen Kaymakamlığı, (2021). Erişim: <http://www.belen.gov.tr/bakras-kalesi>. Son Erişim Tarihi: 08.04.2021
- T.C. Belen Kaymakamlığı, (2021). Erişim: <http://www.belen.gov.tr/sogukoluk-guzelyayla-mahallesi-piknik-alani>. Son Erişim Tarihi: 08.04.2021
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2019). *On Birinci Kalkınma Planı 2019-2023*: 100- 101.
- T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2021). Erişim: <https://www.csqb.gov.tr/asgari-ucret/asgari-ucret-2021/> . Son Erişim Tarihi: 01.08.2021.

- T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2015). İskenderun Körfezi Bütünleşik Kıyı Alanları Planı. Erişim: https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgm/icerikler/aciklama_raporu-20210408094358.pdf . Son Erişim Tarihi: 12.03.2021
- T.C. Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı (DOĞAKA) (2015). *TR63 Bölge Planı 2014-2023*, 1. Baskı, Hatay.
- T.C. Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı (DOĞAKA) (2018). *Hatay İl Turizm Stratejisi ve Eylem Planı 2018-2023*. 1. Baskı: Hatay.
- T.C. Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı (DOĞAKA) (2019). *Hatay Kıyı Bölgelerinin Yat Turizmi Açısından Değerlendirilmesi Ön Fizibilite Raporu*: 18.
- T.C. Hatay Büyükşehir Belediyesi, (2017). Erişim: <https://www.hatay.bel.tr/> . Son Erişim Tarihi: 12.03.2021.
- T.C. Hatay Büyükşehir Belediyesi, (2020).Erişim: <https://www.hatay.bel.tr/icerikler/hado/>. Son Erişim Tarihi: 13.03.2021.
- T.C. Hatay Büyükşehir Belediyesi, (2021). Erişim: <https://hatay.bel.tr/GeziRehberiDetay.aspx?GeziRehberiId=10>. Son Erişim Tarihi: 18.03.2021.
- T.C. Hatay Valiliği (2012). *Hatay İl Turizm Stratejisi ve Eylem Planı 2012-2015*: 64-67.
- T.C. Hatay Valiliği (2013). T.C. Çevre Ve Şehircilik Bakanlığı (2012). Hatay İli 2012 Çevre Durum Raporu <https://ced.csb.gov.tr/2012-yili-il-cevre-durum-raporlari-i-82523> . Son Erişim Tarihi: 19.03.2021.
- T.C. Hatay Valiliği (2019)- T.C. Çevre Ve Şehircilik Bakanlığı. Hatay İli 2018 Çevre Durum Raporu. https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/hatay_2018_-cdr_son-20191031135340.pdf. Son Erişim Tarihi: 19.03.2021.
- T.C. Hatay Valiliği, (2012). Hatay İl Turizm Stratejisi ve Eylem Planı: 40-41.
- T.C. Hatay Valiliği, (2012). Hatay İli Turizm Stratejisi ve Eylem Planı, 2012-2015: 12
- T.C. Hatay Valiliği, (2021). Erişim: <http://www.hatay.gov.tr/hatay-turizm-destinasyon-tanitimi-toplantisi-yapildi>. Son Erişim Tarihi: 17.03.2021.
- T.C. Hatay Valiliği, (2021). Hatay'da Nerede Konaklayabilirim? Erişim: <http://www.hatay.gov.tr/hatayda-nerede-konaklayabilirim>. Son Erişim Tarihi: 17.03.2021.
- T.C. Hatay Valiliği, (2021). Hatay'da Nerede Yemek Yiyebilirim? Erişim: <http://www.hatay.gov.tr/hatayda-nerede-yemek-iyeyebilirim>. Son Erişim: 17.03.2021.
- T.C. Hatay Valiliği, (2021). Erişim: <http://www.hatay.gov.tr/isim-hikayesi>. Son Erişim Tarihi: 14.03.2021.

- T.C. Hatay Valiliği, (2021). Erişim: <http://www.hatay.gov.tr/kursunlu-han>. Son Erişim Tarihi: 16.03.2021.
- T.C. Hatay Valiliği, (2021). Erişim: <http://www.hatay.gov.tr/sosyal-ve-cografi-durum>. Son Erişim Tarihi: 15.03.2021.
- T.C. Hatay Valiliği, (2021). Erişim: <http://www.hatay.gov.tr/tarihsel-surec-icinde-hatay>. Son Erişim Tarihi: 10.03.2021.
- T.C. Hatay Valiliği, (2021). Erişim: <http://www.hatay.gov.tr/turbeler>. Son Erişim Tarihi: 16.03.2021.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2013. Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018, Ankara.
- T.C. Kırıkhan Kaymakamlığı, (2021). Erişim : <http://www.kirikhan.gov.tr/beyazit-i-bestami-turbesi>. Son Erişim Tarihi: 19.03.2021
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2007). Türkiye Turizm Stratejisi 2023 ve Eylem Planı 2007-2013, Ankara.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2007). Türkiye Turizm Stratejisi ve Eylem Planı 2007-2013, Ankara.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2007). *Türkiye Turizm Stratejisi 2023 ve Eylem Planı 2007-2013*, Ankara: 54-80.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2020). Hatay İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Erişim: <https://hatay.ktb.gov.tr/TR-60901/turizm-istatistikleri.html>. Son Erişim Tarihi: 12.03.2021.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2021). Hatay İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Erişim: <https://hatay.ktb.gov.tr/TR-201496/cografya.html>. Son Erişim Tarihi: 12.03.2021.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2021). Hatay İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Erişim: <https://hatay.ktb.gov.tr/TR-205529/dogal-kulturel-ve-tarihi-turizm-degerler.html> Son Erişim Tarihi: 16.03.2021.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2021). Hatay İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Erişim: <https://hatay.ktb.gov.tr/TR-201532/kurvaziyer-turizmi.html>. Son Erişim Tarihi: 15.03.2021.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2021). Hatay İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Erişim: <https://hatay.ktb.gov.tr/TR-60901/turizm-istatistikleri.html>. Son Erişim Tarihi: 17.03.2021.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2021). Hatay İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Erişim: <https://hatay.ktb.gov.tr/TR-201495/tarihce.html>. Son Erişim Tarihi: 14.03.2021.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2021). Hatay İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Erişim: <https://hatay.ktb.gov.tr/TR-232565/hatay39in-ilk39leri-ve-en39leri.html>. Son Erişim Tarihi: 16.03.2021.

- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2021). Hatay İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Erişim: https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgm/icerikler/aciklama_raporu-20210408094358.pdf . Son Erişim Tarihi: 12.03.2021.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2021). İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Erişim: <https://hatay.ktb.gov.tr/TR-201522/gol-ve-magaralar.html>. Son Erişim Tarihi: 12.03.2021.
- T.C. Payas Kaymakamlığı, (2021). Erişim: <http://www.payas.gov.tr/cinkule>. Son Erişim Tarihi: 20.03.2021.
- T.C. Samandağ Kaymakamlığı, (2021). Erişim: <http://samandag.gov.tr/tarihi-yerler>. Son Erişim Tarihi: 20.03.2021.
- T.C. Samandağ Kaymakamlığı, (2021). Erişim: <http://www.samandag.gov.tr/besikli-magara>. Son Erişim Tarihi: 20.03.2021.
- T.C. Ulaştırma Bakanlığı Demiryollar, Limanlar ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü, (2010). Turizm Kıyı Yapıları Master Plan Çalışması Sonuç Raporu, <https://aygm.uab.gov.tr/uploads/pages/master-plan-calismalari/masterplan1.pdf>. Son Erişim Tarihi: 11.03.2021.
- Tabachnick, B.G. And Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. Boston, Pearson.
- Taşçı, A.D.A. (2003). *Determinants of Destination Image*, Michigan State University, Yayınlanmamış Doktora Tezi: 2, USA.
- Taşlıgil, N. (2008). Datça- Bozburun özel çevre koruma bölgesi ve turizm. *Aegean Geographical Journal*, 17 (1-2): 73-78.
- Taştan, H. ve İflazoğlu, N. (2018). Hatay'ın Unesco Gastronomi Şehri Olması ile İlgili Yerel Restoran İşletmelerinin Farkındalığının Değerlendirilmesi, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies* 6/ Special issue3: 384-393.
- Taylor, N. ve Buckenham, B. (2003). *Social Impacts of Marine Reserves in New Zealand*. <https://www.doc.govt.nz/globalassets/documents/science-and-technical/sfc217.pdf>. Son Erişim Tarihi: 10.03.2021.
- TDK (Türk Dil Kurumu) İnternet Sitesi, (2021). www.tdk.gov.tr. Son Erişim Tarihi: 09.03.2021.
- Tepe, Y. (2009). Reyhanlı Yenişehir Gölü (Hatay) Su Kalitesinin Belirlenmesi. *Ekoloji Dergisi*, 18(70), 38-46.
- Texas Agricultural Extension Service and Texas Department of Commerce, (1997). *Developing Tourism in your Community*, ABD.
- Tosun C., Timonty, D.J., Öztürk, Y.,(2003). Tourism Growth, National Development and Regional Inequality in Turkey. *Journal Sustainable Tourism*, 11(2-3): 133- 162.
- Tosun, C. and Jenkins, C.L., (1998). The evolution of tourism planning in Third World Countries: a crutique, *Tourism and Hospitality Research*, 4 (2): 101-114.

- Tosun, C. ve Bilim, Y. (2004). Şehirlerin Turistik Açından Pazarlanması: Hatay Örneği. *Turizm Araştırmaları Dergisi*, (2): 125-138.
- Tosun, C. (1998). Roots of Unsustainable Tourism Development at the Local Level: The Case of Urgup in Turkey, *Tourism Management*, 16 (6).
- Tosun, C., Bilim, Y. ve Temizkan, R. (2003). Alternatif ve Turistik Ürün Çeşitlendirme Stratejileri: Hatay Örneği, *Türkiye'nin Alternatif Turizm Potansiyeli ve Güncel Sorunları Konferansı*, 3-4 Mayıs 2003, Çankırı.
- Tosun, C., Timonty, D.J., Parpairis, A. ve McDonald, D., (2004). Cross Border Co-Operation in Tourism Marketing For Sustainable Tourism Development: The Case of Greece and Turkey, *Journal of Travel and Tourism Marketing*, June.
- TUIK, (2020). <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>. Son Erişim Tarihi: 09.06.2021
- Tümbek, A. N., (2009), Bütünleşik pazarlama faaliyetleri ile inanç turizmini geliştirerek yabancı yatırımın çekilmesi ve Antakya örneği. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Üretim Yönetimi ve Pazarlama Bilim Dalı, Doktora Tezi: 134-136.
- Türkiye Kültür Portalı, (2021). Erişim: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/hatay/gezilecekyer/antakya-kalesi-ve-surlari>. Son Erişim Tarihi: 12.03.2021.
- UNEP (United Nations Environment Programme) and WTO (World Tourism Organization) (2005). Making tourism more sustainable, a guide for policy makers. https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/8741/-Making%20Tourism%20More%20Sustainable_%20A%20Guide%20for%20Policy%20Makers-2005445.pdf?sequence=3&isAllowed=y . Son Erişim Tarihi: 11.03.2021.
- Uslu, O., (1990). Turizm ve Çevresel Etkileri. Turizm ve Çevre Konferansı. Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını. Kavaklıdere, Ankara: 19-47.
- Uysal, M., Chen, J.S. ve Williams, D.R., (2000). Increasing State Market Share Through a Regional Positioning, *Tourism Management*, 21: 89-96.
- Uzuneminoğlu, H., (1992). Samsun Bir Uygulamalı Şehir Coğrafyası. s. 1. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- Üçışık, S. ve Kadioğlu, M (2001). ‘‘Türkiye’de Kruvaziyer Turizmi Geliştirme Şartları’’, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 3(1): 83-92, İstanbul.
- Wild, G.P. (2003). Cruise Industry Statistical Review 2002. Sussex: Wild GP.
- World Register of Introduced Marine Species (WRiMS) İnternet Sitesi, ‘‘Impact of tourism in coastal areas: Need of sustainable tourism strategy’’ http://www.marinespecies.org/introduced/wiki/Impact_of_tourism_in_coastal_areas:_Need_of_sustainable_tourism_strategy. Son Erişim Tarihi: 10.03.2021.

- Yaşar, O. (2008), Çanakkale Boğazı Doğu Kıyılarında Çevre Dostu Bir Liman: Çanakkale Kepez Limanı, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5 (2), 1-26.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S., (2004). SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Detay Yayıncılık: Ankara.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık, Ankara: 105.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık: Ankara.
- Yüksek, G. (2012). "Turizm ve ulaştırma". M. Cavcar (Ed.). Turizm Ulaştırması. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir: 2-25.
- Yüksel, F., Ön Esen, F., Kılıç, B. ve Akçay, S. (2020). Paydaşların Gözüyle Yavaş Şehir Akyaka'da Aşırı Turizm. *Turizm Akademik Dergisi*, 7(1): 257-268.
- Zell, L. (2003). A Guide to the Kimberley Coast Wilderness – North Western Australia. KTA, Broome.
- Zengin, M. (2013). An Overview of the Status of Recreational Fisheries in Turkey: Samples of Galata Bridge, the Dardanelles, and Lake Abant. (2): 51-65.

EKLER

EK. 1- Anket Formu Örneği

ANKET FORMU						
Değerli Katılımcı, bu çalışma “Hatay ilinde deniz turizminin gelişimine yönelik yerel halkın algı ve görüşlerini belirlemek amacıyla” yapılmaktadır. Bu anket formu bilimsel bir araştırmaya veri sağlamak için oluşturulmuş olup katılımcılara herhangi bir yasal sorumluluk yüklememekte, bu kapsamda ilgili anketler tamamen gönüllülük esasına göre doldurulmaktadır. Ayrıca “Ankete vermiş olduğunuz yanıtlar, sadece bilimsel amaçlarla kullanılacak olup kesinlikle üçüncü şahıslarla paylaşılmayacaktır”. Araştırmaya destek olarak, sorulara samimi cevaplar verdiğiniz ve vaktinizi ayırdığınız için şimdiden teşekkür ederiz.						
Özlem DOĞAN, İskenderun Teknik Üniversitesi, Barbaros Hayrettin Gemi İnşaatı ve Denizcilik Fakültesi, Denizcilik İşletmeleri Yönetimi Bölümü. Dr. Öğr. Üyesi						
Sait DOĞAN, İskenderun Teknik Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü. Dr. Öğr. Üyesi						
Seda BELLİ, İskenderun Teknik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Deniz Ulaştırma Mühendisliği Yüksek Lisans Öğrencisi						
Cinsiyetiniz?	Erkek () Kadın ()					
Medeni Durumunuz?	Evlî () Bekâr ()					
Yaşınız?	18-27 () 28-39 () 40-49 () 50-59 () 60 yaş ve üstü ()					
Öğrenim Düzeyiniz?	İlköğretim () Lise () Ön lisans () Lisans () Lisansüstü ()					
Gelir Durumunuz?	2826 TL () 2827 - 3500 TL () 3501 - 4500 TL () 4501 - 5500 TL () 5501 TL ve üstü ()					
Kaç Yıldır Hatay’da İkamet Etmektesiniz?	1 yıldan az () 1-5 yıl () 6-10 yıl () 11-15 yıl () 16 yıl ve üstü ()					
İkamet Ettiğiniz İlçe Sınırları?	[] Antakya - Defne sınırları içerisinde [] Belen – İskenderun - Payas – Dörtöyl - Erzin sınırları içerisinde [] Hassa - Kırıkhan - Kumlu - Reyhanlı -Altınözü sınırları içerisinde [] Arsuz - Samandağ - Yayladağı sınırları içerisinde					
Deniz turizmi ile ilgili düşüncelerinizi belirtiniz.						
Kesinlikle katılmıyorum(1), Katılmıyorum(2), Kısmen Katılıyorum(3), Katılıyorum(4), Kesinlikle Katılıyorum(5)						
1	Deniz turizmi için bölgeye gelen turist sayısının artması yerel ekonomiyi geliştirir.	1	2	3	4	5
2	Deniz turizminin varlığı, bölge insanına yeni iş imkânları yaratır.	1	2	3	4	5
3	Deniz turizmi, bölgeyi yatırımcılar için daha cazip hale getirir.	1	2	3	4	5
4	Deniz turizmi, yerel yönetime ek vergi geliri sağlar.	1	2	3	4	5
5	Deniz turizmine bağlı olarak yerel halkın yararlandığı ürünlerin ve hizmetlerin fiyatları yükselir.	1	2	3	4	5
6	Deniz turizmi genellikle yerel halkın küçük bir bölümü için faydalıdır.	1	2	3	4	5
7	Turistler, yerel hizmetlerin üzerinde yük oluşturmaktadır	1	2	3	4	5
8	Deniz turizmi tarihi yapıların restorasyonunu teşvik eder.	1	2	3	4	5
9	Deniz turizmi, yerel halkın kültürel aktivitelerinin çeşitlenmesini sağlar.	1	2	3	4	5
10	Deniz turizminin gelişimi bölgedeki yerel halkın yaşam kalitesini artırır.	1	2	3	4	5
11	Deniz turizminin bir sonucu olarak, yerel halkın alışveriş olanakları artar.	1	2	3	4	5
12	Deniz turizmi, Hatay halkının kültürel kimliğini korumasına yardım eder.	1	2	3	4	5
13	Deniz turizminin gelişimi, bölgedeki suç oranını artırır.	1	2	3	4	5
14	Deniz turizmi, toplumda daha fazla yıkıcılığa yol açar.	1	2	3	4	5
15	Deniz turizmi, gürültü ve kalabalığa neden olur.	1	2	3	4	5
16	Turist sayısının artışı, yerel halk ve turistler arasında sürtüşmeye ve yabancılaşmaya neden olabilir.	1	2	3	4	5

17	Turistler, toplumun yaşam şeklini olumsuz etkiler.	1	2	3	4	5
18	Yerli halk, deniz turizminin etkilerinden dolayı bozulmaktadır.	1	2	3	4	5
19	Deniz turizminin gelişiminin doğal alanlar üzerindeki olumlu etkisi, olumsuz etkisinden daha fazladır.	1	2	3	4	5
20	Deniz turizmi, yerel halkın kullandığı; yolların ve kamu alanlarının (örn: park ve rekreasyon alanları) yüksek standartlara ulaşmasını sağlar.	1	2	3	4	5
21	Deniz turizminin gelişimi bölgenin görünüşünü geliştirir.	1	2	3	4	5
22	Deniz turizmi, bölgedeki doğal alanların düzenlenmesini sağlar.	1	2	3	4	5
23	Deniz turizmi ciddi anlamda olumsuz çevresel etkiler yaratır.	1	2	3	4	5
24	Deniz turizmi tesislerinin (otel vb.) yapılması, kıyı şeridinin doğal güzelliğini bozar.	1	2	3	4	5
25	Deniz turizmi tesislerinin inşası, Hatay bölgesindeki ormanlara ciddi zararlar verir.	1	2	3	4	5

EK. 2- Görüşme Soruları Formu Örneği

Görüşme Formu

Bu görüşme formu bilimsel bir araştırmaya veri sağlamak için oluşturulmuş olup katılımcılara herhangi bir yasal sorumluluk yüklenmemektedir. Ayrıca “Görüşme kapsamında hazırlanan aşağıdaki sorulara vermiş olduğunuz yanıtlar, sadece bilimsel amaçlarla kullanılacak olup kesinlikle üçüncü şahıslarla paylaşılmayacaktır”. Araştırmaya destek olarak, sorulara samimi cevaplar verdiğiniz ve vaktinizi ayırdığınız için şimdiden teşekkür ederiz.

SORULAR

Soru 1: Deniz turizmi gelişiminin olumlu ekonomik etkileri nelerdir?

Soru 2: Deniz turizmi gelişiminin olumsuz ekonomik etkileri nelerdir?

Soru 3: Deniz turizmi gelişiminin olumlu sosyo-kültürel etkileri nelerdir?

Soru 4: Deniz turizmi gelişiminin olumsuz sosyo- kültürel etkileri nelerdir?

Soru 5: Deniz turizmi gelişiminin olumlu çevresel etkileri nelerdir?

Soru 6: Deniz turizmi gelişiminin olumsuz çevresel etkileri nelerdir?

TEKNOVERSİTE

teknoversite **AYRICALIĞINDASINIZ**

İSTE

